T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
ULUSLARARASI TİCARET VE FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET VE FİNANS PROGRAMI

AVRUPA BİRLİĞİ-TÜRKİYE ARASINDA 2016 GERİ KABUL ANLAŞMASININ TİCARİ VE SİYASİ YANSIMALARI

Reşat ATAY

Danışman
Prof. Dr. Halil ERDEMİR

MANİSA–2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans olarak sunduğum "Avrupa Birliği-Türkiye Arasında 2016 Geri Kabul Anlaşmasının Ticari ve Siyasi Yansımaları" adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../20..

Reşat ATAY

ÖZET

AVRUPA BİRLİĞİ – TÜRKİYE ARASINDA 2016 GERİ KABUL ANLAŞMASININ TİCARİ VE SİYASİ YANSIMALARI

İçinde bulunduğumuz dönemde Türkiye ve Avrupa Birliği arasında var olan göç diyaloğu, Suriye, Irak, İran gibi iç savaşın yoğun bir şekilde yaşandığı ve iç huzurun sağlanamadığı ülkelerden çıkıp gelen vatandaşlarla birlikte daha da artmaktadır. Avrupa Birliği'nin güvenlik endişesi ile birlikte göç politikalarına yön vermesi ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin göç konusunda gerçekleştirdiği işbirliği Türkiye'nin de bu alana dair mevzuatlarının farklılaşmasına yol açmıştır. Avrupa Birliğine aday bir ülke olan Türkiye düzensiz göçün engellenebilmesi, göçe dair Avrupa Birliği uygulamalarının benimsenmesi ve idari kapasitenin geliştirilmesi konularında çeşitli politikalar geliştirmiş ve bu konuda bazı anlaşmalar imzalamıştır.

Tezin amacı yaşanan göçlerin ülkeler üzerindeki etkilerinin yanı sıra Türkiye ve AB arasında gerçekleştirilen geri kabul anlaşmasının siyasi ve ekonomik boyutlarını ortaya koyabilmektir. Hazırlanan çalışmanın ilk bölümünde göç ve göç olgusunun ana hatlarına değinilmiş, meydana getirdiği etkiler detaylandırılmıştır. İkinci bölümde ise Türkiye ve AB 2016 anlaşması ekonomik veriler ve değerlendirmesi yapılmıştır. Mevcut resmi veriler yanında akademik ve medyatik bilgi ve belgelerden faydalanılmıştır. Araştırma göçün ülkeler üzerinde ne gibi etkiler doğurduğu hakkında bilgi vermenin yanı sıra tarihte yaşanan göçlerin etkilerini ortaya koyduğundan bir rehber niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Türkiye, Avrupa Birliği, Geri Kabul Anlaşması

ABSTRACT

COMMERCIAL AND POLITICAL REFLECTIONS OF THE 2016 RESPONSIBILITY AGREEMENT BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND TURKEY

In the current period, the migration dialogue between Turkey and the European Union is increasing with the citizens coming from countries such as Syria, Iraq and Iran, where civil war is intense and where inner peace cannot be achieved. The European Union's directing migration policies with security concerns and the cooperation between the European Union and Turkey on migration have led to the differentiation of Turkey's legislation in this area. As a candidate country for the European Union, Turkey has developed various policies and signed some agreements in order to prevent irregular migration, to adopt European Union practices regarding migration and to improve administrative capacity.

The aim of the thesis is to reveal the political and economic dimensions of the readmission agreement between Turkey and the EU, as well as the effects of immigration on countries. In the first part of the study, the main lines of migration and migration are mentioned and the effects it creates are detailed. In the second part, Turkey and EU 2016 agreement economic data and evaluation were made. In addition to the existing official data, academic and media information and documents were used. The research is a guide since it reveals the effects of migration in history, as well as giving information about the effects of migration on countries.

Keywords: Migration, Turkey, European Union, Readmission Agreement

TEŞEKKÜR

Çalışmanın her aşamasında bana destek olan, bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren, kendisini tanımaktan şeref duyduğum danışman hocam Sayın Prof. Dr. Halil ERDEMİR`e lisans eğitimimden itibaren manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Mine YILMAZER'e, öğrenim süresince maddi ve manevi olarak, daima yanımda olan sevgili aileme ve çalışmalarım sırasında manevi desteklerini her zaman hissettiğim değerli arkadaşlarıma yürekten teşekkür ederim.

Reşat ATAY
Manisa, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET iv

ABSTRACT v

TEŞEKKÜR vi

İÇİNDEKİLER vii

SİMGELER VE KISALTMALAR x

ŞEKİLLER VE FOTOĞRAFLAR LİSTESİ xii

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ

1.1. Göç Nedir 4

1.1.1. Göç Kavramı 4

1.1.2. Göçmen Kavramı 4

1.1.3. İç Göç 5

1.1.4. Dış Göç 5

1.1.4.1. Zorunlu Göç 5

1.1.4.2. Gönüllü Göç 6

1.2. İltica Kavramı 6

1.3. İtme Çekme Kuramı 6

1.4. Göçün Kültürel, Ekonomik Siyasi Ve Sosyal Etkileri Gelinen Yer Açısından Göç 7

1.4.1. Göçün Kültürel Etkileri 8

1.4.2. Göçün Ekonomik Etkileri 9

1.4.3. Göç ve Ekonomi İlişkisi 10

1.5. İşsizlik ve Göç İlişkisinin Teorik Temelleri 12

1.6. Göç ve Kalkınma İlişkisi 13

1.7. Göç Teorileri 14

1.7.1. Ravenstein'ın Göç Kanunları 14

1.7.2. Neo-Klasik Göç Teorisi 17

1.7.3. Marksist Teori 18

1.7.4. Yapılsalcı Yaklaşım ve Yapılandırma Teorisi 19

1.8. Göçün Sosyal Nedenleri 20

1.8.1. Bireysel Nedenler 20

1.8.2. Dinsel Baskılar Sebebiyle Göç 20
1.8.3. Eğitim Olanakları Sebebiyle Göç 21
1.8.4. Göç İçin Eğitim Programları 22
1.8.5. Evlilik ve Ailevi Nedenlerle Göç 23
1.8.6. Göç ve Kadın 24
1.8.7. Göç ve Sağlık 25
1.8.8. Göçmenlerde Görülen Başlıca Hastalıklar 26
1.9. Göçün Politik Etkileri 27
1.9.1. Savaşlar ve Etnik Çalışmalar 27
1.9.2. Çevresel Nedenler 29
1.9.3. Döngüsel Göç 30

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE-AB 2016 ANLAŞMASI EKONOMİK VERİLER ve DEĞERLENDİRMESİ

2.1. Avrupa Birliği Göç Finansmanı 33
2.2. AB'nin Duruma Müdahalesi ve Yardım Programının Planlanması 34
2.2.1. Yardım Programının İşleyişi 36
2.2.2. Programlama 37
2.2.3. Yardım Programının Uygulanması 39
2.3. Eğitim 41
2.4. Koruma 42
2.5. Sağlık 43
2.6. Belediye Hizmetleri 44
2.7. Temel İhtiyaçlar ve Sosyoekonomik Destek 45
2.8. Yardım Programı Kapsamındaki Projelerin Toplumsal Cinsiyet Yönleri 46
2.9. Göç Yönetimi 47
2.10. İzleme ve Değerlendirme 48
2.11. Sonuç Çerçevesi 48
2.12. Yardım Programı Düzeyinde İzleme ve Raporlama 48
2.13. İzleme İçin Teknik Destek 49
2.14. Değerlendirme 51
2.15. Denetim 51
2.16. İletişim ve Görünürlük 51
2.17. Etkinlikler ve Törenler 52
2.18. Medya Görünürlüğü 53
2.19. Sonuç ve Bundan Sonra Atılacak Adımlar 54
2.20. Göçmen Kaçakçılığı ve Ekonomisi 54

2.21. Bulgular....56
2.21.1. Yasa Dışı Göç Yolları....61
2.21.1.1. Kara Yoluyla Gerçekleştirilen Yasadışı Göç....61
2.21.1.2.Deniz Yoluyla Gerçekleştirilen Yasadışı Göç....62
2.21.1.3.Hava Yoluyla Gerçekleştirilen Yasadışı Göç....62
2.21.1.4. Ege Denizinden Yasa Dışı Göç Güzergahları....63
2.21.2. AB Tarafından Yasa Dışı Göçe Yönelik Alınan Önlemler....65
2.21.3. Yunanistan Krizi....66
2.21.3.1. Yunanistan Temel Zorluklar....66
2.21.3.2. Yunan Adalarına Göç....66
2.21.3.Göçmen Kamplarındaki Sağlıksız Koşullar....68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TR-AB GERİ KABUL ANLAŞMASI ÖNCESİ VE SONRASI GÖRÜŞLER VE ANLAŞMA SONRASI SİYASİ YANSIMA

3.1. Vize Serbestisi Yol Haritası....70
3.2. Türkiye'nin Anlaşmaya Koyduğu Metinler....73
3.3. AB'nin Değerlendirmeleri....75
3.3.1. Vize Yol Haritası 1. Değerlendirme Raporu....75
3.3.2. Vize Yol Haritası 2. Değerlendirme Raporu....76
3.3.3. Vize Yol Haritası 3. Değerlendirme Raporu....77
3.4. Vize Serbestisine Yönelik Avrupa'daki Bakışlar....78
3.4.1. Avrupa Basınında Çıkan Haberler....81

SONUÇ....84

KAYNAKÇA....87

EKLER....

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AFD	Fransız Kalkınma Ajansı
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AMIF	Avrupa Komisyonu'nun İltica, Göç ve Entegrasyon Fonu
ASAM	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
DG ECHO	Avrupa Birliği Komisyonu Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları Genel Müdürlüğü
EASO	Avrupa İltica Destek Ofisi
EBF	Dış Sınırlar Fonu
ECA	Avrupa Birliği Sayıştayı
ECHO	İnsani Yardım ve Sivil Koruma Genel Müdürlüğü
EMN	Avrupa Göç Ağı
ERF	Avrupa Mülteci Fonu
ESSN	Sosyal Uyum Yardım Programı
EUD	Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu
EUROPOL	Avrupa Polis Teşkilatı
EUTF	Avrupa Birliği Bölgesel Güven Fonu
FRIT	Türkiye'deki Mülteciler için Avrupa Birliği Mali Yardım Aracı
FRONTEX	Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı
GAP	Avrupa birliği Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GKA	Geri Kabul Anlaşması
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
GRECO	Avrupa Konseyi Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu
GSM	Göçmen Sağlık Merkezleri
HIP	İnsani Uygulama Planları
HIP	İnsani Yardım Uygulama Planı
HUMA	İnsani Yardım Aracı
ICMPD	Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	Uluslararası Para Fonu

IOM	Uluslararası Göç Örgütü
IPA	Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
ISF	İç Güvenlik Fonu
İGAM	İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi
İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
JHA	Adalet ve İçişleri
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
NFE	Yangın Eğitim Programı
PIKTES	Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi
RF	Yardım Programı Sonuç Çerçevesi
ROM	Sonuç Odaklı İzleme
SIHHAT	Türkiye'de Göçmen Sağlığı Hizmetlerinin Desteklenmesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SUY	Sosyal Uyum Yardımı
ŞEY	Şartlı Eğitim Yardımı
TV	Televizyon
UMHD	Uluslararası Mülteci Hakları Derneği
UN Women	Birleşmiş Milletler Kadın Birimi
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNICEF	Birleşmiş Milletler Yardım Fonu

ŞEKİLLER VE FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Şekil 1: Göç Akışının Kavramsal Modeli 4
Şekil 2: Dengeye Yol Açan Neo-klasik Mekanizmalar 9
Şekil 3: Döngüsel Göç ve Kalkınma: Eğilimler Politikası Yolları ve İleriye Yönelik Yollar 32
Şekil 4: FRIT Çerçevesinde İnsani Yardım ile Kalkınma Yardımının Genel Dağılımı 40
Şekil 5: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı.....**55**

Şekil 6: Yıllara Göre Göçmen Kaçakçılığı 56
Şekil 7: Göçmen Güzergahları 63
Şekil 8: Ege Denizi Yasa Dışı Göç Güzergahları.....64
Şekil 9: Avrupa'ya Göç Haritası ve Yunanistan. 68

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: İpsala Sınır Kapısı..... 61
Fotoğraf 2: Deniz Yoluyla Gerçekleştirilen Göç Ulaşımı.....62
Fotoğraf 3: Göçmen Kamplarının Sağlıksız Koşulları.....69
Fotoğraf 4: Geri Kabul Anlaşma Bildirisi.....71
Fotoğraf 5: Le Figaro Türkiye Manşet.....82

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz yüzyılda Avrupa Birliği'nin sahip olduğu iç güvenlik sorunlarının en temelinde terörizm, yasadışı göç ve organize suçlar yer almaktadır. AB içerisinde, dışarıda var olan güvensiz durumlarla arasına mesafe koyma ve dışarıdaki sınırların sıkı bir şekilde kontrolünün sağlanmasıyla dünyada istikrar sağlayabilmek için AB üyesi olan ülkelerle daha yakın ilişkiler kurulması gibi bir ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun yanında AB'nin, iç güvenlik kaygılarıyla birlikte dışarıda istikrar ihtiyacı arasında denge kurulması amacıyla ortaya çıkan yeni güvenlik yaklaşımı büyük bir çıkmaza düşmektedir. AB'nin genişlemesi ile beraber, ortaya çıkan en büyük sorunlardan birisi yasadışı göç olgusu olmaktadır. AB'nin sahip olduğu adalet, güvenlik ve özgürlük alanı niteliği aynı zamanda ekonomik refah seviyesinin daha iyi bir hale gelebilmesi gibi faktörler, AB ülkelerine yılda yaklaşık olarak 500.000 civarında yabancının yasadışı bir şekilde girmesine sebebiyet vermektedir.

AB'ye gerçekleştirilen yasadışı göçlere karşı mücadelede etmekte iken iki öncelikli yöntem kullanmaktadır. Bu yöntemlerden birisi kaçak göçmenlerin sınırdan uzak tutulması ve ikincisi ise bu göçmenlerin kendi ülkesine geri gönderilmesidir. Bu açıdan AB coğrafi anlamda mülteci ve sığınmacılar için kaynak ülkelerle geri kabul anlaşmaları gerçekleştirmektedir. Yapılan bu anlaşmalarla beraber AB sınırlarında yakalanmış olan yasadışı göçmenler ülkesine geri gönderilmektedir. Gerçekleştirilen bu uygulamanın en önemli problemi üçüncü ülke vatandaşlarının ya da vatansız kişilerin geri gönderilmesi ile oluşmaktadır. Konuyla ilgili gerçekleştirilen itiraz noktaları, bahsi geçen göçmenlerin seyahat güzergahının yanlışlığı ve AB toprakları içerisinde gidilmeden önce transit geçmiş olduğu ülkeye dair sıkıntı yaşamasından ileri gelmektedir. Bu kapsamda AB ülkelerinin gerçekleştirdiği geri kabul anlaşmalarının en önemli avantajı ise, transit ülkelerin yalnızca kendi vatandaşlarını değil bunun yanında üçüncü ülke vatandaşlarına da geri kabul edeceğine dair yasal bir araç bulunmasıdır. AB üyesi olmayan ülkeler açısından bu durum değerlendirildiğinde ise AB geri kabul anlaşmalarının yalnızca olumsuz sonuçlar doğurduğu siyasi, sosyal ve ekonomik anlamda istikrara risk getirdiği görülmektedir.

Yakın tarih değerlendirildiğinde Türkiye'nin düzensiz bir şekilde gerçekleşen yasadışı göçlerle mücadele etmek zorunda kaldığı görülmekle birlikte günümüzde halen daha bu mücadele sürdürülmektedir.Düzensiz göçmen tabirinden anlaşılan

husus Türkiye`den ülkerindeki çatışma yada savaş neticesinde yaşam alanını değiştirmek zorunda kalarak AB`ye göçen kişileri ifade ettiği kullanılmaktadır. Bu sebeple Türkiye'yi direkt olarak ya da dolaylı şekilde etkileyen komşularında gerçekleştirilen savaş gibi, siyasi ya da sosyal faktörler göz önünde tutulduğu zaman, düzensiz göçmenlerin Türkiye'yi transit ülke olarak varsayan Avrupa ülkelerine gitmeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Afganistan`ın ve Irak`ın işgal edilmesinden sonra Türkiye büyük bir olumsuzlukla karşı karşıya kalmış ve gerçekleştirilen pek çok göçe maruz kalmasına yol açmıştır. İlgili ülkelerden kaynaklanan göçle Türkiye tüm bu savaşlar esnasında göç etmek zorunda kalan pek çok göçmene ev sahibi ülke konumunda bulunmuş ve halen daha bu konumunuda sürdürmektedir. Göç eden toplumların bir kısmı yasal bir şekilde Türkiye'de yaşamayı hedeflemekteyken büyük bir kısmı da Türkiye üzerinden hem yasal hem de yasadışı yollar kullanarak Avrupa ülkelerine geçmeyi amaçlamaktadır. Düzensiz bir şekilde gerçekleştirilen yasadışı göç sorunun üstesinden gelebilmek için Türkiye geri kabul anlaşması imzalamıştır. Bu açıdan 2001 yılında Yunanistan ve Türkiye arasında geri kabul anlaşmaları imzalanırken, 2013 tarihinde Avrupa Birliği ve Türkiye arasında da geri kabul anlaşması imzalanmıştır.

İmzalanan her iki anlaşmada taraflardan birinin topraklarında yasal bir şekilde kalma hakkı bulunmayan bir göçmenin, ülke sınırları içerisinde bulunması ile birlikte, içinde bulunduğu hedef ülkeye girmeden önce ülke tarafından geri kabul edeceğini ifade etmektedir. Gerçekleşen göç dalgasının rotası incelendiği zaman çoğu ülkelerinden yola çıkan göçmenlerin Avrupa'ya gitmeye çalışması Türkiye'nin bir transit ülke konumunda bulunmasına yol açmıştır. İmzalanan anlaşmalar kapsamında bütün taraflar yasadışı bir şekilde gerçekleşen göçlerin tespiti durumunda yabancıları geri kabul etmeyi taahhüt etmektedir. Bu kapsamda hedef ülkeler açısından koruyucu ve anlamlı bir şekilde gerçekleştirilen anlaşmalar göçmen yoğunluğu içerisinde transit ülke konumunda bulunan Türkiye ve Türkiye benzeri pek çok ülke için ekonomik, siyasi ve sosyal zorluklara sebep olmaktadır.

Hazırlanan çalışmanın ilk kısmında göçün ne olduğu ve göçlerin meydana getirdiği ekonomik, siyasi ve sosyal etkiler ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Türkiye ve AB 2016 anlaşmasının ekonomik verilerinin değerlendirilmesi gerçekleştirilmiş ve bu kapsamda AB göç finansmanı, AB'nin kriz müdahaleleri, eğitim, korunma, sağlık gibi çeşitli konular ele alınmıştır.Üçüncü bölümde ise siyasi yansımalar,vize

serbestisi yol haritası ve görüşler yer almaktadır.Hazırlanan çalışmada bu anlaşmanın artılarının ve eksilerinin neler olduğu ve kime nasıl faydalar sağladığı gibi konuların anlaşılması amaçlanmıştır.

Türkiye`den Avrupa`ya göç bir vakaadır. Bu göçün şekillendirilmesi için Türkiye Avrupa ülkeriyle olduğu gibi Türkiye-Avrupa Birliği arasında çeşitli anlaşmalar ve mütabakatlar mevcuttur. Yapılan anlaşmalar ve görüşlerde iyi niyetler beyan edilmesine rağmen her iki tarafın kendince eşit faydalar temin edilmesi beklenirken umumiyetle Türkiye aleyhine Avrupa Birliği ülkeleri lehine sonuçlanmıştır ve halen daha sonuçlanmaktadır.. Türkiye ile yapılan anlaşmalar neticesinde vize serbestisi olmadığı gibi vaad edilen ekonomik destek ve siyasi anlayışı alamamıştır.

Bu husus Türkiye topraklarına göçen mültecilerin Avrupa Birliği`ne geçemeden Türkiye sınırlarında kalmalarına sebep olurken Avrupa Birliği ülkeleri vaadlerle mültecilerin oluşturabileceği içtimai,iktisadi ve siyasi akınlardan korunmuştur.Göç ve göç ile bağlantı hususlarda Türkiye daha farklı yollar bulma zorunluluğu ortadadır. Avrupa Birliği`nin ise insani krizlerin bitmesi için Türkiye`ye daha fazla destek vermesi kendi güvenliği bakımından önem taşımaktadır. 2013 yılında yapılan Avrupa Birliği-Türkiye arasındaki anlaşma ve mütabakatları bu çerçevede değerlendirdik.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ

1.1. Göç Nedir

1.1.1. Göç Kavramı

Göç, insanların vatanlarından, yaşadığı topraklardan, hâlihazırda sahip oldukları ekonomik ve sosyal imkânlardan yani kısacası toplumsal yaşamın ana etmenlerinden uzaklaşarak veya uzaklaştırılarak yeni topraklara doğru bir ilerleyişe kapı açması olarak ifade edilebilmektedir. Göç kendi içinde iki ana gruba ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi iç göç diğeri ise dış göç olarak sınıflandırılmaktadır (Yalçın, 2004: 12-13).

1.1.2. Göçmen Kavramı

Sosyal, ekonomik, siyasi veya kültürel sebeplerden dolayı vatanlarını terk eden veya terk etmek zorunda bırakılan fertlere göçmen denir (Duvan, 2013:125).

Şekil 1: Göç Akışının Kavramsal Modeli

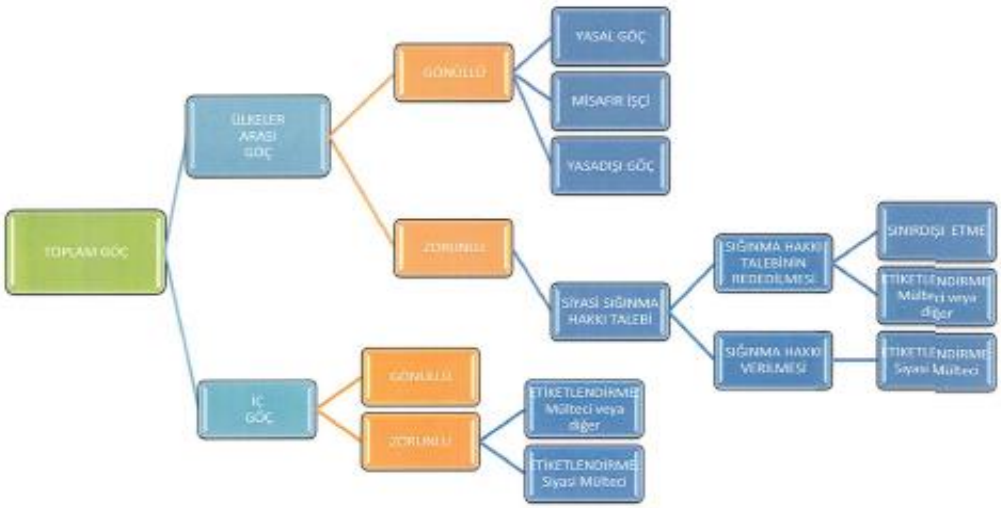

Kaynak: (Schmeidl, 1992:5).

1.1.3. İç Göç

İç göçler vatan topraklarının sınırları içerisinde yaşanan yer değiştirme durumudur (Yatmaz, 2020:7).

Bunların başlıca sebepleri;

- Geçim sıkıntısı
- Toprakların doğal afetler sebebiyle verimsizleşmesi
- İş imkânlarının azalması
- Büyükşehirlerde sanayi 4.0 gibi modernleşme sonucu iş olanaklarının doğması
- Büyükşehirlerde yer olan sosyal -kültürel- sağlık imkanlarının daha çekici hale gelmesi

İç göç kendi içinde sürekli ve süreksiz olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır;

Sürekli Göç: Göç ettiği yeni bölgede sürekli olarak kalması yani o bölgede ikamet etmesi anlamına gelmektedir. En büyük örnek ise son yıllarda ortaya çıkan köylerden şehirlere göç edilip bir daha geri dönülmemesidir. Bunların sebepleri kırsal kesimde mevcut olan kan davası, aile arasındaki kavgalar, geçim sıkıntısı gibi ana etmenlere dayandırılmaktadır.

Süreksiz Göç: Turizm, tarım, inşaat gibi mevsimlik olaylara bağlı değişme potansiyeli bulunan sektörlere iş gücü sağlamak amacıyla mevsimsel olarak yapılan göçe denir

1.1.4. Dış Göç

Dış göç kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlar;

- Zorunlu göç
- Gönüllü göç

1.1.4.1.Zorunlu Göç

Bir ülke sınırları içerisinde yaşayan kişi ve/veya grupları olumsuz etkileyen olaylardan dolayı sınırları aşarak başka ülkelere göç etme durumuna zorunlu göç denilmektedir (Osmanoğlu, 2016:78).

Sebeplerini ise şöyle gruplandırabiliriz;

- Savaşlar
- Salgın hastalık
- Doğal afetler
- Sosyal - Kültürel hizmetlerin karşılanmasındaki zorluklar
- Temel ihtiyaçlar
- Dini olaylar
- Etnik köken baskılamaları

1.1.4.2.Gönüllü Göç

İnsanların bulundukları toprakları, vatanı kendi isteklerine göre yani herhangi bir baskı olmaksızın kendi iradeleriyle terk etme eylemine gönüllü göç denilmektedir (Osmanoğlu, 2016:79).

Sebeplerini ise şöyle gruplandırabiliriz;

- Ülke toprakları içindeki hak, hukuk, adalet gibi temel yaşam sebeplerinden memnun olmamak
- Yaşam standardı olarak daha yukarıyı hedeflemek
- Kişisel özgürlük, inanç ve kültürünü daha özgürce yaşamayı hedeflemek
- Eğitim

1.2. İltica Kavramı

İltica diğer bir deyişle sığınma anlamına gelmektedir. Sığınma bir kişinin yurttaşı olduğu ya da barındığı ülkeyi, gördüğü baskılar ve eşitsizlikler nedeniyle terk edip başka bir ülke sınırlarına, konsolosluklarına, savaş gemi veya uçaklarına giderek o ülkeden korunmasını talep etmektir (Pazarcı, 2013: 217).

1.3. İtme Çekme Kuramı

Bu kuramın formülünü ve kavramını 1966 yılında Everett Lee isimli yazar açıklamıştır. Ancak ilerleyen zamanlarda İtme Çekme kuramına çeşitli insanlar tarafından eklemeler yapılmış ve kuram geliştirilmiştir. Yapılan geliştirmeler ışığında

Lee'nin sunduğu ilk formülasyon tamamıyla sabit kalmış, yapılan çeşitli eklemeler kuramın ilkesini değiştirmemiştir.

Lee, 1966 senesinde Bir Göç Teorisi (A Theory of Migration) ismiyle sunduğu çalışmasında Ravenstein'ın çalışmasına atıfta bulunarak bir tespit yapmıştır. Lee, Ravenstein'in çalışmasından beri takriben yetmiş beş yıl geçtiğini, neredeyse de binlerce göç çalışmasının yapıldığını ve pek çoğunun da Ravenstein'a atıfta bulunduğunu belirtmiştir. Geçen bu zamanda çalışılan göç çalışmalarının bir çoğunun da göçmenlerin demografik yapısına ait genel bir yönelme ortaya koymaktan öteye gitmediğini ifade etmiştir (Todaro, 1981: 16). Lee sunduğu kuramda, göçmen kişilerden daha çok göçe odaklanmış, fakat göçmen kişilerin yok sayılmaması gerekliliğini de kuramında belirtmiştir (Çağlayan, 2006:17).

Bu bağlamda Lee ilk başta göçlerin karakteristik temel ortak özelliklerini ortaya çıkarmaya çalışmış ve bunun için de göçe ait itici ve çekici faktörleri saptamış, analizine temel oluşturacak dört temel faktör belirlemiştir (Yalçın, 2004: 30).

Bunlar;

1. Bulunulan konumla ilgili faktörler
2. Olası gidilecek yerle ilgili faktörler
3. İşe karışan faktörler
4. Şahsi faktörler

Lee'nin kendi kuramına ait olarak belirlediği bu faktörler, itme çekme kuramının temel işleyişini ve bileşenlerini oluşturmaktadır.

1.4. Göçün Kültürel, Ekonomik Siyasi ve Sosyal Etkileri Gelinen Yer Açısından Göç

Son dönemlerde artan düzensiz göç olayları sebebiyle göç alan şehirlerin düzenlerinde bozulmalar meydana gelmiştir. Bunların başında ise genişleme ihtiyacından ve aciliyetten dolayı plansız ve düzensiz genişlemeler gelmektedir. Çarpık kentleşme ve imar yasalarına aykırı olarak yapılaşma nedeniyle altyapı sorunları da beraberinde ortaya çıkmıştır (Kıray, 1998: 92).

Son zamanlarda artan göç olayları sebebiyle ortaya çıkan sorulardan bir diğeri nüfus artış hızının aniden yükselmesidir. Nüfus artış hızı beraberinde göç alan şehirlerde ekonomik, siyasi, sosyal alanda yeni bir paylaşım problemi doğmuştur. Bu

sorunların temelini oluşturduğu düşünülen kaybetme düşüncesi, kendi olanı başkasıyla paylaşma durumu gibi düşünceler üzerinden ortaya çıkan diğer bir sorun ise milliyetçilik sorunu olmuştur. Bu tarz milliyetçi duygular şehirlerdeki gerilimi ve zıtlaşmayı tetikleyerek dışlayıcı bir siyasal oluşuma sebep olmuştur. Bu oluşumun ortaya çıkmasıyla beraber şehirlerdeki tüm düzenin aksadığı görülmüştür (Ekici ve Tuncel, 2019: 8).

1.4.1. Göçün Kültürel Etkileri

Başka bir açıdan göç olgusuna bakacak olursak göç, sadece şehirlerin yapılaşmasını değil tüm varlıkların baştan aşağı bir değişim yaşamak zorunda kalmasına sebep olmaktadır. Çünkü göç eden göçmenler sadece bedenen değil tüm benlikleriyle geldikleri için bölgeye ait kültürel etkilerini de beraberlerinde getirmektedirler. Bunun sonucunda o bölgede kültürel bir karmaşıklık ortaya çıkmaktadır. Çünkü göç birbirleriyle ortak yönleri olmayan insanların birbirleriyle tanışmasına yani iletişim haline geçmesine sebep olur. Yani bir nevi kültürler takas edilir yeni fikirler ortaya çıkar (Doğan, 2002: 202).

Yaşanılacak olan kültürel takası belirleyen en büyük etken göç eden göçmenlerin geldikleri bölge ile ortak bir kültüre sahip olup olmadıklarıdır. Bu ortak noktaların olup olmadığı toplumsal düzen ile kaynaşmada belirleyici unsurdur. Ortak noktaların az oluşu kaynaşmayı geciktirecek belki de kaynaşmaya imkân sağlamayacaktır. Bu yüzden göç ile kültür arasında bağlaşıklık bulunmaktadır. Göç eden göçmenler gittikleri bölgede kendi kültürel yapıları ve o bölgenin kültürel yapıları ile bir karışım yaşamaktadırlar (Karpat, 2003: 9).

Şehirlerde yer alan bütün unsurlarda dönüşüm meydana gelmesine sebep olan göç, birden fazla kapsamda dengesizliği ortaya çıkarmıştır. Toplum düzeni içerisinde birçok bozulmanın yaşanmasına sebep olan istikrarsızlık, kültürün ortaya çıkmasında ana etkisi inkâr edilemeyen geleneğin yenilenememesi yani baştan üretilememesi sorununu getirmiştir. Bu büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bu büyük sorunun üstesinden gelinememesi o bölge için büyük bir öneme sahip kural, değer ve mercilerin çalışmasını olumsuz yönde bozmuştur. Değerlerin sarsılmasına kurallardan uzaklaşılmasına sebep olan göç şehirlerdeki suç oranları ve suçluların artmasına sebep olmuştur (Ekici ve Tuncel, 2019:9).

1.4.2. Göçün Ekonomik Etkileri

Göç sebeplerine bakıldığında ekonomik nedenlerin en başta geldiğini söylemek mümkündür. Doğulan veya yaşanılan alanda iş alanlarının veya sahalarının az sayıda olması diğer göç alan bölgelerin ise sanayileşmesi ya da farklı kalkınma göstergelerinden dolayı geniş iş gücüne ihtiyaç duyması temeli ekonomi olan göçlerin açıklamasıdır.

Göç eylemlerinde konumlar arası dağılımın eşit olmaması etkili olmaktadır. Sanayileşme üstünden açıklayacak olursak ülkenin bazı şehirlerinde sanayileşmenin yoğun olmasını örnek gösterebiliriz (Es ve Ateş 2014:219). Şehirleşme kavramını, tarım sektöründen daha çok gelişen ve büyüyen sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu işgücü değişkenliği olarak ele almışlardır. Göç eylemlerinin ilk etapta sanayi şehirlerinin işgücü ihtiyacını karşılayabileceği düşünülse de sonrasında yani işgücü ihtiyacı giderildikten sonra durmayan göç eylemleri istihdam sorunu ve onunla birlikte ortaya çıkan sorunları beraberinde getireceği fark edilememiştir (Genç vd., 2019: 483).

Şekil 2: Dengeye Yol Açan Neo-klasik Mekanizmalar

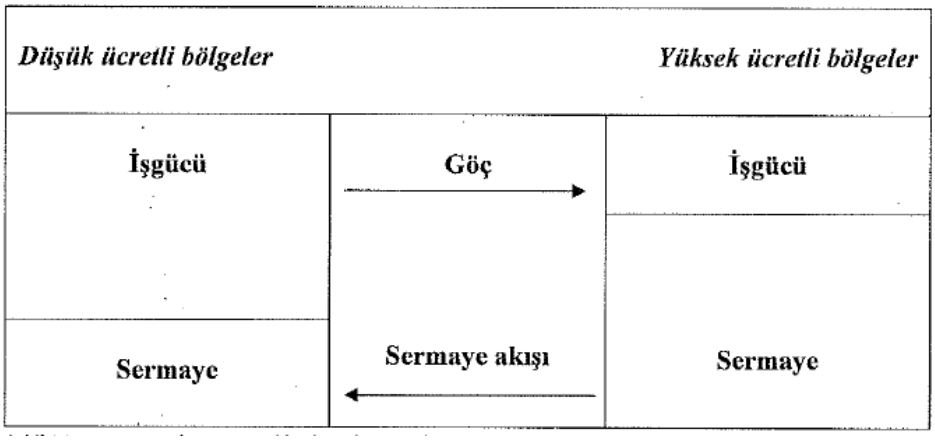

Kaynak:(Jenissen, 2010).

1.4.3. Göç ve Ekonomi İlişkisi

Göç ve ekonomik hareketlenme arasındaki ilişki karışık ve değişkendir. Bu husus üzerine yapılmış olan tüm araştırmalar sonucunda çıkan farklı sonuçlar sebebiyle net bir tanım yapılamamaktadır. Ancak en netleştirilmiş hale indirgersek dört ana farklı türe ulaşabiliriz. Bunlardan ilki gidilen bölgedeki büyümenin göçmeni nasıl etkilediği, ikincisi ana bölgedeki gelişimin göçmeni nasıl etkilediği, üçüncüsü göçmenlerin konumlandığı bölgedeki kalkınmayı nasıl etkiledikleri ve son olarak göçün ana bölgedeki etkilerinin ne olduğudur (Solamanio, 2001:15).

Birincisinin açıklanması en kolay olanıdır çünkü ilgi çeken faktörler ulusal ve uluslararası göç akımlarını açıklamaya fazlasıyla yardımcı olurlar. Göçmenlerin daha fakir alanların oluşmasında etkilerinin olduğuna dair bazı söylemler olsa bile çoğu araştırmacı göçmenlerin, gelişmenin ve yeniliğin öne çıktığı fırsatlara tepki olarak göç ettiğini belirtmektedir. Daha önce ki göç şekillerine göre de, kalkınması en az olan bölgeler göçe daha hazır olan insanların yaşadığı alanlardır. İkinci etkileşimden söz etmek gerekirse bazı uzmanlar kırsal kalkınmanın göç üzerindeki baskıyı azalttığını savunmaktadır. Ancak daha ayrıntılı yapılan çalışmalar neticesinde göçün sebepleri ile alakalı birden çok sebep içeren bir tablolar ortaya çıkmaktadır.

Kırsal kalkınmanın dış göçü engelleyebileceği düşüncesi mutlak ve kesin bir durum değildir. Çin ve Meksika ülkelerinde yapılan bir araştırmada toprak reformları ile toprak ve kırsal alan için teşvikler arttırılmış hatta kırsal kalkınmanın başladığı gözlemlendiğinde bile dış göç oranları düşmemiştir.

Üçüncü ve dördüncü sebepler ile ilgili bilgi vermek gerekirse üçüncü sebep açısından değerlendirdiğimizde uluslararası göçün, göç alan bölgedeki ekonomik zenginliği iyileştirdiği görünmektedir. Dördüncü sebep açısından açıklama yaptığımızda ise, çoğu gözlem göçün ana ülkedeki istihdamı azalttığı ve göç etmiş kişilerin kazançlarının bir bölümünü geride kalan göç etmemiş yakınlarına para transferleri yolları ile aktarmasıyla ana ülke ve gidilen ülke arasındaki eşitsizlik farklarının kapanmasına yardımı olduğu görülmektedir (De Haan, 2007: 19-20).

Bu sebeplere araştırma ve düşüncelere rağmen Russell ve Teitelbaum (1992: 40) adlı araştırmacılar tamamladıkları bulgular sonucunda ortaya çıkardıkları olguları topladıklarında, uluslararası göç ve ekonomik kalkınma arasında olduğu öne sürülen ilişkinin birden çok niteliğinin fazlasıyla basite indirgenmiş olduğunu ve bu durumun bir kaç çelişki ve problemleri barındırdığını belirtmişlerdir.

Baş tutarsızlık ekonomik kalkınmanın göç üstündeki kısa ve uzun zamanlı tesirleri arasındaki tutarsızlıkta barınmaktadır. Kısa zaman on ve yirmi senelik zamanı kapsarken uzun zaman yüzyıllar veya birkaç on yıl manasına gelmektedir. Tutarsızlık şöyledir; uzun zamanda fakir ülkelerdeki hızlı ekonomik kalkınmanın, bugün ve yarınlarda göçe yönelik fazla talep uyandıran etmenleri düşürmesi beklenir. Yirmi yıldan fazla süren ekonomik kalkınma, çabuk artan işgücü personeli için iş olanakları sağlayabilir, iyi yetişmiş işinin ehli ve yetenekli iş insanları için kariyer hedeflerini büyütüp yükseltebilir, yöneticilere sağlık, sosyal, eğitim ve altyapı için lazım olan finansal imkânlar yaratabilir (Cohen, 2006:11).

İkinci tutarsızlık ise şöyle açıklanabilir; tüm gelişimini tamamlamış ülkeler gelişmemiş ülkelerdeki ekonomik kalkınmayı sağlamak için net politikalar ve yetkili merciler tarafından benimsemiş olmalarına karşın pratikte, genel olarak direkt veya endirekt olarak bu çabaları başarısız hale getirme yönelimindedir. Büyük bölümü sanayileşmiş ülke, gelişmekte olan ülkelere ekonomik destek iletmekte ve kendi ülkelerine ayrıcalıklı ticaret imkânları sunmaktadır. Ama imtiyaz olarak iletilmiş olan yardımlar ekonomik kalkınma sağlayacak kadar fazla değildir. İlaveten kendi politikalarını koruyabilmek için kaygılı olan iç baskı kümeleri, birçok gelişmiş ülkede ticaret yöntemleri üzerinde fazlasıyla tesir sahibidir. Bu sebeple gelişmemiş ülkeler avantajına yapıldığı söylenen bu yöntemlerin gelişmemiş ülkeler açısından gerçekten bir faydası olmamaktadır (Ekmekçiler, 2011:64-65).

Gelişmiş ülkelerdeki ulusal politika dayatmaları neticesinde genel olarak, gelişmemiş ülkelerin olası gelişimine zararlı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bir örnek ile açıklamak gerekirse Karayip Havzası Girişimi ve Lomê konvansiyonları gibi net bir hâlde imtiyazlar sunan ticaret sözleşmeleri bile az gelişmiş ülkelerin net olarak daha faydalı durumda bulunduğu iş emeği fazla ürünleri(ayakkabı, tarımsal ürün gibi) bu ticari sözleşmelerin içeriğine katmamakta veya katsa bile içerikte sınırlar belirlemektedir. Bu yöntemle gelişmemiş ülkelerin avantajlı olduğu ürünlerin kendi ticaret alanlarına girişini zorlaştırmaktadırlar. Başka bir örnek göstermek gerekirse ABD, şeker birliklerinin dayatması sonucu Karayipler`den ithal ettiği şekerin oranında yaklaşık %75 değerinde azaltma yapmak durumunda kalmıştır. Bu dayatmaların sonucunda ortaya çıkan talep azalışı, en büyük sağlayıcı olan Dominik Cumhuriyeti`nde fazlasıyla dışa göç durumu oluşturmuştur (Carr, 2009:363).

1.5. İşsizlik ve Göç İlişkisinin Teorik Temelleri

Göç eylemleri ve işsizlik rakamları arasındaki bağlantı yalnızca gelişme durumunda olan ülkelerin değil, gelişmiş ekonomiye sahip ülkelerin de dikkat çekici bir sorunu olarak hem teori hem pratik alanında altı çizilen önemli bir konu olmaktadır. Gelişmiş ekonomiye sahip ülkeler göç ve göç eylemleri ile birlikte gün yüzüne çıkan sorunlar hakkında çözümler üretmiş olsa da, işsizlik ve konumlar arası işsizlik problemi ortaya çıktığında durum farklılaşmakta ve sorunun büyüyerek devam ettiğini görmekteyiz. Örneğin Fredriksson (1999) Avrupa topluluklarında konumsal işsizlik farklılıklarının büyümesinde gelinen yeri şöyle açıklamaktadır;

i)eşitsizlikler balans olgusundan ortaya çıkar ii)hem toplum hem konuma ait beklenmedik olaylar öyle frekanslar ile oluşturur ki konumsal uyum düzeniyle bu adaletsizliği ortadan kaldırmak için uygulandığında bile adaletsizlik varlığını sürdürmeye devam eder. iii)klasik ve konuma özgü beklenmedik şoklar usulca işleyen uyum düzeniyle birlikte bakıldığında bu durumun kendisi de uzun zamanlar boyunca konumsal adaletsizliğin oluşmasına ve devam etmesine sebep olur. Bu gözlemlere göre Avrupa`da yeni gelişimlere göre konunun ele alınmasında iki ayrı olayın gün yüzüne çıkması gerekmektedir. Bunlardan birincisi işsizlik rakamlarının konumlar arasındaki farkının gelişimi, diğeri ise konumların beklenmedik olaylara tepkisidir (Yüceol, 2011:32).

Gerçekte bir sosyal düzen içinde bulunan insanların, netleştirilmiş bir zaman kesimi içinde kendilerine ilişkin mekânsal planlamalarının rakamsal sunumu olarak tanımlanmış olan ‘göç’ hususunun evrimsel ilerleyişte üretimi çok daha fazla geçerli kılacak bir mekânsal dağılımla beraber ekonomik kalkınma yolunda işgücünün tarım sektöründen ziyade tarım dışı sektörlere doğru transferiyle gerçekleştiği kabul edilmekteydi (Ekin, 1971:87). Bu sebeple XIX. Yüzyılın sosyal tarihinde işgücünün tarım dışı başka işkollarına geçişi en dikkat çekici ve açık unsurlardan birisi olarak bakılmaktaydı. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika`nın ekonomik kalkınmasında ise ekonomik olaylar köylerden şehirlere doğru durmaksızın bir işgücü transferiyle oluşmuştu. Şehir ekonomisinin büyümesiyle yeni iş olanakları ortaya çıkarken, tarımda ise teknolojinin ortaya çıkmasıyla insan gücü miktarını düşürmüş ve bu sebeple de köylerden şehirlere doğru kesintisiz ve etkili bir transfer imkânı başlamıştır (Todaro, 1981:201).

1.6. Göç ve Kalkınma İlişkisi

Göç ile beraber o bölgedeki nüfusun büyük bir bölümü o bölgeden ayrılmakta bu yüzden daha az girişimci daha az işçi kalmaktadır. Doğal olarak bu durum o bölgenin kalkınma hızını önemli ölçüde azaltmaktadır. Göç eden insanların sadece üretici veya işçi değil aynı zamanda tüketici bir birey olduğunu düşünürsek göç veren yerlerin bir saha olarak avantajlarını yitirdiğini ve bunun kalkınmayı başka bir şekilde etkilediği gözlenmektedir (Öztürk ve Altuntepe, 2008:1599). Diğer bakış açısıyla göç edenler o bölgede kalanları kendi kaderleri ile baş başa bırakmaktadırlar. Göç veren bölgeler kendi güçlerini kaybederken göç alan bölgeler bu güce sahip olmaktadırlar (Tekeli, 2008:180).

Göçlerin konumlar arası kalkınmışlık değerlerinin farkları sebebiyle gerçekleştiği birçok çalışmada incelenmiştir (Karaca, 2004; Yamanoğlu, 2008). Bu düzlemde gelişmekte olan yerlerden gelişmiş bölgelere göçler gerçekleşmektedir. Neoklasik gelişme şekline göre geliri düşük yerlerden geliri yüksek yerlere doğru giden işgücü yapısının, iç göç alan yerlerde kişi başına düşen gelirin zaman içerisinde düşmesine, göç veren yerlerde ise yükselmesine sebep olacaktır. Bu düzende işgücü hızının konumlar arasındaki değişimleri süreç içerisinde azaltacağı yani iç göç yapısının konumlar arası yakınlaşmayı hızlandırdığı düşünülmektedir (Kırdar ve Saraçoğlu 2012:550). Solow`un iddia ettiği Neoklasik kalkınma yapısında iç göç yapısının konumlar arası farkları azalttığını savunması, kalkınmakta olan ancak göç veren bölgelerin bu sayede kalkınacağına dikkat çekmektedir.

Konumlar arası dağılım düzeyi ve kalkınma rakamları arasındaki farkın düşüp düşmediğini açıklayan yakınsama kavramı iç göç ve büyüme arasındaki noktada önem taşımaktadır. Bu noktada şehirler ve alanlar genelinde kişi başı gelir dağılımı noktasındaki yakınsama araştırmalarından biri Kırdar ve Saraçoğlu (2008: 561) `nun yaptığıdır. İncelemede 1975-2000 seneleri arasındaki iç göçlerin, yakınsama modeline hem direkt hem de endirekt olarak dahil edildiğinde geçişin yakınsama üzerinde önemli bir olumlu etkiye sahip olmadığı görülmüştür. Buna göre ilk başta kişi başına gelir bakımından diğer illere oranla daha düşük olan iller kalkınma oranı olarak da diğer illere oranla daha düşük bir orana sahiplerdir. (Karaca, 2004:7) yakınma hipotezi ile başlayarak yaptığı incelemeler neticesinde 1975-2000 döneminde 67 şehir temelinde kişi başı gelir seviye farklılıklarının artmış olduğu durumuna ulaşmıştır. Türkiye temelinde yapılan başka bir nokta incelemesi ise

Gezici ve Hewings (2004)`in çalışmasıdır. Bu araştırmada iç göç rakamının direk olarak açıklayıcı değişken olarak baz alındığı yakınsama analizinde, iç göç yapısının neticelerde herhangi bir değişkenlik çıkarmadığı belirlenmiştir. Bunların sonucunda iç göç yapısının kalkınmaya önemli bir katkısının olmadığını göstermektedir (Genç vd., 2019:491).

1.7. Göç Teorileri

1.7.1. Ravenstein'ın Göç Kanunları

Ravenstein çalışmasıyla William Farr`ın göç üzerine olan düşüncelerini yanlışlamaya yönelmiştir. Farr "göçün hiç bir kesin kanuna bağlı olmaksızın yürüdüğünü" savunmaktadır. Bu açıda Ravenstein`in emeği, göç yapısının genel geçer kanunlarını bulmak içindir. Ravenstein çalışmasını 1871 ve 1881 senesi İngiliz nüfus ölçüm istatistiklerinin rakamları üzerine kurmuş ve bu rakamlardan yola çıkarak yedi göç kanunu yazmıştır. Bu yazısının özel olarak betimlenmesinin sebeplerinden bir diğeri de, bu yazının ileride ortaya çıkacak olan göç teorilerine öncülük etmesidir. Çünkü Ravenstein`nın 1885`te yayınlanan bu yazısı göç ile ilgili bilinen ilk çalışma olma özelliğini bulundurmaktadır (Yalçın, 2004:22)

Genel olarak Ravenstein`in çalışması incelendiğinde, yoğunluktan ve güçlü bir analizden uzak görünmekle beraber, zamanı için ve daha ileriki zamanlardaki göç çalışmaları için önemli bir öncü olma durumu taşımaktadır. Çalışmanın ana yapısı kurumsal temeli endüstrileşme ve şehirleşme yapıları üzerine yapılmış ve 19.yüzyılın sonuna doğru yaşanılanlar çalışmanın temelini oluşturmuştur. Sanayileşmeyle beraber artan istihdam imkânları ve sanayileşmeyle aynı doğrultuda gelişen ulaşım ağları, kişilere Avrupa`nın merkezlerine ve Kuzey Amerika`ya doğru yön vermiştir. Böylelikle binlerce insan evlerini, topraklarını, ülkelerini hayalini kurduğu yaşama ulaşmak için terk etmişlerdir. O zamanda çalışmasını yapmış olan Ravenstein 1885 ve 1889 yıllarında çıkardığı Göç Kanunları (The Laws of Migration) başlıklı iki makalesinde belirttiği yedi göç kanunu tartışmaya sunmuştur. Bu göç kanunları şunlardır (Çağlayan, 2016:69-70);

1. Göç ve mesafe: Göçmenlerin önemli bir kısmı sadece yakın yerlere göç ederler. Bu yakın yerlere gerçekleştirilen göç, gidilen yerde göç dalgaları ortaya çıkaran bir etkendir. Ortaya çıkan bu göç hareketleri daha fazla göçmeni kapsayacak

olan sanayi ve ticaret alanlarına doğru gitme eylemindedir. Büyük alanlara doğru giden göçün hareketlerini belirleyen de, bu gelişen sanayi şehirlerindeki yerli halkın yoğunluğudur. Başka bir söyleyişle Ravenstein göç edilen alanlardaki iş fırsatlarının çokluğunun o kentte yaşayan nüfusa oranının, göçün boyutunu etkilediği söylenmektedir.

2. Göç ve basamakları: Sanayi ve ticaretin büyümesiyle birlikte merkez anlamda meydana gelen hızlı ekonomik kalkınma, kenti saran yakın mesafelerdeki kişileri hızlı bir şekilde kente çekmiştir. Şehirlerin çevresel alanındaki köylerde ortaya çıkan nüfus azalması, uzak mesafelerden gelen göçmenler ile doldurulmaktadır. Uzak bölgeden gelmiş olan göçmenlerin geldikleri yerlerdeki nüfus azalması da o yerlere daha yakın mesafelerden gelenler ile doldurulacaktır. Her bir adım merkezlere yaklaştıkça ve merkezin avantajları diğer göçmenler tarafından fark edildikçe göç tüm ülkeye yayılacak ve ülkenin her bölgesinde hissedilecektir.

3. Yayılma ve hazmetme süreci: Göç yapısında emme ve yayılma süreci birbirini doğrular konumdadır ve bu süreçler birbiriyle bağlantılı olmaktadır. Yayılma ve emme sürecini uygun gösteren temel nokta, elde edilmek istenilen amaçtır. Yani yayılma ve emme süreçlerinde bir hedef birlikteliği bulunmaktadır. Ravenstein`a göre göç, sadece tek başına amaç olamaz, bireyler yalnızca göç amacıyla konum değiştirmezler. Göçmenler için ana etmen, bölgede gelişen sanayi ve ticaret pastasından pay almaktır. Bölgeden pay alma düşüncesi veya refah içinde yaşama düşüncesi, yayılma sürecini hızlandırmaktadır. Yeni ve büyümekte olan sanayinin yarattığı istihdam göç ile doldurulmakta ve böylece olan göç kentsel sanayi alanlarında toplanmaktadır. Ravenstein`ın sunduğu bu düşüncede görüldüğü üzere iki durum göç ile ihtiyaçlarını karşılamakta ve hedef bakımından uyumlu bir şekilde hareket etmektedirler.

4. Göç zincirleri: Ravenstein göçün süreçle birlikte zincirleme olarak geliştiğini ve göç alan bölgelerin süreç içerisinde göç de verdiğini söylemiştir. Böylelikle göçün her bir hareketi, tetikleyici bir unsur gibi diğer göç hareketini başlatmaktadır. Çok net bir şekilde Ravenstein için göç, bir yönüyle zincirleme ve bir kere başladığında durmayan bir süreçtir

5. Doğrudan göç: Ravenstein ilk dört maddede sıralı ve zincirleme bir göç hareketinden konuşmaktadır. Lakin Ravenstein`ın beşinci maddesi doğrudan uzun menzilli ve sırasız; ilk dört maddede anlattıklarından farklı bakışla göçü betimlemektedir. Uzun menzilli göçlerde, göç eden göçmenler doğrudan ekonomik

kalkınma içinde olan sanayisi gelişmiş ve büyük ticaret hacmine sahip topraklara yönelmekte ve basamaksız şekilde, direk bu bölgelere yerleşmektedirler.

Ravenstein ortaya koyduğu ilk beş maddede iki göç kalıbından söz etmektedir. Buna göre ilk kalıpta göç basamaklı bir şekilde, kısa menzilli ve zincirleme olarak sanayi ve ticaret bölgelerine doğru yaşanmakta; ikinci kalıpta ise göç basamaksız, uzun menzilli ve direkt sanayi ve ticaret bölgelerine doğru gerçekleşmektedir. Bu göç kalıpları yapısında ortaya çıkan durum, ticaretin ve sanayinin gelişmiş olan başlıca merkezlere doğru olduğudur.

6. Kır - kent yerleşimcileri farkı: Ravenstein`a göre şehirde kalıcı olarak bulunanlar, köy kesiminde kalıcı olarak bulunanlardan daha az göç etme yönelimindedirler. Merkeze doğru olan göçler, merkezde yaşayan kişileri çok fazla bölgeden kıpırdatmamaktadır. Oysa köyden köye şeklinde yapılan göç, köyde kalıcı yaşayan yerleşikleri yerinden etme, göç hareketleri ve sıralı bir göç oluşturma eğilimindedir.

7. Kadın erkek farkı: Ravenstein`ın son maddesi cinsiyete aittir. Bu maddeye göre kadınlar, erkeklere kıyasla daha çok göç etme düşüncesi içerisindedirler. Ravenstein 1889 yılında yayınladığı ikinci çalışmasında, kadınların iç göçler ve kısa menzilli göç hareketlerinde erkeklere oranla çok daha fazla göç etme düşüncesinde olduğunu belirtmiş ve bir ekleme yapmıştır; Erkekler uzun menzilli ve ülke dışı göçlere, daha fazla yatkın olmakta ve daha yüksek bir göç düşüncesi taşımaktadırlar.

Görüldüğü üzere Ravenstein`ın göç kanunları zamana ait ekonomik belirlenim merkezli bilgiler söylemekle birlikte, günümüzdeki birden fazla etmenli ve daha kompleks göç yapısının anlaşılması durumunda eksik ve faydasız kalmaktadır. Ravenstein`ın sunduğu göç maddelerinin arkasından gelen çalışmalara faydası ise, tarihsel olarak sonradan gelen göç kuramlarına ve modellerine saha ayarlamasıdır.C astles ve Miller, Ravenstein`ın göç maddelerinden bahsederken saptama ve tenkitte bulunmaktadırlar. Temel olarak teorinin tarihsel olmadığı ve kişisel tercihlere dayandığı söylenmiştir. Çünkü onlara göre Ravenstein`ın kuramının temeli, göçmenlerin göç edecekleri bölge konusunda rasyonel olarak hesapladıkları bir maliyet kazanç hesabına dayanmasıdır. Kişisel olarak bu hesap noktasında Ravenstein`ın kuramı, neo-klasik ekonomik temelli göç çalışmalarına yol açmıştır. Ayrıca Castles ve Miller az gelirli bölgelerden çok gelirli bölgelere doğru giden göç eylemlerinin, ekonomik amaçlı olmasından dolayı bunu genel bir itme çekme teorisi olarak da adlandırabileceğinden bahsetmektedirler. Çünkü göçe neden olan gelir,

kötü hayat standardı, ekonomik şansın olmayışı, siyasi ve dini baskılar gibi sebepler itme sebepleridir. Yüksek gelir, işgücü fırsatı, siyasi ve dini özgürlük ise çekme etmenidir (Castles ve Miller, 1998:20).

1.7.2. Neo-Klasik Göç Teorisi

Neo-klasik makroekonomik göç kuramı, iki anamalcı ekonomi arasındaki çeşitli ücret değişkenlerini açıklamaya çalışan bir kuramdır. Bahsedilen bu ekonomilerden birinde istihdam azlığı diğerinde ise sermaye çokluğu bulunmaktadır. Hem sermaye ve işgücünün yani üretim temellerinin zıt yönlü davranışları, hem de ücret düzeylerinin göreceli olarak yakınlaştırılması, ekonomik eşitsizliğin azaldığı bir istikrara dönüşü mümkün kılacaktır. Bu duruş içerisindeki ücret değişkenleri sadece göç girişimi giderlerini gösterecektir (Bijak, 2006:8).

Neo-klasik ekonomi kuramı topraklar arası sınırların kaldırılmasının gerektiğini, çünkü konumlar arası istihdam gücünün ekonominin ilerleyişi üzerindeki bir sınırlamanın, ekonomik kesin sonuç alma döneminde sorunlar oluşturacağını ve daha önce belirlenmiş olan üretim bakımından, global olarak refah maliyeti ve bunun neticesinde de oluşmamış fayda beklentisi çıkaracağını öne sürmektedir (Trebilcock, 2003:276).

Paranın gelişmiş ülkelerden gelişmemiş ülkelere ve emeğin gelişmemiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru yol alması tartışmasız ve harika durum olarak kabul görmektedir. Sınırlar içerisinde köylerden şehirlere doğru olan göç eylemlerini de bu kuram kapsamında değerlendirmek mantıklı olacaktır (Cohen, 2006:8).

Neo-klasik görüş açısına göre eğer konumlar ve şehirler ticaretle benzer oranda ilgili olmaz ve yakın avantajlardan yararlanmazsa, uluslararası ticaret mekânsal adaletsizliği artıracaktır. İhracat için saf kaynakları (denizlere, limanlara, taşıma merkezlerine mesafe) elinde bulunduran konumlar ve bölgeler uluslararası ticaretten büyük fayda ve kazanç elde ederken, bu saf kaynakları elinde bulundurmayan bu noktalara uzak olan diğer yerler bu yararlardan faydalanma imkânına sahip olmayacaktır. Bunların neticesinde ise düzensizlik ve istihdam sebebiyle göç eylemlerinin ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır (Buckley, 2008:141).

Neo-klasik kuram, göçü alan ve veren bölgeler arasındaki ücret değişkenine bağlandığı kadar, göçmenlerin göç ettikleri bölgelerde daha çok para sahibi olma hayallerine de dayanır. Bu sebeple başta hayal kurdukları kazançları elde edemeyince

mutsuz olacak göçmenlerin eve dönüş göçleri görülecektir. Diğer bir söyleyişle Neo-klasik bir görüşle değerlendirildiğinde, geri dönüş göçleri yüksek derecede hayal kurduğu kazancı sağlayamamış o ülkenin şartlarını doğru hesaplayamamış göçmenlerden oluşmaktadır. Yurda dönüş, onların hayallerine ulaşamamaları veya üzücü tecrübeler neticesiyle ortaya çıkmaktadır. Neo-klasik kuram sadece daha fazla maddi gelir dışında aynı zamanda göç ettikleri topraklarda oturum hakkı veya vatandaşlık imkânı elde etmek isteyen ve daha sonradan aile bireylerini yanlarına almak için o topraklarda yaşama sürelerini arttıran bireyler olarak görmektedir (Cassarino, 2004:255).

1.7.3. Marksist Teori

Karl Marks sanayileşmedeki refahın devam ettirilebilmesi ve ücret için çalışan işçilerin geçinebilmesi için bütün ürünler düzeyinde kesin bir yiyecek fazlası olması gerektiğini belirtmiştir. Marks, düşüncesi ile şunu ifade etmeye çalışmıştır; her zaman bir yiyecek fazlalığı oluşabilir, çünkü tarım işçileri de fabrika çalışanlarının mal üretmesi gibi yiyecek üretecektir. Yalnız Marks, kırsal çalışanları ticari yiyecek imalatçılarına haline getirmek için lazım olan siyasi gücü tamamen unutmuştur (Seavoy, 2000:19).

Marks emek gücünü değişken sermaye, üretim parçalarını da sabit sermaye olarak belirtmiştir. Emek değişebilirdir çünkü emek sahibi insanlar işten kovulabilir, ölebilir, başka yere göç edebilir veya mevsimsel dönem sonu olarak işlerini bitirebilirler, diğer taraftan ise üretimin parçaları ana yatırımları oluşturduğu için ve durgunluk ya da ekonomik buhran dönemlerinde çalışmasa bile ayakta durabildikleri için süreklidirler (Bauder, 200619).

Marksist düşünce farklı unsurlara ayrılmaktadır. Birinci olarak emek göçünün kapitalizmin ana bir yapısı olduğu ve bunun kapitalist, idare eden gruba fayda sağladığı düşüncesindedir. İkinci olarak ise ekonomik döngü ve işsizlik rakamlarındaki kıpırdanmalar kısa zamanda göç üstünde etkili olacaktır. Yönetimler bu zamanlarda, buhranların maddi krize dönüşmemesi adına göç eylemlerini durdurma, erteleme hatta mümkünse geri çevirme adına politikalar üretmekten geri kalmayacaklardır. Bu düşüncelerden üçüncüsü ise kapitalist grubun farklı kesimlerin menfaatlerine tekelci mi yoksa daha az kazanç oranlarına hakim sanayilere yatırım yapan sermeyle mi ilişkili olduğuyla alakalıdır. Bu durumun neticesi olarak; tekelci

taraf göçün düzenlenmesini isterken, diğer taraf fazlasıyla sömürülebilecek yasadışı göçmenleri istihdam edip hatta uzun zamanlar süren işsizlik zamanlarında bile göçün olması taraftarı olacaklardır (Ekmekçiler, 2011:56-57).

Marksist kurama göre toplum iki gruba ayrılır, bunlar burjuva ve işçi gruplarıdır. Bir kişinin ait olduğu grup üretim parçalarıyla olan durumuyla belirlenir. Göç, işçilerin varlık cephesinden zorla onaylanan üretim parçaları sistemine entegre olmasının ve sektörler, konumlar ve ülkeler arasındaki adil olmayan ekonomik ve sosyal kalkınmanın bir neticesi olarak gün yüzüne çıkmaktadır. Göç sadece gelişmiş ülkelerin değişen emek gücü gereksinimleri tarafından üretilmez, aksine bu tekelci düzenin bir özelliğidir. Netice itibariyle, kısa dönem istihdam durumu göç düzeyindeki farklılıklarla hemen yansıtılırken, uzun dönem trendi gelen emek göçü büyümesiyle devam ettirilecektir.

1.7.4. Yapılsalcı Yaklaşım ve Yapılandırma Teorisi

1970`li yıllarda meydana gelen ve yapısalcı yaklaşım olarak isimlendirilen yaklaşım uluslararası göçü ifade etmeye çalışan farklı bir yöntemdir. Entelektüel kaynaklarını Marksist Politik Ekonomi ve Dünya Sistemi Teorisinden alan Yapısalcı yaklaşım, hem global ekonomide hem de politik güç dağılımında halihazırdaki eşitsizlikte alakalı vurgulamalar yapmaktadır. Yapısalcı yaklaşıma göre emeğin kabulü hem sömürgeciliğin bir fosili hem de Dünya`daki bölgesel eşitsizliğin bir sonucudur (Castles ve Miller, 2008:34)

Yapısalcı göç yaklaşım kuramı göçmenleri iradeleriyle hareket eden kişilerden çok, kurbanlar olarak resmeder. Bunun sebebi makro-sosyal, tarihsel ve diyalektik zamanlar tarafından belirlenmesidir. Aynı şekilde üretimin ulusal ve global düzenlerde mekânsal olarak baştan yapılandırması gibi İten-çeken faktörler burada, temele ulaşma ve göç hakkında bir zıtlaşma olarak düşünülmektedir (Tacoli, 1998: 154)

Son zamanlarda, tekrardan ünlenen bir birey yönlü kuramların değişik formlarıyla birleşen olgusal ekolün eleştirilen klasik kısımları, sosyal bilimler içerisinde bir nevi yeni seçenek yaklaşımın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu düşüncenin bilhassa birey ve sosyal olgu arasındaki bağlantıyla alakalıdır ve genellikle buna dikkat edilir. Buna örnek Yapılandırma kuramı örnek verilebilir. Bu kuram yapısal ekol içerisinde farklı bir yaklaşım çıkarmıştır. Bu modelde kısaca

insan yeteneğine ve insan değişkenine daha çok dikkat edilmesini gerekildiğini savunmaktadır. Modelde, özne veya insan etkinliğinin, bulunduğumuz toplum ve realite hakkında şüphe edilmeyen bir bilgiye sahip olmadığı dikkate alınır. Modelde, her kişinin hareketlerinin arkasında bir rasyonellik olduğu ancak bu rasyonelliğin, kişinin toplum ve onu saran Dünya hakkındaki düşüncesi ve bilgisiyle sınırlı olduğu ifade edilebilmektedir (Stjernström, 2004:4).

1.8. Göçün Sosyal Nedenleri

1.8.1. Bireysel Nedenler

Bireysel göç isteğini oluşturan unsurların en başında eğitim alma, sağlık hizmetlerinden faydalanma, evlilik, boşanma, aile yanına yerleşme gibi hizmetleri alma ve faydalanabilme gibi sebepler gelmektedir. Ferdi sebeplerle oluşan göç kişinin yakınlarını da içine alan mikro seviye gerekçeleri içermektedir. Göç yapısında göçün sebeplerini yalnız başına açıklamak mümkün değildir. Bir zincirleme olarak ferdi sebepler ekonomiyi, ekonomik sebepler ferdi kişiyi etkilemektedir.

Ferdi sebeplerle evlilik ilişkisi kuran canlıların davranışları da bir göç nedeni sayılabilmektedir. Türkiye`de 1995-2000 seneleri arasında şehirlerarası toplam göçün %7.4ü evlilik nedeniyle oluşmuştur (Özgür ve Aydın, 2011:29). Merkezlerin çekiciliği, kırsalın zorluğu ve iticiliği kişilere göç etmesi için bir sebep olmaktadır (Genç vd., 2019:484).

1.8.2. Dinsel Baskılar Sebebiyle Göç

Öncelikle iten etkenler, kişileri bulundukları bölgeden ayrılmaya teşvik eden sebeplerdir. Bunlardan birtakımı açık ve nettir. Büyük bir öneme sahip böyle bir konu için örnek verecek olursak dini zulümler örnek verilebilir. Örneğin Amerika`ya ilk göçen İngiltere puritanları Avrupa dinci topluluklara taraf pozisyondaydı ve gördükleri zulümden kaçmak için göç etmek zorunda kalmışlardı. Aynı şekilde 1825 senesinde Norveç`ten ilk göçenler Kuzey Avrupalı muhalif dindar kesimdir. Göç eden bu topluluk Kuveykır ve Hans Nielsen Hauge`nin Pietist Lüteriyen

destekleyicilerinden oluşmaktaydı. Benzer durum olarak, Erik Jansson`un yüzlerce Jassonist İsveçli taraftarı da Amerika`ya göç etmiş ve 1847 senesinde İllinois`de Bishop Hill kolonisini kurmuşlardır. İskandinavlar bilhassa Danimarkalılar 1846 senesinde Utah`a yerleşen Mormon mezhebi destekçisi göçmenler içindedir. Bahsedilen tüm bu kişilerin göç etme zorunda kalmasının ana sebebi, devlet olanaklarının kısıtlı olması ve bu konudaki özgürlüklerinin onları mutlu edecek seviyede olmamasıydı (Meilaender, 2001:4).Kısaca dini sebepler kişi ve grupların göçlerinde etkili olmuştur.

1.8.3. Eğitim İmkanları Sebebiyle Göç

Beyin göçüne sebep olan canlı faktörünün göç yapısı içinde bulunması, günümüzde eğitimin sosyal akışkanlık üstünde tesirli olmasıyla belirmiştir. 20. Yüzyıl eğitim konusunda büyük genişlemelerin olduğu ve kişilerin eğitim sayesinde büyüyebildikleri bir dönem olma özelliğini taşımaktadır. Böylelikle insanlar statülerini almış oldukları eğitime göre belirlemeye başlamış ve doğuştan gelen statüler değerlerini kaybetmeye başlamışlardır. Bir nevi aileden veya sosyal miras şekliyle kazanılan özellikler statü belirleme için yardımcı olsa da, eğitim ile birlikte statü kazanmak dönemimizin genel bir özelliği olmuştur (Erkal, 2006:300).

Kişiler bulundukları bölgelerdeki eğitim faaliyetlerinin azlığı, kalitesizliği sebebiyle başka bölgelere yani eğitimin daha mümkün ve daha iyi bir şekilde sunulduğu bölgelere göç etme yolunu seçebilmektedirler. Bahsettiğimiz bu göçü başaran kişilerin çoğunluğu finansal imkanlar bakımından büyümüş ve rahat durumdaki kişilerden oluşmaktadır. Sebebi ise kaliteli eğitime katılabilmenin ana unsurlarından biri yüksek meblağlarda para ödenmesidir. Bu unsurlardan bir diğeri ise beyin göçü sayesinde çok akıllı kişilerin, eğitim almaları için maddi yardım ve barınma imkanları sebebiyle gerçekleşmektedir.

Eğitimle ilgili tercihlerden dolayı yurt dışına giden göçmenler eğitim kuruluşları çevresine ağırlıklı şekilde taşınmaktadır. Öğrencilerin büyük bir bölümü eğitimlerini bitirdikten sonra tekrar göç ettikleri topraklara dönse de, bir kısmıda eğitim alınan yerdeki resmi ve gayri resmi unsurlarla ikna edilmektedir. Örnek verecek olursak The *Scottish Fresh Talent Initiative* gibi önceki zamanlarda göçmen sayılarak kabul edilmiş göçmenlerin kendilerini göçmen sayarak kabul etmiş topraklarda kalıp çalışmasını sağlayan tasarılarda vardır (Vergunst, 2009:255).

1.8.4. Göç İçin Eğitim Programları

Erken çocukluk uygulamaları ve dil öğreti uygulamalarının yanı sıra gruplama, seçme ve ayrımcılıkla alakalı görüşler eğitimi kolaylaştırma adına çok önemli bir rol oynamaktadır.

Göçmenlerin erken çocukluk uygulamalarında bulunması önemli bir dayanak oluşturmaktadır. Okul öncesi eğitim programlarında bulunan 15 yaşındaki göçmenlerin ortalama puanı, bir senelik eğitime oranla daha yüksek seviyededir. Kayıtsız göçmenlerin bu programda bulunmaları zor olabilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri`nde 3-4 yaşlarındaki kayıtsız göçmen çocuklarının bu programlara katılan yerel çocukların ve kayıtlı göçmen çocuklara oranla katılım yüzdesi daha düşüktür.

Dil olgunluğunun olmayışı, eğitim açısından aleyhte bir durumdur; çünkü sosyalleşmeyi, oraya ait hissetmeyi, orayı sevmeyi, insanlar tanıma gibi duyguları engeller ve böylelikle ayrımcılık ortaya çıkabilir. 2012 yılında yirmi üç farklı kalkınmış topraklarda bulunan ve okuma yazma oranı düşük olan ilk nesil göçmenlerin %53ü, okul dışında okuma yazma kurslarına kayıtlı bulunmaktadır (Global Education Monitoring Report, 2019).

Hazırlık sınıflarının uzunluğu farklılık gösterebilmektedir. Bu uzunluk Yunanistan`da dört yıl iken Belçika, Fransa ve Litvanya`da bir yıldır. Almanya ise "hoş geldiniz sınıfları" ile göçmen öğrencilere dil ağırlıklı farklı bir eğitim-öğretim planı tasarlamıştır. İspanya ise üç farklı şekilden birini seçme yönelimindedirler. Öğrencilerin günün belirli zaman diliminde oldukları kalıcı olmayan sınıflar, ağır ve derin sınıflar son olarak ise dil dışında göçmen çocuklarının yakınları ve okullar arasında yakın ilişki oluşturan kültürler arası sınıflar. İdari yapıların bu göçmen çocukları ve ailelerini yerli halktan uzun bir zaman periyodunca ayrı tutmaması daha yerinde olacaktır. Esasen göçmenler ile yerli halk unsurunun karıştırılarak muhtemel çatışma unsurlarının ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu durum göçmenler için aleyhte durumlar ortaya çıkarabilir (Global Education Monitoring Report, 2019).

1.8.5. Evlilik ve Ailevi Nedenlerle Göç

Aile bireyleri farklı yerlerde yaşıyorsa eğer çocuklar onların yanına gitmek amacıyla göç etmek zorunda kalabilmekte veya bunu zorunluluk görmektedirler. Başka ülkelerden insanların bir araya gelerek oluşturdukları evlilikler aile birleşimini sağlamak için kırsaldan şehirlere, şehirlerden başka bir şehre veya uluslararası göçleri zorunda kılmaktadır. Bu olayların gelişimi halkta klasikleşmiş düşünce olarak kadının erkeğin yanına taşınması yargısı sebebiyle kadının taşınması söz konusu olmakta ve bu sebeple kadınlar erkeklere oranla daha çok göç eylemi içinde bulunmaktadır.

Bu taşınma dönemi için kadınlar önemli bir rol oynamaktadırlar ve olayları iyi bir şekilde yönetmektedirler. İstihdam içinde yer alan eşlerin tayinleri, atamaları, farklı iş kollarına geçmeleri veya kendi işlerini kurmaları sebepleriyle ortaya çıkabilecek aile dağılmaları önlemek için veya bu sebeplerle birbirinden farklı konumlarda bulunan aile üyelerini tekrar birleştirmek sebebiyle bazı hareketlilikler yaşanmaktadır. Kişilerin yaşadıkları yerlerden ayrılmadan iş bulabilmeleri veya kurabilmeleri daima olası olmamakla beraber istihdam , yatırım veya daha iyi imkanlara sahip iş teklifleri sebebiyle farklı bölgelere gitmeleri gerekli olabilmektedir. Yatırım, istihdam veya ekonomik amaçla yapılan farklı bölgelere göçün, kalkınma üzerinde olumlu bir etkisi olabilmektedir.

Aile bireylerinin göç etme sebepleri çocuklarında zorunlu göç etmesinin sebebi olabilmektedir. Bu durumlar kişilerin aile fertleriyle beraber göç etmesini sağlamaktadır. Aile bireylerinin bu göç süreçlerinin oluşma, gelişme ve göç sonrası oluşan yeni yaşantının ortaya çıkaracağı getirilerden olumsuz yönde çıkarım yapması, aile ve toplumun korunması için servis ve hizmetleri zorunlu kılmaktadır (Genç ve Kara, 2016: 36).

Kadınların göçe karar verme etabında, uzlaşıya erkeklere oranla daha yakın oldukları gözlemlenmiştir. Dışarıdan çiftler arasında fikir uyumu varmış gibi görünse bile erkekler özel hayatlarında kendi kararını verme amacına daha yatkındır. Bu durum da çiftler arası sorunların başında gelen hususlardandır.

Toplum ve göç hakkında son zamanlarda yapılan incelemeler cinsiyet rolleri ve göç eylemleri ilişkisindeki güvenirliliğe artı katmaktadır. Güncel incelemelerde kadınların aile, kültür bağları ve ulus gibi toplumsal kavramlara erkeklere kıyasla çok daha fazla değer verdiği görülmektedir. Kadınlar aynı şekilde çevre düzeni,

kültürel ilişki ve karşılıklı anlaşma gibi konularda da fazlasıyla özenlidir (Williams vd., 1986: 628).

1.8.6. Göç ve Kadın

Sosyal ve kültürel farklılaşma, kalkınma, çağdaşlaşma, uyum ve yaşam stresi üzerinde yapılan incelemeler, göç eylemleri ile psikolojik sorunların birbirleriyle iç içe olduğuna dair sonuçlar ortaya çıkarmıştır (Doğan, 1988: 33)

Kültürel değişkenler kişilerin alışma güçlüğü çekmesine sebep olabilmektedir. Şayet girilen yeni ortam kendi kültür ve özelliklerine yakınsa bu alışma güçlüğü daha az, ama bu ortam kendi kültür ve özelliklerinden farklıysa daha çok alışma güçlüğü çekmektedir (Ercan, 1998:24). Göçün ardından sorunun daha büyük olduğunu ve göçmenler göç ettikleri bölgedeki kültüre uyum sağladıkça bu psikolojik sorunların azalacağını savunan bu düşünce göçmenlerde sağlık problemlerin ortaya çıkmasında bölge değiştirme değişkeninden çok, bireyin aile bireyleri ve kendi kültüründen ayrılmasının etkin olduğunu söylemektedir (Doğan, 1988: 35). Fresse (1977)`e göre, köy kesiminden göç eden göçmenler, şehirlerden göç eden göçmenlere göre kıyasla daha fazla sorun yaşamaktadırlar (Ercan, 1998:24).

Göçlerin ruhsal boyutları incelendiğinde en büyük problemleri kadınlar yaşamıştır. Bulunduğu mekanda üretici pozisyonunda olan kadın bu mekandan kopmuş yabancı olduğu yeni bir yerde eve kapanmıştır. Aile ve aile bireylerinin alışık olmadığı ortamdaki yabancılara karşı ortaya koyduğu savunma, içine sığınılan yeni kültür ve geleneksel ilişkilerle daha fazla baskı altına girmiştir. Çoğunlukla kendi rızası dışında göç etmek zorunda kalan kadın sağlık ve ruhsal sorunlar yaşamaya başlamış ve bununla birlikte eşi ve çocuklarıyla sorunlar yaşamaya başlamıştır. Yaşanan bu durumların en kötüsü de aile içi şiddetin artmasıdır. Zaman içerisinde şiddete maruz kalanda gücünün yettiğine şiddet göstermeye başlar ve kötülükler arka arkaya oluşmaya başlamıştır (Yıldırım, 2007:969). Bu konu psikolojik film endrüstrilerinde de değinilen bir konudur.

1.8.7. Göç ve Sağlık

Göç birdenbire ve seri bir konum değişimi ortaya çıkararak sosyal, fiziki ve kültürel olarak o bölgede yaşayan topluluk ve bireyleri etkilemektedir. Bundan dolayı da göç hareketlerinin sağlık ve sağlık faktörleri üzerinde etkisi ortaya çıkmaktadır (Topçu ve Beşer, 2006:37). Sağlık ve göç arasındaki ilişki birden fazla değişkenle açıklanabilir. Bu ilişki arasındaki yönetim sosyal politik değişkenler ve bölgeyi de içine alan karışık bir konu olmakla birlikte göçün sağlık konusu üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri mevcuttur. Göç hareketlerinin sağlık üstündeki olumlu tesiri kişisel veya aile yakınları ile birlikte göç ettiklerinde kazançlarının olumlu yönde artmasıyla birlikte sağlık sektöründen faydalanma imkânları artar (Kahn vd., 2003: 4-7). Direkt kendisi göç etmekle olan fertler, kendi hayatlarının geleceğini belirlemek isteyen, ekonomik olarak refaha kavuşmayı arzulayan etkin, atılgan ve savaşçı karakterlere sahip genelde genç kişilerdir ve sağlıkları da oldukça iyidir. Düşük gelirli bir ülkeden gelenler gelir durumu yüksek olan bir bölgeye giderlerse eğer sağlık durumlarını olumlu yönde etkilenebilir. Diğer bir açıdan ülkeye ilk geldiklerinde sosyo-ekonomik olarak geride olduklarından dolayı hayata başlarken çoğu zaman fazlasıyla zor, ağır şartlarda iş bulmak veya yaşamak zorunda kalan göçmenler daha çok sağlık sorunları ile karşılaşabilmektedir (Esen ve Yazıcı, 2012:43).

Dünya Sağlık Örgütü, Dünya Bankası ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) için de göçmenlerin sağlığının takip edilmesi, izlenmesi ve müdahale edilmesi tercihli durumlar arasında bulunmaktadır. Sağlığın ilerlemesinde beş etmenden bir tanesi olan ve tüm herkes için kabul edilen destekleyici bir ortam oluşturulması yaklaşımı göçmen kişiler için de gereklidir. Sağlık çalışanları aracılığıyla göç eden göçmenlerin sağlıklarının iyi yönde ilerlemesi için etrafları sağlıklı bir hale getirilmelidir. Başka kişilerle diyalog kurma imkanı verilmeli, karşılaştıkları önyargılar yok edilmeye çalışılmalıdır. Finansal olarak etrafları üstünde daha fazla idareye sahip olmaları sağlanmalıdır (Sohng vd., 2002:295). Sağlık uygulamalarının daha basit elde edilebilme ve daha ucuz hale getirilmesinin de göçmen kişilerin sağlığın iyileştirilmesinde etkin bir yapı olabileceği söylenmektedir (Johnson, 2005:132).

Göç eden kişilerin besin alışkanlıkları incelendiğinde finans durumlarına göre dengeli beslenemedikleri ve finansal imkanlara bağlı olarak daha çok yağ ve karbonhidrat takviyeli beslendikleri görülmüştür. Göç eden kişilerin göçle birlikte

bedensel hareketlerinin de düştüğü, beden kitle indeksinin kadınlarda erkeklere oranla daha fazla çıktığı tespit edilmiştir (Hyman, 2004:95).

Göçmen topluluklarının sağlık seviyelerinin düşük olmasından dolayı gittikleri yerlere daha önce o yerlerde olmayan sağlık meselelerini götürebilirler. Kalkınmış bir ülke olsa bile kısa süre içerisinde böyle bir büyük gelen topluluğunun sağlık sorunlarını çözebilmeye ekonomisi yeterli gelmeyebilir (Güler ve Yazıcıoğlu, 2006:593).

Göç edilen yerlerde gerektiği kadar sağlık kuruluşu ve sağlık çalışanı olmaması, göçmenlerin gelir seviyesinin az olması, finansal yönden sürekli problem içinde olmaları, beslenme yetersizlikleri, dil sorunu yaşamaları, sağlık sigortaları olmaması, klasikleşmiş yaşam şekillerine sahip olmaları, sosyal ve psikolojik stres göçmenlerin sağlık durumlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Eğitim durumlarının da gelişmemiş olması sebebiyle göçmenlerin sağlık, hastalık gibi önemli konularda yeterince hassas olmadıkları bilinmektedir. Göç eden kişiler, göçtükleri topraklarda iş sahibi olma, toplumla bütünleşme, refah düzeyini yükseltme gibi konuları sağlık konusundan daha önce görmektedirler. Yeni göç etmiş bir ailenin sağlık toplulukları tarafından belirlenmelerindeki gecikme şuursuzluk, yetersizlik ve sağlık sektöründeki eksikler göçmenlerin sağlık hizmetlerinden de yeteri seviyede fayda görememesine yol açmaktadır (Özen, 1996:624-625).

1.8.8. Göçmenlerde Görülen Başlıca Hastalıklar

Göçmen kişi ve/veya gruplarda sıkça görülen tüm topraklarda ortaya çıkan genel bazı hastalıklar vardır (İlhan vd., 2016:9-10). Bunlar umumiyetle;

- Diyare
- Kızamık
- Malarya
- Akut Solunumsal Enfeksiyonlar
- Tüberküloz
- Meningokok
- Aids/Hiv
- Protein Enerji Bozuklukları
- Rift Valley

- Sarı humma
- Vitamin-Mineral Eksiklikleri
- Ruh Sağlığı ve Psikososyal İhtiyaçlar şeklinde görülmektedir.

Esasen bu hastalıklar yerel unsurlarda da görülebilmektedir. Ancak göçmen kişiler de daha fazla görülmektedir.

1.9. Göçün Politik Etkileri

1.9.1. Savaşlar ve Etnik Çalışmalar

Dünya tarihi siyasal sebeplerle gerçekleşmiş sürgün ve zorunlu göç olaylarıyla doludur. Gerçekleşen zorunlu göçler dini kitaplarda dahi kendine yer edinmiştir. Örnek vermek gerekirse Tevrat`ta Yahudi diasporasının Mısır, Babil gibi medeniyetlerin içlerinden gönderilmeleri ve başka yerlere zorunlu göçü yazılmaktadır (Williams vd., 1986:628). Ayrıca Milattan Önce üçüncü yüzyılda Çin İmparatoru Qin Shi Hunagdi`nin, 500 bilim insanını ve 100 binlerce kişiyi Kuzey Çin`den Güney Çin`e göndermesi ile ortaya çıkan göç, Amerika kıtasında bulunan bir medeniyet olan İnkaların, bulundukları topraklardan gönderilmesi sonucuyla yaşanan göç de zorunlu göçe gösterilebilecek diğer örneklerdendir. Zorunlu göçün gün yüzüne çıkmasına sebep olan itici kuvvetler asırlar süresince değişmeden aynı şekilde kalmıştır. Bu güçler, politik ve pragmatik değişkenlerin belli bir karışımıdır (Polian, 2003:17).

Siyasal sebeplerle göç, çoğunlukla aşağıda sayılan nedenlerin bir veya birden fazlasının ortaya çıkması neticesiyle gerçekleşir. Bu sebepler; Devlet güçlerinin toplumu kollama ve koruma kabiliyetinin olmaması, iç çatışmayı da kapsayan silahlı çatışmalar, klasikleşmiş şiddet ve milliyet, ırk, politik görüş ve sosyal topluluk sebebiyle zorlamalarla karşı karşıya kalmasıdır. Bahsedilen bu sebeplerin olması sonucunda, göç etmek zorunda kalmış kişilerin çoğunluğu mülteci şeklinde uluslararası sınırların ardına gidecek veya bulunduğu topraklar üzerinde daha güvenli alanlara göç etmek zorunda kalacaktır.

Kendi vatanlarının dışına göç etmek zorunda kalan kişilerden bazıları uluslararası hukuk kapsamında sığınma hakkına ulaşırken, bu hakka ulaşamayanlar, sığınma isteklerinin gerçekleşmemesi ve vatanlarına iade edilme olasılıklarına karşın

göç ettikleri ülkelerde kaçak şekilde yaşamlarını idare etmeye çalışacaklardır. Soğuk savaşın bitmesinden bu zamana kadar, yerlerinden edilmiş kişilerin sayısında dikkat çekici bir yükselme ortaya çıkmıştır. 2004 senesi bitiminde, dünya çapında mülteci ve sığınma hakkı talep eden 11 milyon 500 bin ve topraklarından sürülmüş 21 milyon kişi var olmaktaydı (ForcedMigration, 2010).

Zorbalık durumu bulunsun ya da bulunmasın kişilerin aile fertleriyle veya yanındaki kişilerle birlikte bulunduğu konumdan, bir kişi veya topluluk tarafından yapılan zorlama neticesiyle, insan hakları düzeninin bozulmasından korunmak veya zor durumda olan yaşamlarını kurtarabilmek için göç etmek durumunda kalmaları çatışmaya bağlı yerinden olmak olarak tanımlanmaktadır. Çatışmaya bağlı yerinden olmak olarak nitelendirilen durumlarda, idareciler ve rejim doğrudan sorumludur, çünkü bunlar bahsedilen çatışma ve anlaşmazlıklarda bir lehtedir. Bu zor durumlarda göç etme eylemi rejimle savaş halinde olan toplulukların yaptıkları zorbalıklar sonucunda da ortaya çıkar. Rejim ve idareye karşı tutum ve davranış içinde bulunanlar baskı maruz kalabilmektedir. Çatışmaya bağlı yerinden olma olaylarında, göç etmeden problemler hızlıca çözülemez ve bu tarz göç etme olaylarının klasikleştiği ve yüz yıllarca çözülemediği durumlar, dünyanın birçok yerinde görülmektedir (Yükseker, 2007:81). 2011 yılından beri Suriye`de görülmektedir.

Son zamanlardan örnek olarak eski Yugoslavya`da yaşanan karışıklıklar ve yine Ruanda ve Kongo`daki Hutu ve Tutsi Kabileleri arasındaki köken çatışmalarından ortaya çıkan nüfus değişimleri de olası şekilde iç çatışmalar sebebiyle yerinden olma durumuna misal gösterilebilir. Çok daha önceki zamanlardan örnek vermek gerekirse, artan Avrupalı yerleşiminin karşısında Amerika kökenli olanların batıya doğru göçü de aynı durumun farklı bir örneğidir.

İç çatışma ve kargaşa çoğunlukla gönülsüz mültecilerin oluşmasına sebep olur. Bu durumu farklı örneklerle açıklamak gerekirse 1988 ve 1990`lı seneler boyunca Libya`da devam eden iç çatışma 1,260 bin mülteci ortaya çıkarmıştır ki bu sayı Liberya nüfusunun yarısından fazlasına tekabül etmektedir. Bu mülteciler Gana, Nijerya, Gine, Fildişi Sahilleri ve Sierra Leone`ye zorunlu göç etmek durumunda kalmışlardır. Aynı şekilde Somali`de geçen 10 senede görülen iç çatışma ve kargaşa durumu bir kaç yüz bin mültecinin Kenya`ya zorunlu göç etmesine sebep olmuştur. 1997 senesinde Arnavutluk`taki rejimin yıkılması on binlerce kişinin Adriyatik Denizini geçerek İtalya`ya göçmesine sebep olmuştur. Yugoslavya`daki karışıklıklar milyonlarca mülteci ortaya çıkarmıştır. Bu göçmenlerin 500-600 bin arasındaki kısmı

eski Yugoslavya topraklarının dışında, Avrupa topraklarında bulunmaktadırlar. Kosova buhranında Sırbistan, tahmini olarak 1 milyon Arnavut asıllı insanı Kosova`dan göç etmek durumunda bırakmıştır (Meilaender, 2001:1-2).

İç çatışma ve karışıklık sadece uluslararası değil aynı zamanda ulusal göçlere de neden olabilmektedir. Türkiye`de Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde 1980`li senelerde ortaya çıkan terör ve şiddet olayları nedeniyle can ve mal güvenliğine karşı tehlikeler oluşmuştur. Bu olaylar sırasında bir kaç bölge güvenlik sebebiyle boşaltılmak zorunda kalmıştır. Bölgedeki terör sorunları ve bunun ortaya çıkardığı huzursuzluk sebebiyle yüzlerce insan yaşadığı yerlerden göç etmek durumunda kalmıştır (Güneş, 2003:280).

1.9.2. Çevresel Nedenler

Çevresel nedenler doğal afetler olarak ortaya çıkmaktadır. Doğal afetleri açıklamak gerekirse başlıca; biyosferde, litosferde, hidrosferde ve atmosferde oluşan, canlıların yaşamlarını ve mal varlığını tehdit eden şiddetli doğa hadiseleridir. Doğal tehlikeler zaman zaman tekrarlanabilir ve çoğunlukla mümkün olmamakla beraber, sadece ortaya çıkacağı yer açısından tahmin yürütebilirler. Doğa olaylarının canlılar üzerindeki tesirleri hafife alınmayacak kadar fazladır ve zaman geçtikte artmaktadır. Şiddetli fırtınalar, seller ve depremler genel olarak, iç karışıklık gibi sosyo-politik durumlardan çok daha az ölümle bitmesine rağmen, bu doğal tehlikeler çok fazla oluşan olaylardır ve genel olarak çok daha fazla sayıda bireyi etkiler (Ekmekçiler, 2011:35-36).

Yapılan araştırmalara göre dünya nüfusunun 1/4`ü ile 1/5`inin 1970 ve 1980`li seneler boyunca doğal afetlerden etkilenmişlerdir. 1972-1975 seneleri arasında doğal afetler senede %5-7 derecesinde yükselirken, bu olayların neticesinde oluşan zarar senede %5-10 derecesinde fazlalaşmıştır. 2030 senesi için yapılan araştırmalar, bu yönelmelerin yükselmesine ek olarak bir devamlılık ortaya çıkacağını iddia etmektedir. Beklenen zamanda canlıların bu problemler üzerindeki tesirleri, iki sebepten dolayı artacaktır. Birinci nüfusun düzensiz artması diğeri ise doğal afetlerin büyük etkilerine en savunmasız olan insan yapımı çevrenin oluşmasıdır (Hunter, 2003:24-25).

Son yıllarda afet idare sistemlerinin tehlike kaynaklı yapılmasına ve zarar düşürme gayretlerine rağmen, afetler şimdi bile kayıplara sebep olmaktadır. Afetlere

maruz kalan canlı sayısı nüfus artış hızıyla doğru orantı artmaktadır. Bu sebeple afetlere bağlı göçler de de yükseliş olmaktadır. Uluslararası Göç Araştırma Merkezi raporuna (2016) göre 2009 senesinden beri kişilerin her ikisinden biri afetler sebebiyle göç etmiş olup, 2008 senesinden beri her sene ortalama 25.4 milyon kişi iklim değişikliği veya iklimsel olaylar sebebiyle yerinden olmuştur (Varol ve Gültekin, 2016:46-47).

1.9.3. Döngüsel Göç

Döngüsel göç kavramı üzerinde netleşmiş bir tanım bulunmamaktadır. Genel olarak işçi ihracat eden ülke ve çalışılacak ülke arasında devamlı bulunulan seyir hareketleri olarak açıklanan bir sistem olarak ifade edilmektedir. Avrupa topluluğunun 2006 yılında döngüsel göçü mümkün hale getirebilecek olanakların incelenmesi konusunda harekete başlaması sonucu kurulun 2007 senesinde sunduğu tebliğde döngüsel göç, belli bir seviyeye kadar gidiş ve geliş rotasında legal hareketliliğe imkan sunan göç şekli olarak betimlenmiştir (AB Genel Sekreterliği, 2011:3).

Döngüsel göçten en net çıkarılması gereken anlam veya döngüsel göçün geçici göçten kesin olarak ayıran şey, uluslararası bilimsel ve politik alanda belirsizdir (Kratzmann vd., 2011:13). Ancak bir takım iktisatçılar bu iki kanıyı birbirinden ayırmaktadır. Onlara göre döngüsel göç, geçici göçten değişiktir çünkü tekrar tarafı vardır. Döngüsel göç aynı birey tarafında iki veya daha çok ülke arasındaki legal göçün tekrarlamasıyla oluşmaktadır (EMN, 2011:12). EMN`ye göre geçici göçler sadece bir ileri-geri eylemi ile kısıtlıyken, döngüsel göçler ise göç alan ve veren topraklar arasında sürekli tekrar eden gidiş-geliş göçmen eylemleridir. Döngüsel göçler göç alan topraklardaki geçici yerleşmelerin yenilendiği, geçici göçlerin bir kolu olarak görülmektedir (EMN, 2011: 12). Constant vd. (2012:4-5) döngüsel göçe sade ve kolay bir tarif getirerek "düzenli ve sistematik hareket" deyimini kullanmıştır. Sezonluk göç ve döngüsel göç aynı manaya gelmesine karşın daha çok göçmenlerin finansal hareketleri ile ilgilidir (Bird ve Deshingkar, 2009:3).

Döngüsel göç, göçmen alan ülkeler, göçmen gönderen ülkeler ve göçmenlerin kendi adlarına olarak üç fayda sağlayanı olan bir çare olarak kabul edilir. Bu olayı şu şekilde yorumlamak mümkündür, göç kabul eden topraklar açısından yorumladığımızda, gidilen ülkeler bu göç eylemleri sayesinde hem nitelikli hem

niteliksiz iş kollarında gereken iş gücü ihtiyacını devamlı olarak sağlama durumunda olacaklardır. Göçmen bireyler tarafından bu durumu yorumladığımızda, göç edenler hem iyi bir iş hem de daha çok gelir sahibi olma seçeneği bulacaklardır. Döngüsel göçü kaynak ülkelerden açısından yorumladığımızda ise bu ülkeler, göçmen bireyler geri gelmeden önce göçmen bireylerin gönderdiği para havaleleri nedeniyle, daha sonra da bu göçmen bireylerin kazandıkları bireysel yeteneklerin kullanılması ve sağlayacakları yatırımlar sebebiyle gelir sağlayabileceklerdir. Bu anlatılanların ardından değerlendirmek gerekirse, bu eylemi sağlayan göçmen bireyler, vatanları ve bulundukları topraklar arasında legal bir gidiş-dönüş hareketini sağlamaktadırlar. Bu sebeple döngüsel göç davranışının, denk olmayan cepheler arasındaki bir ticaretten çok, paydaşlar arasındaki bir dayanışma olarak düzenlendiğini söylemek mümkün olacaktır (İçduygu, 2008:2-4).

Döngüsel göçle alakalı yapılan en modern çalışma kavramları dört ayrı tanım içermektedir, bunlar; uzunsal, zamansal, tekrarlamalı ve gelişimsel kavramlardır. Bu kavramları maddeleri (Vervotec, 2007:9);

Coğrafi Boyut: En az iki nokta içerir, bunlar; Kaynak ülke ve göç edilecek yerdir. Döngüsel göçmenlerin azınlığı ikiden fazla noktaya akım eder; örneğin, Lübnanlı yatırımcıların Nijerya`da iş hanları, Lübnan`da kökenleri ve Londra`da da yakınlarına ait evlerin olması gibi.

Süreç Boyut: Kısa süreli göç hareketleri(sezonluk işçi) ve yaşamsal hareketlerden ortaya çıkan durumlar(Emeklilik) gibi sınıflandırabilir.

Tekrarlamalı Boyut: Birden çok noktayı barındırmaktadır. Soy ülke ve gidilen ülke arasında sadece bir kere gidiş-dönüş yapan göçmen bireyler normalde geri dönen göçmen sınıfına girmektedirler. Döngülerin yenilenmesini içeren daha likit ileri geri davranış örneği, döngüsel göçün fark yaratan unsurudur.

Gelişimsel Boyut: Hem göç edilen topraklarda hem de göç edilmiş topraklarda yaşayan bireylerin bu gidiş geliş davranışlarından olumlu etkilendiği ve yapılan uygulamaların bunu oluşturmak için ortaya çıkarıldığını söylenmektedir. Bu husus şekil 3 ile gösterilmektedir.

Şekil 3: Döngüsel Göç ve Kalkınma: Eğilimler Politikası Yolları ve İleriye Yönelik Yollar

	Olağan Rota Köken Ülkelerle İlişkilerin Devam Ettirilmesi	**Daha Az İzlenen Rota** Gidilen Ülkelerle İlişkilerin Devam Ettirilmesi
Kalıcı Göçmenler: (Diaspora Üyeleri Dahil)	Geri Dönüş Teşviklerinin Sağlanması: Daha Yüksek Vasıflı ve/veya İyi Finanse Edilenlere Odaklanma	Döngüden Caydıran Faktörlerin Ortadan Kaldırılması -Esnek Oturum ve Vatandaşlık Hakları -Taşınabilir Kârlar -Ulaşılabilir Bilgi
Geçici Göçmenler	Sınırlayıcı Özellikle Güçlü Geri Dönüş Hükümleri Olan Geçici İşçi Programları ve Gereğinden Fazla Kalma Durumunda Cezalar	Esnek ve Açık Çalışma Düzenlemeleri -Daha Esnek Kontratlar -Tekrar Giriş Seçenekleri -Vizelerin Taşınabilirliği -Beceriler ve Girişimcilik Kazandırma

Kaynak: (Agunias ve Newland, 2007: 9)

Buraya kadar göç ve göçle ilgili hususların teorik ve uygulamalarını,tartışmalarını inceledik. Esasen bu ikinci bölümde ele alacak olduğumuz Türkiye kaynaklı Avrupa Birliğ`ne göçün anlaşılması ve kavranmasında bir altyapı oluşturmaktadır.Türkiye-Avrupa Birliği göç Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıdan olabildiği gibi olmayanlardan da gerçekleşmektedir. Avrupa ile Türkiye arasında 1950`li yıllardan beridir devam eden göç kaynaklı görüşme ve müzakereler devam etmektedir. Bazıları mütabakat bazıları anlaşma şeklinde tevazu etmiştir. İlerleyen bölümlerde daha detaylı hususlar ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE-AB 2016 ANLAŞMASI EKONOMİK VERİLER ve DEĞERLENDİRMESİ

Türkiye ve Avrupa Birliği arasında en önemli problemlerden birisini göçmen kaynaklı hususlar oluşturmaktadır. Türkiye, Avrupa Birliği ülkelerinin bazılarıyla ikili anlaşmalar yanında çoklu görüşmelerde gerçekleştirmiştir. İlgili anlaşmalar çerçevesinde Avrupa`nın pek çok bölgesinde insanlar hukuki olarak yaşamaya devam etmektedirler. Diğer taraftan ekonomik,siyasi ve kültürel nedenlerle hukuki olduğu kadar hukuksuz göçenlerde bulunmaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri Türkiye kaynaklı istenmeyen göçü önlemek için çeşitli girişimlerde mütemadiyen bulunmaktadır. Türkiye ve Avrupa Birliği arasında gerçekleştirilen 2013 yılında ki anlaşma yürürlüğe tam olarak ancak 2016 yılında gerçekleşen mütabakatla devreye sokulmaya gayret edilmiştir.Bu bölüm bunun ekonomik unsurlarını tartışacaktır.

2.1. Avrupa Birliği Göç Finansmanı

AB; göç iltica ve sınır bölgelerinde üye ülkelerin toprak içindeki hizmetlerini desteklemek ve tamamlamak hedefiyle kendi finans kaynaklarını kullanmaktadır. En çok kullanılan iki finans kaynağı Asylum, Migration and Integration Fund (AMIF) (İltica, Göç ve Entegrasyon Fonu) ve Internal Security Fund-ISF (İç Güvenlik Fonu)'dir (European Commission, 2021a; European Commission, 2021b). İki finans kuruluşu da AB`nin 2014-2020 dönemleri için toplam 9.26 milyar Euro bütçe ayırmıştır. AB kuruluşlarının finans harcamalarını da kapsayan bütçe içişleri harcamalarına ayrılmıştır (European Parliament Research Service, "Migration and asylum".) Özellikle, AMIF'in 3,14 milyar Euro'luk ve ISF'in 2.76 milyar Euro'luk bütçesi de üzerine eklendiğinde toplam bütçe 5,9 milyar Euro'ya ulaşmaktadır. Yazılan rakamlar haricinde AMIF ve ISF'de önceki dönemde (2007-2013) verilen toplam 3.951 milyar Euro'luk bütçe şu fon aracılığıyla karşılanmıştır (https://data.consilium.europa.eu):

- European Refugee Fund (ERF) - Avrupa Mülteci Fonu - 630 milyon €; (2008-2013)
- Integration Fund - Entegrasyon Fonu - 825 milyon €; (2007-2013)
- Return Fund- İade Fonu - 676 milyon €; (2008-2013)

- External Borders Fund (EBF) - Dış Sınırlar Fonu - 1,82 milyar €. (2007- 2013)

Ayrıca AB`nin içişlerinde etkinlikte bulunan içlerinde Varşova merkezli Frontex; Valetta merkezli European Asylum Support Office (EASO), Talin ve Strasburg merkezli EU-LISA da bulunduğu ajanslar adına 2014-2020 AB mali dönemi için 2.36 Milyar Euro'luk kaynak ayrılmıştır (Saliji, 2018: 19-20).

AB, kendi sınırlarında kullanılan fonlara ilave olarak AB topraklarının dışında özellikle AB dış sınırlarının idaresinin korunmasının öncelikli olmasıyla beraber mülteci krizine yoğunlaşmak için 2015-2016 seneleri içerisinde bu hususta 10,5 milyar Euro'luk bir ek bütçe oluşturmuştur. 4.3 Milyar Euro'luk ön ödeneğe ilaveten 6,2 milyarlık bütçe yardımı yapılmıştır:

- İnsani yardım için 2.15 milyar Euro
- Güvenlik ve sınır kontrolü için 300 milyon Euro
- Terörle mücadele için 100 milyon Euro
- Suriye için Güven Fonu 500 milyon Euro
- Mültecilerin geri gönderilmesi ve yerinden edilmiş kişiler için 280 milyon Euro
- Eğitim ve sağlık için 70 milyon Euro
- Afrika için AB Acil Yardım Fonu 1,8 milyar Euro
- Türkiye'deki Mülteciler için Kolaylık 1 milyar Euro ayrılmıştır.

AB Türkiye Delegasyonu resmi internet adresinde yazan bilgiye göre, Türkiye Mülteci Fonu, toplam olarak 3 Milyar Euro tutarında bir bütçeyle mültecilere topraklarını açan toplumların koordinasyonundan sorumlu sayılacaktır. 2018 senesinde ise ilave olarak 3 Milyar Euro daha gönderilmesi kararlaştırılmıştır. AB tarafından taahhüt edilen bu mali yardımın Türkiye devletine verilmediği, yaşanan mülteci krizi boyutunca Türkiye`deki mültecilere aktarıldığının altı çizilmektedir (European Commission, 2016a).

2.2. AB'nin Krize Müdahalesi ve Yardım Programının Planlanması

2015 senesinde, Avrupa Birliği ve Üye Ülkeler, göçmenlere ev sahipliği yapma hususunda Türkiye`ye destek sağlamak için siyasi ve ekonomik şartları güçlendirme kararı almışlardır. AB üye ülkelerinin Türkiye`deki mültecileri

desteklemek adına önemli bir meblağda ek finansman talebine karşılık olarak komisyon, 24 Kasım 2015 döneminde ardından 10 Şubat 2016, 14 Mart ve 24 Temmuz 2018 dönemlerinde üstünde güncelleme yapılan Komisyon Kararıyla Türkiye`deki göçmenler adına Mali Yardım Programını (FRIT) oluşturulmuştur C(2015) 9500 sayılı ve 24.11.2015 tarihli Komisyon Kararını tadil eden C(2016) 855 final sayılı 10.02.2016 tarihli Türkiye'deki Mültecilere Yardım Programı hakkında Komisyon Kararı.). Yardım programı AB bütçesinden ve dışarıdan sağlanan gelirler çerçevesinde Üye Ülkelerin AB bütçesine verdikleri ilave katkılardan sonra ortaya çıkan kaynakların kullanıma geçmesine imkan sunan bir sistemdir. Üye ülkeler 3 Şubat 2016 tarihinde Üye olanların hükümet temsilcileri tarafından onaylanan ve Yardım programının ikinci basamağında üzerinde yapılan değişiklikler sebebiyle güncellenen, Üye devletler ve komisyon içindeki Ortak Karar şeklinde ulusal desteklerini sunacağına dair taahhüt sunmuştur (The Councıl Of The European Unıon, 2018). Ortak Uzlaşı aynı zamanda bir sebepsellik şekli de ortaya çıkarmıştır. Yardım programının ilk döneminde (2016-2017), toplam 3 milyar Avro alınmıştır. 3 Milyar Avro, yardım programının harekete geçmesinden önce Suriye sığınmacı problemine müdahale hedefiyle Komisyon eliyle Türkiye`ye gönderilmiş olan 345 Milyon Euro (2013-2015 yıllarında harekete geçirilen fon desteği İnsani Yardım Aracı (HUMA), Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) ve İstikrar ve Barışa katkı Aracı gibi çeşitli dış finans araçlarından ve Suriye Krizine Müdahale için AB Bölgesel Güven Fonu (EUTF) kapsamındaki çeşitli projelerden sağlanmıştır) tutarındaki rakama ve üye ülkelerin iki taraflı desteğine ek olarak sağlanmıştır. Yardım programının ikinci bölüm çerçevesinde (2018-2019) ek olarak 3 milyar Euro daha gönderilmiştir. Böylelikle yardım paketinin toplam rakamı 6 Milyar Euro`ya çıkmıştır. Yardım programı Ortanyaston Komitesinin 17 Şubat 2016 döneminde yapılan ilk görüşmede fonksiyonel hale gelmiştir. Bu toplantının sonrasında Komisyon, FRIT çerçevesindeki ilk projeleri onaylamak için hızlıca harekete geçmiştir.

18 Mart 2016 döneminde AB, Türkiye Devlet ve Hükümet Başkanları Ortak Eylem Planlarının işlemesi yönündeki sözlerini bir kez daha onaylamış ve Türkiye-AB arasının yakınlaştırılması ve göç krizini çözüme bağlamak amacıyla ek tedbirler alınması konusunda mütabık kalmıştır (European Council, 2016a). Hem Türk heyeti hem AB heyeti daha fazla çabanın hızla ve kararlılıkla uygulamaya girmesinin gerektiğini görmüşlerdir. Daha net bir ifadeyle, 18 Mart 2016 Tarihli AB-Türkiye

Mutabakatı diğer kararların yanı sıra, kaçakçıların rotalarının işleyiş şekillerini bozmak ve mültecilerin de hayatlarını risk altına sokmak yerine bir plan sunmak üzere Türkiye`den AB`ye düzensiz göçün bitirilmesi ve Yardım programının bir an önce sisteme girmesi gerektiği söylenmiştir.

Mutabakatın uygulanmaya başlaması, 2019 döneminde göç hususunun etkili ve ortak bir çerçeve içerisinde AB ve Türkiye eliyle incelenmesini sağlaması yönünden hayati bir rol oynamıştır. 2019 senesinde düzensiz göç oranlarında artış yaşansa da Mutabakat, hudutlardan kaçak geçişleri azaltarak ve denizlerde hayat kurtararak elle tutulur sonuçlar göstermeye devam etmektedir.

Türkiye üzerinden AB topraklarına ulaşan insan sayısı 2018 senesinde 56.560 iken 2019`da 83.333 olmuş ve %47 gibi bir oranda artış göstermiştir. Ulaşanların büyük bir kısmı Yunanistan`da kaydedilmiştir. 2019 yılında Yunan topraklarına deniz ve kara rotasıyla 73.626 kişi ulaşmıştır. Bu sayı 2018 yılında ulaşanların sayısından (47.915) %54 daha fazladır. 2019 senesinde kara yolunu kullanan düzensiz göçmen sayısı (13.456) 2018 senesine göre %15 azalma yaşanırken deniz yoluyla gelenlerin sayısı (60.151) %87 artmıştır. Lakin 2019 senesi için Doğu Akdeniz Rotası üstünden toplam düzensiz göçmen rakamları 2015 yılında bu rotaları kullanan mülteci rakamına göre epey bir şekilde azalmıştır (885.336) (Frontex, 2019).

Yunan topraklarına yerleştirilen insan sayısı toplam da 25.560 rakamına ulaşmıştır. (7.020`si 2019 döneminde gerçekleştirilmiştir) 1995 mülteci AB-Türkiye Mutabakatı, 601 mülteci de Yunanistan-Türkiye anlaşması çerçevesinde geri iade edilmişlerdir. Gönüllü İnsani Yeniden Yerleştirme Programı, AB-Türkiye Mutabakatı şeklinde sade bir hal almış bir yeniden yerleştirme programıdır. Bu programa ait Standart Operasyon Prosedürleri Aralık 2017 döneminde Türkiye ve Üye Ülkeler tarafından onaylanmıştır. Mutabakatta söylendiği üzere Türkiye-AB arasındaki kaçak geçişler bittiğinde ya da büyük bir oranda azaldığında Program işleyişe alınacaktır. Gönüllü İnsanı Yeniden Yerleştirme Programı`nın işleyişe alınması hedefiyle Komisyon, Üye Devletleri teşvik etmektedir.

2.2.1. Yardım Programının İşleyişi

FRIT ile beraber eşleşen bütçe toplam 6 Milyar Euro`dur. Bu para iki bölüm halinde ödenecektir. Birinci bölüm içindeki projeler en geç 2021 ortasına kadar

devam edecek ve ikinci dilim içindeki projeler de en geç 2025 ortasına kadar sürecektir. (Çoğu planlanan proje daha erken bir süreçte teslim edilecektir). Her iki bölüm içindeki fonların hepsi taahhüt edilmiştir.

3 Milyar Euro`ya ulaşan ilk bölümde, AB kendi bütçesinden 1 Milyar Euro, Üye ülkelerden de 2 Milyar Euro tahsis etmiştir (European Council, 2016b). İkinci dönemde ise 3 Milyar Euro`nun 2 Milyar Euro'su AB bütçesinden kalan 1 Milyar Euro`su ise üye devletlerden karşılanacaktır (European Council, 2018).

AB bütçe gelirleri hususunda ise 2016-2017 için AB bütçesinden 1 Milyar Euro`nun 250 Milyon Euro'luk bölümü 2016`da, 750 Milyon Euro'luk bölümü de 2017`de faaliyete geçmiştir. 2018-2019 zamanı için AB bütçesinden verilen 2 Milyar Euro'nun ise 550 Milyon Euro'luk bölümü 2018 senesinde kullandırtmaya hazır şekle gelip 2019 senesinde harekete geçmiştir.

Üye ülkelerin katkıları hususunda ise, birinci bölüm için Üye Ülkeler FRIT`e 2016 senesinde 677 Milyon Euro, 2017 senesinde 847 Milyon Euro, 2018 senesinde 396 Milyon Euro ve 2019 senesinde de 80 Milyon Euro olarak katkı sağlamışlardır. Üye ülkeler ikinci bölüm için 2018 senesinde 68 Milyon Euro, 2019 senesinde 202 Milyon Euro katkı sağlamış, geri kalan tutarın da 2023 dönemine kadar yapılacağı taahhüt edilmiştir. Üye ülkelerin sundukları, Finansal Tüzüğün 21(2)(a)(ii)'inci maddesince dışardan alınan gelir çerçevesinde ve Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı ile İnsani Yardım Bütçesi başlıklarına ilave edilerek direkt olarak AB Genel Bütçesine verilmektedir.

Üye ülkelerin FRIT paketine yaptıkları katkı ödemeleri ile bu katkılar sayesinde finansa edilen FRIT`ten yapılan ödemelerin oranlarındaki ilişkide tatmin edici eşleşme bulunmaktadır.

2.2.2. Programlama

Son gelişmelere uygun hale getirilmiş ihtiyaç araştırma raporu, mültecilerle alakalı hususlarda hayati ihtiyaçları ve geriye kalan boşlukları göstermektedir (European Commission, 2020a). Yardım programının ikinci bölümünün planlanması durumunda önemli bir rehberlik sağlamaktadır. Raporda koruma, temel ihtiyaçlar ve geçim kaynakları, sağlık, eğitim ve yerel yönetimlerin altyapılarının da ana bir rolü olduğu sonucuna varılmıştır.

Stratejik Konsept Notunun hedefi temel amaçları içerme ve kendine yetebilme hususlarına uygun olma suretiyle Yardım Programının ikinci bölümünün planlanması ve işleyişe alınması adına stratejik bir şekil oluşturmaktır (European Commission, 2015b). Bu notta, uzun dönemli bir kriz durumunda, Yardım Programının uygulama zamanının ve 6 milyar Euro'nun kullanımının dışında daha sürdürebilir ve kalıcı çözümler bulmak adına hükümet ile kalkınma araçları ve insani araçlar açısından yakın iş birliği planlanması ihtiyacı kabul edilmiştir. Bu bakımdan, Yardım Programı içeriğinde yavaş yavaş insanı yardımlardan kalkınma yardımlarına doğru bir geçiş olacaktır. Devam edilebilir sosyoekonomik destek ve geçim olanaklarına ve diğer bir taraftan sosyal uyum desteklenirken ev sahibi devletlerin kapasitesinin büyütülmesine destek verilmelidir. Türk görevlileri ve Komisyon, Yardım Programının projelerinin bu program sona erdikten sonra da devam edilebilir olmasını gerçekleştirmek için çalışacaklardır. Ayrıca devam edilebilir çözümler ile hak ve hizmetlere eşit ulaşım sağlamak adına, Türkiye`nin ulusal sisteminin Yardım Programının işleyişini devam ettirmeye hazır olması gerekmektedir.

İkinci dönemin planlanması, Avrupa Birliği Sayıştay`ının 2018 senesi Kasım ayında Yardım Programı için yayımladığı Özel Raporun içinde olan tavsiyelerin uygulanmasını hedeflemiştir. Yardım Programı ekonomisinden ulusal geçişi tahmin edebilmek ve Yardım Programının faydalarının Yardım Programı döneminin dışında devam edilebilirliğini sağlayabilmek hedefiyle Sayıştay, Yardım Programının İnsani Yardım ve Kalkınma adımlarını harekete geçirebilmek amacıyla birlikte ortak bir metin yapılmasının ihtiyaç olduğunu belirtmiştir (European Court of Auditors, 2018).

2019 Mayıs döneminde Yönlendirme Kurulunun verdiği destek ve ardından Temmuz`da IPA Yönetim Komitesi`nin pozitif görüşü üzerine, Komisyon, FRIT`in kalkınma hususunda adımı olan toplam 1.41 milyar Euro'yla finanse edilen Özel Önlemi kabul etmiştir. Özel Önlem sağlık, koruma, sosyo-ekonomik destek ve yerel yönetimlerin altyapısına aittir. Komisyon ikinci bölüm çerçevesinde ekonomisi sağlanacak bir bölüm projenin müzakerelerini başlatabilmiştir. Bu Önlem, Komisyon tarafından Temmuz 2018 döneminde onaylanan ve Aralık 2018 döneminde değiştirilen, benzer şekilde FRIT`in ilk adımı çerçevesinde olan, eğitim başlığına yönelik 500 milyon Euro luk Özel Önlemi tamamlayıcı şekildedir (European Commission, 2020a).

Ekim 2019 döneminde IPA Yönetim Komitesi, FRİT çerçevesinde gözlem ve tespit, denetim ve iletişim ile ilgili çalışmaların devamını üstlenecek Önlem Tedbiri

için pozitif bir karar bildirmiştir. 11.34 milyon Euro'ya ulaşan bu Önlem, Resmi olarak Kasım 2019 Döneminde onaylanmıştır. Bahsedilen Önlem birinci bölüm adına fonlanan Önlem Tedbiri çerçevesindeki etkinliklerin devamını getirecek ikinci bölüm adına planlanan ve yapılan projeleri üstlenecektir.

FRİT`in insanı yardım başlığında olan 50 milyon Euro'luk 2018 senesi İnsani Yardım Uygulama Planının (HIP) tamamı sağlık ve koruma kolunda 10 projeyle taahhüt edilmiş ve yazılı bir metine dökülmüştür. İnsanı Yardım Paketinin bütçesi 2019 HIP rotasıyla taahhüt verilmiş olup 991.88 milyon Euro'ya denk gelmektedir; bunun şu ana kadar 972 milyon Euro'luk kısmı yazılı bir metinle ilişkilendirilmiş ve buna hali hazırda mevcut Sosyal Uyum (SUY 2) programının devamı ve Nisan 2020 döneminde başlayan yeni SUY 3 sözleşmesinin imzalanması dâhildir. Bütçede kalan 19.88 milyon Euro ekstra olarak Suriye`den gelecek yeni bir akına yapılabilecek müdahalelerin karşılanması adına kenara ayrılmıştır. Bu ayrılan bütçe 2019 döneminde kullanılmadığı için 2020 döneminde resmi bir sözleşmeyle ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Böylelikle ikinci dönemin planlama hususu bitirilmiş olacaktır.

31 Aralık 2019 itibariyle Komisyon, FRİT`in tamamını göndermiştir. 6 Milyar Euro'dan 4.7 milyar Euro resmi bir sözleşmeyle ilişkilendirilmiş olup bunun 3.2 milyar Euro'su tahsil edilmiştir.

2.2.3. Yardım Programının Uygulanması

Yardım Programı iki şekilde uygulanmaktadır. Bunlar insani yardım ve kalkınma yardımı olarak geçmektedir. Birinci bölüm içeriğinde ilgili hususlar sırasıyla 1.4 milyar Euro ve 1.6 milyar Euro harekete geçirilmiştir. Suriye krizinin uzamasıyla beraber ikinci bölüm içindeki müdahaleler büyüyen şekilde sosyo-ekonomik destek etkinlikleri ve geçim kaynağı imkânları oluşturulması hususunda adımlar atılmıştır. İkinci bölüm içinde 1.1 milyar Euro insani desteğe 1.9 milyar Euro ise kalkınma programına verilmiştir.

FRİT kapsamında insani yardım ile kalkınma yardımının genel dağılımı şu şekildedir:

Şekil 4: FRIT Kapsamında İnsani Yardım ile Kalkınma Yardımının Genel Dağılımı

Kaynak: https://ec.europa.eu/

FRİT kapsamında yapılan yardımların proje özlü olduğu özellikle belirtilmelidir. Ödemeler büyük oranda FRİT müdahalelerinin kontratla ilişkilendirilmesi ve hayata geçirilmesinde sağlanan ilerlemeye bağlıdır.

Suriye`den gelmeyen mülteci ve sığınmacılara da farklı bir yer verilmektedir. Yardım Programı müdahaleleri her zaman mültecilere ev sahipliği yapan yerel toplumları da korumayı hedeflemektedir.

İnsani yardımla, ana ihtiyaçların ve korumanın sağlanabilmesi adına tahmin edilebilir ve insanlık tarihine yakışır yardımların iletilebilmesi yoluyla en hassas durumdaki mülteciler desteklenmektedir. Aynı zamanda uzman kuruluşlar ve ortaklar yoluyla acil pozisyonlarda sağlık ve eğitim dalındaki hizmet eksikleri giderilmektedir. AB`nin insani yardımları, Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Anlaşmanın 214`üncü maddesinde ve İnsani Yardım Tüzüğü (No:1257/36)'nde öngörüldüğü gibi AB`nin insani yardım gönüllüsü şeklinde insancıllık, bağsızlık, tarafsızlık, bağımsızlık gibi insani ilkelerine bağlı kalmasını garanti altına alan 2007 Avrupa İnsanı Yardım Mutabakatının önderliğinde ilerletilmektedir (Konsey ve Üye Devlet Hükumetlerinin Ortak Bildirisi, No. 1257/96).

Yardım Programının İnsani Yardım başlığı kapsamında, birinci ve ikinci bölüm çerçevesinde 19 katılanla 64 proje hayata geçirilmiştir. Bu projeler Türkiye topraklarındaki en hassas mültecilerin ana gereksinimleri, koruma, eğitim ve sağlık eksikliklerinin karşılanmasını hedeflemektedir. 2020 döneminin sonuna doğru başlayan beş proje dışında, birinci bölüm içindeki tüm projeler bitirilmiştir. Birinci bölüm kapsamında insani yardıma 1.4 milyar Euro taahhüt edilip sözleşmeyle

bağlanırken 1.3 milyar Euro'luk kısmı ödenmiştir. İkinci bölüm içinde 31 Aralık 2020 itibariyle 1.022 milyar Euro kontrat yapılmış ve bunun 590 milyon Euro'luk kısmının ödenmesi de bitirilmiştir.

Kalkınma desteğiyle özellikle kamu hizmetlerine ve geçim imkânlarına ulaşım ve yerel yönetimlerin altyapı bakımından mültecilerin sağlık, eğitim ve sosyoekonomik kalkınma alanlarındaki uzun dönemdeki ihtiyaçlarına destek olunmaktadır. Kalkınma desteğiyle ayrıca hassas gruplara yakınlaşılmakta ve örnek olarak kadınların ve kız çocuklarının cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı korunması, cinsel sağlık ve üreme sağlığına ulaşmanın düzeltilmesi yoluyla müdahalelere toplumsal bir şekil kazandırmaktadır.

Destek Programı`nın kalkınma başlığı içerisinde, birinci bölüm çerçevesinde kontrata bağlanmış olan 26 projenin uygulaması olumlu bir ilerleme göstermeye devam etmektedir. Katılım öncesi Mali Yardım Programı yoluyla izlenilen tahsilata ilave olarak, bu projelerden 15`i toplam 293 milyon Euro'luk bir miktarla Suriye sorununa acil müdahale adına AB Bölgesel Güven Fonu kapsamında uygulanmaktadır.

Birinci bölüm çerçevesinde kalkınma desteğine ayrılan 1.6 milyar Euro'luk toplam miktardan, uygulama paydaşlarına yapılan finansal ödemeler 1.59 milyar Euro'ya çıkmıştır. Yardım Programı`nın ikinci bölüm çerçevesinde 700 milyon Euro'yu geçen bir tutar kontrat ile bağlanmış ve bunun 165 milyon Euro'su ödenmiştir (Bu rakama, Suriye Krizine Müdahale için AB Bölgesel Güven Fonu ile yürütülen projeler kapsamındaki fon tahsisatı da dahil olup henüz AB bütçesine yansıtılmamıştır) (Avrupa Birliği Komisyonu, 2019)

FRİT'in her iki diliminde programlama ve uygulamada öncelik alanına göre kaydedilen ilerleme şu şekildedir;

2.3. Eğitim

Yardım Programı`nın İnsani Yardım kısmında, Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) programının idaresi başarılı bir şekilde devam etmektedir. ŞEY, öğrencilerin okula sorunsuz bir şekilde devam etmesi ilkesine bağlı olacak şekilde mülteci ailelerine iki ayda bir ödeme yapılması şartıyla, mülteci çocuklarının okula gitmesini ve devamlı olmasını desteklemektedir. 2019 sonu itibariyle 500.000`i geçkin mülteci çocuğuna olanak sunan ŞEY 2 Ekim 2020`ye kadar devam etmiştir. İnsani Yardım fonlarıyla

FRİT`in birinci ve ikinci bölümlerinin içerisinde ayrı olarak eğitim ve okul dışında kalan çocukların da kaydolması istenmiştir. Bu durumda acil dönemlerde eğitime 180 milyon Euro'yu geçen bir miktar ayrılmıştır.

FRİT`in kalkınma ayağı kapsamında ise Suriyeli çocukların birlikteliğini ve standart tutturulmuş bir eğitime ulaşımını arttırmak hedefiyle Milli Eğitim Bakanlığı`na sunulan ilk direkt hibe Mayıs 2019 Döneminde bitmiştir, bununla beraber alakalı projeye 400 milyon Euro'luk bir bütçe ile PIKTES adı altında devam ettirilmektedir. (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PIKTES) II). Bu uygulama Aralık 2021 dönemine kadar sürecektir. PICTES çerçevesinde 230.000`den fazla çocuğa yabancı dil eğitimi vermek adına 4.000`den fazla Türkçe Dil Eğitmeni kadrosu açılmış ve 52.000`i aşkın öğrenciye telafi ve destek eğitimi verilmiştir. Haziran 2019 dönemi itibariyle, eğitilen eğitim personeli 170.000 rakamına ulaşmıştır. 5.000`e yakın personel, maaş ve prim usulüyle desteklenmiştir. Yardım programı PIKTES 2 adı altında, Suriyeli çocukların eğitime devam yüzdesini arttırma ve eğitim kurumları personelinin standartlarını yükseltmenin yanı sıra eğitim kalitesinde de seviye yükseltmeye devam etmektedir.

Birinci bölüm kapsamında, AB Güven Fonu (EUTF) çerçevesinde 120 milyon Euro'luk toplam 6 projeden iki tanesi hala devam etmektedir, bunların 2021 yılı senesinin son döneminde bitmesi beklenmektedir.

Eğitim ve Eğitim Kurumlarının seviye arttırılmasında kayda değer bir ilerleme olmuş ve hedeflenen 970 okuldan 900 tanesine yakını yenilenmiştir. 45 adet okulun yapımıyla beraber okul inşası da sürmektedir. İkinci bölüm kapsamında Yardım Programı 100 milyon Euro'luk ek bir bütçe ile eğitim altyapısına yardım sunmaktadır. AB Türkiye Delegasyonu tarafından bildirilen bir Teklif Çağrısı ardından, Ağustos ayında KFW ile yaklaşık on iki ilk ve ortaokul, 170 anaokulu ve bir halk eğitim merkezi inşası için kontrat yapılmıştır. Bunun dışında EUTF altında, 120 okulun çatısına güneş panelleri ve iki güneş tarlası yapımı şekliyle okullara enerji iletiminin sağlanması hedefiyle 40 milyon Euro'luk temiz enerji projesi de sürmektedir.

2.4. Koruma

Yardım Programının insanı yardım konusu mültecilerin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)'ndeki pozisyonlarının legal bir duruma gelmesi durumundan

kayıt ve onay işlemlerine yardımcı olmuş ve sosyal desteklere ulaşmasını kolaylaştırmıştır. Yardımın ilk bölünde 185 milyon Euro'ya yakın bir miktar, korumanın kapsamının genişletilmesi için tahsis edilmiştir. İkinci bölüm çerçevesinde, mültecilerin pozisyonlarının kayda geçirilmesi ve devamlı kontrol edilerek güncellenmesini, özel koruma ve hükümetin sunduğu sosyal hizmetlere ulaşmasını kolaylaştırmak adına 75 milyon Euro'yu geçen bir kontrat imzalanmıştır (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü).

Güven Fonu (EUTF) eliyle desteklenen kalkınma başlığında mültecilerin toplum merkezlerine kabulü ve eksik durumda olan mültecilerin Türkiye`deki standarda bağlanmış hizmetlere gönderilmesine destek verilmiştir. Temmuz 2019 döneminde onaylanan Özel Tedbir`in sonrasında Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığına 20 milyon Euro bandında bir hibe sağlanmasına yönelik müzakereler bu raporlar hazırlanırken sürmekteydi. Hibenin en olumsuz pozisyondaki mülteciler ve ev sahibi toplumlara önleyici ve koruyucu sosyal hizmetler sağlamasına destek olması istenmiştir (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü).

2.5. Sağlık

Sağlık hizmetleri daha fazla olarak Yardım Programının kalkınma başlığından desteklenmektedir. İkinci bölüm çerçevesinde insani yardım paydaşları mobil hizmet, (cinsel sağlık ve üreme sağlığı dahil acil temel sağlık ihtiyaçları için) ruh sağlığı, psikososyal destek ve fizyoterapi/fiziksel rehabilitasyon gibi uzmanlık isteyen konularda hala daha sınırlı hizmet sunmaktadırlar. Öncelikli sağlık alanında 2021 döneminin sonu itibariyle tamamen kalkınma planlanmasına geçişin tamamlanacağı düşünülmektedir.

Kalkınma başlığında Sağlık Bakanlığına doğru direk hibe desteği olan SIHHAT`in uygulama dönemi Kasım 2020`de sona ermiştir. 2019 senesinin sonu itibariyle Göçmen Sağlık Merkezlerinin sayısı 176`ya ulaşmış ve 3181 sağlık personeli için kadro açılmıştır. Dışarıda elde edilen reel sonuçlara göre projenin gidiş hızı memnuniyet verici bir şekilde ilerlemiştir. Ruh sağlığı ve psikososyal yardım, fizik tedavi ve rehabilitasyon gibi uzmanlık isteyen hizmetlere ulaşılması ve daha öncesinde kalkınma başlığı içerisinde destek sunulan koruma hizmetlerinin Göçmen Sağlık Merkezlerine (GSM) bağlanması hedefiyle SIHHAT projesinin merkez noktası güçlendirilmiştir. Buna yakın olarak Güven Fonu altında yürürlükte olan

Dünya Sağlık Örgütünün projesi, göçmen sağlık merkezlerine yardım edilmesi, Suriye vatandaşı olan sağlık personeline eğitim olanağı sunulması ve Suriyeli Doktor, hemşirelerin GSM`lerde çalışabilmeleri için sertifikasyona tâbi tutulmalarını içermektedir. Sağlık Bakanlığına sunulan hibenin devamı olarak 210 Milyon Euro`luk miktarla ilgili kontrat görüşmeleri sürmekte ve çalışmanın da 2020 yazında başlayacağı öngörülmektedir. Bu çerçevede sadece sunulan sağlık hizmetlerinin devamı değil aynı zamanda üreme sağlığı, ruh sağlığı ve fizik tedavi gibi uzmanlık isteyen hizmetlerin de iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Temmuz 2019 döneminde Özel Tedbir`in kabul edilmesinin sonrasında ek küçük inşaat veya sağlık altyapısı düzeltme işlerine ait 90 Milyon Euro rakamında bir paket tahsis edilmiştir. Buna ait satın alma işlemleri 2020 senesi içerisinde başlamıştır.

Kayıt edildikleri bölgenin dışında ya da hareket eden mültecilerin sağlık hizmetlerine ulaşımına ait kaygılar sürmektedir. Ancak bu kaygılar Acil Bakım Hizmetleri ve aşı hususuyla sınırlıdır. Bu husus hareket eden mültecileri, mevsimlik işçileri ve diğer illere yerleşmiş olan mültecileri kötü bir şekilde etkilemektedir. Komisyon, politika değişikliklerini yakından takip etmekte ve etkilenen mülteci nüfusa SIHHAT'in mobil sağlık hizmetleri aracılığıyla ulaşmayı hedeflemektedir.

2.6. Belediye Hizmetleri

Kilis, Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa'da atık ve atık su yönetimi altyapı tesisleri düzenleme çalışmaları UNDP tarafından uygulanan Güven Fonu çerçevesinde sürmektedir. Ek olarak yerel yönetimlerin acil durumlarda müdahale gücünün arttırılması hedefiyle itfaiye araçları satın alınmış ve teknik destek sunulmuştur. Aralık 2018 döneminde yayımlanan bir teklif çağrısının sonrasında ikinci bölüm içeriğinde finans sağlanması taahhütü sonrası çeşitli projeler geçici olarak seçilmiştir. Bu projeler içerisinde, mülteci hareketinden en çok etkilenen bölgelerde su edinme, atık su ve katı atık idaresine ait yerel yönetim hizmetlerine erişimin ve bu hizmetlerin seviyesinin yükseltilmesine ilişkin etkinliklerle sosyal ortama entegre hedefli dinlenme ve eğlence altyapısına ait küçük çaplı bir bileşen bulunmaktadır. Agence Française de Développement ile 2019 Aralık döneminde ilk kontrat yapılmış diğer paydaşlarla da görüşmeler devam etmektedir.

2.7. Temel İhtiyaçlar ve Sosyoekonomik Destek

Öncelik alanı kapsamına alınan sosyoekonomik desteğin amacı en kötü durumdaki mültecilerin temel gereksinimlerine yardım etmek ve kendi başlarına durabilme olanağını sağlamaktır. Bunun sonunda hayatı boyunca sosyal yardıma bağlı olmak yerine gerekli kapasite ve yeteneğe sahip olanların daha bağımsız olması, ihtiyaçlarına ulaşılabilmeleri sağlanacaktır.

İnsani yardım programı olan Sosyal Uyum Yardımı(SUY) çerçevesinde kötü durumdaki sığınmacılara her ay, özgürce harcanacak şekilde(kısıtlanmamış) çok amaçlı nakdi yardım yapılacaktır. Bu bağlamda Aralık 2019 döneminde başlayarak toplamda 1.7 milyonu aşan kötü durumdaki göçmene temel gereksinimleri için nakdi destek sağlanmıştır. SUY`un ikinci bölümü, Uluslararası Kızılhaç Federasyonu ile 500 Milyon Euro miktarındaki yeni sözleşmenin (SUY 3) başlamasıyla beraber işleyişe başlayacaktır. Böylelikle 2021 senesinin sonuna kadar en kötü durumdaki göçmenlere destek verilmesi mümkün olacaktır. Yardım programının bu bölümüne ayrılan miktar 1.8 milyar Euro'nun üstündedir.

Suriye krizinin çözülememesi ve hala devam etmesi nedeniyle ikinci bölüm başlığındaki müdahaleler sosyoekonomik yardım etkinlikleri ve geçim kaynakları oluşturulmasına odaklanmıştır. Raporun oluşturulduğu esnada Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile direkt olarak hibe görüşmeleri devam etmektedir. Bu hibe içeriğinde en kötü durumdaki mültecilere Türkiye`deki sosyal güvenlik sistemi içinde sağlanan sosyal yardımlara yakın desteğin sunulması imkânlı hale gelecektir. SUY ve doğrudan hibenin birlikte yürürlükte olması, sinerji oluşturması, çifte fonlamanın önlenmesi ve insani yardımdan kalkınma desteğine seviyeli bir geçişin sağlanması maksadıyla uygulama şekillerinin dikkatli koordinasyonu ve hazırlanmasını gerektirmektedir.

Bu etkinlikler, yardım programının ilk bölümü içindeki 185 milyon Euro'yu geçen bir tutarla desteklenen sosyo-ekonomik destek projelerinin uygulanmasına yakın bir olguyla yürütülmelidir. İş ve mesleki danışmanlık, sektör içi eğitim kursları ve çalışma izni sürecinin basitleştirilmesini içeren etkinlikler, hem Suriyeli göçmenlere hem de ev sahibi topluma yardımcı olmalıdır. Hedef, istihdam edilebilme durumlarını arttırmak ve çalışma pazarına ulaşmalarının önünü açmaktır.

Dünya bankasıyla beraber İŞKUR ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı işbirliğinde 50 milyon Euro değerinde bir çalışma uygulanmaktadır. Ayrıca hem Suriyeli göçmenlere hem de yerli toplumların yeni açılan işletmelere veya mevcutta işletmesi bulunanlara yönelik KOSGEB ile işbirliği bağlamında küçük girişimci hibeleri ve girişimcilik dersleri verilmektedir. Dünya Bankası tarafından uygulanan bir başka proje ise en kötü durumdaki Suriyeli Mülteci ve Türk kadınlarına yönelik sürdürebilir gelir kazandırıcı etkinlik oluşturulması hedefiyle kadınların başı çektiği bir sosyal girişimcilik modelinin düzenlenerek hayata geçirilmesi desteklenmektedir.

Yardım Programının ikinci bölümü başlığında ve 2018 Aralık tarihli Teklif çağrısının sonrasında, 465 milyon Euro miktarındaki fon için AB yönetiminden olur raporu alan kurum ve kuruluşlarla bazı projeler belirlenmiştir. Planlanan etkinlikler mülteci ve ev sahibi toplumun istihdam edilebilirliğinin çoğaltılması ve yeteneklerine önem verilmesi, Mesleki Eğitim ve Öğretime ait hizmetlerin arttırılması, pazarın arz ve talep entegresi ve iş geliştirme, kayıt ve büyüme için olanaklı ortamın sağlanması hedeflenmektedir. Sosyal uyumun yüksek seviyeye çekilmesi ve sosyal yönden sorunlara yol açan sabit yargılarla mücadele edilmesi hedefiyle aktivitelerin hem mültecilere hem yerli topluma paralel olması amaçlanmaktadır. İlk proje kontratı Aralık 2019'da Expertise France ve Uluslararası Göç Politikaları Merkezi (ICMPD) ile imzalanmıştır (European Commission, 2020a).

2.8. Yardım Programı Kapsamındaki Projelerin Toplumsal Cinsiyet Yönleri

Komisyon, AB`nin Birlik dışı hareketinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve kadınların cesaretlendirilmesi hususunda "AB'nin Dış İlişkileri Aracılığıyla Kız Çocuklarının ve Kadınların Yaşamlarını Dönüştürmek 2016-2020" başlıklı AB Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı`nın (GAP) işleyişe alınması hususunda kararlı bir şekilde davranmaktadır. Bu hususta, kadın ve kız çocuklarının insan haklarının desteklenmesi, korunması ve sağlanması, toplumsal cinsiyet eşitliği ile kadınların ve kız çocuklarının cesaretlendirilmesi amaçlanmaktadır. Türkiye`deki göçmenler için Mali Yardım Programı (FRIT) çerçevesinde gösterilen gayret ve oluşturulan projelere öncülük eden çatı niteliğindeki AB için önceliği ve hedefidir. Daha net anlamda Yardım Programının insani yardım başlığı altında yapılan çalışmalar,

ECHO`nun 2013 "İnsani Yardımlarda Toplumsal Cinsiyet: Farklı İhtiyaçlar, Uyarlanmış Yanıt" başlıklı toplumsal cinsiyet politikası yönünde uygulanmaktadır. Bu paydaşları programın hemen başında toplumsal cinsiyet ile ilgili analiz yapmaya; program tasarımını ve uygulamasını toplumsal cinsiyet gruplarının yüz yüze kaldığı farklı değişkenlere ve fırsatlara göre uyarlamaya ve neticeleri de toplumsal cinsiyete göre farklılaştırılmış veriler kaynağında raporlamaya çağırmaktadır.

Netice olarak, toplumsal cinsiyetle alakalı konular Yardım Programının tüm başlıklarında dikkatli bir şekilde ele alınmakta ve ana madde olarak sayılmaktadır. Yardım Programı içeriğindeki projeler erkekler ve kadınlar ile erkek ve kız çocuklar için adil fırsatlar yaratılmasını özendirecek bir biçimde hazırlanmıştır. Bunu takip edebilmek için toplumsal cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler toplanmaktadır. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, bu alanda gelişim sağlamak adına geliştirilmiş spesifik hususlarla entegre edilmiştir. Yardım Programı, bu yaklaşımda kanıtlanabilir deneylere ve Türk resmi kurumlarıyla iletişim kurabilme kapasitesine hakim uygulama paydaşlarıyla çalışmaktadır. Bu paydaşlar içinde Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), BM Kadın Birimi (UN Women) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) de bulunmaktadır.

2.9. Göç Yönetimi

Yardım Programının ikinci bölümü içerisinde yer alan bu daldaki iki projeye finans desteği sağlanmaktadır. AB tarafından finans desteği verilen ilk projede Türk Sahil Güvenlik Komutanlığı`nın arama ve kurtarma olaylarındaki yeterliliğini güçlendirmek amaçlanmaktadır. 2018 senesinde altı adet kurtarma botu teslim edilmiş ve 1.081 Sahil Güvenlik personeline standartlar hususunda özel olarak eğitim sağlanmıştır. Diğer bir proje ise AB`den geri dönüşlerin ve 21 geri gönderme merkezinde ki günlük olayların idare edilmesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü`ne yardım yoluyla AB-Türkiye Mütabakatı`nın uygulanmasına yardımcı olmak hedeflenmektedir. Yardım Programı, 369 Suriye vatandaşı ile Suriyeli olmayan 1.065 insanın geri gönderilmesinin idare edilmesinde ve 750 kişilik bir geri gönderme merkezinin projesinin başlamasıyla ortaya çıkan maliyetleri karşılamıştır. Proje Türkiye sınırları içerisinde yakalanan ve AB`den geri dönen düzensiz göçmenlerin ilaç, gıda, hijyen malzemeleri, giyim, telefon kartı vb. harcamalarının dışında geri gönderme merkezlerinin elektrik, su, vb. gibi hizmet giderlerini de

karşılamıştır. Yine proje için psikologlar (24 kişi) sosyal hizmet uzmanları (17 kişi), tercümanlar (54), gıda mühendisleri (15), teknisyenler (43) ve şoförler (33) de dahil olmak üzere 21 geri gönderme merkezinde göçmenlere hizmet sunan 186 personelin maaşı da finanse edilmiştir. Bu proje Aralık 2019 döneminde bitmiştir. İkinci bölüm içerisinde bu alan için belirli bir bütçe tahsisi öngörülmemektedir.

2.10. İzleme ve Değerlendirme

Yardım programını takip etmek için oluşturulan sistem yavaş yavaş kullanıma alınmak ve sürekli geliştirmek hedefiyle oluşturulmuştur. Bu çerçevede sonuç çerçevesi,yardım programı düzeyinde izleme ve raporlama,izleme için teknik destek ve değerlendirme bölümleri oluşturulmuştur.

2.11. Sonuç Çerçevesi

Yardım Programı Sonuç Çerçevesi (RF), Yardım programının taktiksel çerçevesini ve bu program içeriğinde uygulanan somut etkenler ile bu eylemlerin mantıksal içeriğini göstermektedir. Sonuç Çerçevesi Ağustos 2016 ve Mart 2017 zamanları arasında Yardım Programı Yönlendirme Komitesi, ilgili Türk yetkili kurumları ve Komisyon Birimleri dahil kilit paydaşlarla istişare edilerek geliştirilmiştir. Nihai bir taslak yazı Mart 2017`de revize edilen bir sürüm ise Kasım 2018`de Yönlendirme Komitesiyle paylaşılmıştır.

Yardım programının ikinci bölümü içerisinde yer alan güncellenmiş ve öncelikli alanlarla entegre edilmesi ardından bu yönde gelişmesini sağlamak üzere Sonuç Çerçevesi bir defa daha değişikliğe uğramıştır. Temel amaç, bir bütün olarak Yardım Programı için hem çıktı hem de sonuç düzeyinde performans takibi ve netice raporlamasını sağlamaktır. Gözden geçirilmiş Sonuç Çerçevesinin son hali Aralık 2019`da Yürütme Kurulu ile paylaşılmıştır.

2.12. Yardım Programı Düzeyinde İzleme ve Raporlama

Yardım Programı takip çalışmaları 2017 senesinde başlamıştır. İzleme verileri hareket düzeyinde paydaş ortaklar tarafından tek tek kontrat çerçevesinde ki sorumluluklar uyarınca üretilmektedir. Takip bilgilerine ait ilk istek 2017 Mayıs

döneminde yapılmış sonrasında 2017 dönemi içerisinde raporlama döngüsü başlamıştır. Raporlama döngüsü 2018, 2019 ve 2020 senelerinde de devam etmiştir. Yardım Programı takip çalışmaları en yenisi Haziran 2020`ye kadar olan bölümü de içine alacak şekilde yılda iki kez olmak üzere yayımlanmıştır (European Commission, 2020b).

İlk başta bir kaç veri toplama döngüsü, Sonuç Kapsamı çıktı verileri için pilot bir aşama olarak ortaya çıkmıştır. Bu döngüler, kullanıcıların Yardım Programını izleme ve raporlama ihtiyaçlarına hâkim olması ve önerilen göstergelerin uygulanabilirliğinin test edilmesi durumundan önemli olmuştur. Yardım Programı içerisindeki proje portföyünün büyük bir bölümünün 2017`nin sonuna doğru bir kontrata bağlandığını ve buna karşı uygulamaların uygulanmasına ancak 2018 senesinde geçildiğini belirtmek gerekir.

Yardım Programının Netice kapsamına ait veriler, paydaşlar tarafından sözleşme muhataplarına, yani AB Türkiye Delegasyonu (EUD), Suriye olaylarına acil müdahale için AB Bölgesel Güven Fonu (EUTF) ve ECHO Genel Müdürlüğü`ne tek bir adet merkez takip şablonu gösterilerek bildirilmektedir. Veriler her bir sözleşme sahibi eliyle bir araya getirilerek analiz amacıyla Yardım Programı Sekretaryasına sunulmaktadır. Veri Birleştirme Süreci, verilerin otomatik bir şekilde bir araya getirilmesini, analizini ve görsel hale getirilmesini sağlayan bir iç bilişim makinesiyle teknik olarak desteklenmektedir. İzleme Platformunun ana özellikleri 2019 Aralık ayında Yönlendirme Komitesi`nde belirtilmiştir.

2.13. İzleme İçin Teknik Destek

Türkiye sınırları içerisinde bulunan Yardım Programına ait izleme, Denetim ve İletişim etkinliklerine doğru Destek Tedbiri hakkındaki Komisyon Uygulama Kararı Mayıs 2017`de onaylanmıştır. Böylelikle hem etkinlik hem de Yardım Programı seviyesinde Yardım Programının takibini destekleyecek teknik yardım alınmıştır. İzleme hususuna ait teknik destek sözleşmesi ise Ocak 2018 döneminde imzalanmıştır. Belirtilen bu görev iki ayrı başlıktan oluşmaktadır. İlk Bölümde, Yardım Programı seviyesinde izlemeye ve raporlamaya sağlanacak destek bulunmaktadır. Bu bağlamda, sonuç kapsamının düzenli bir şekilde incelenmesi başlangıç durumuyla hedeflenen durum arasındaki hesaplama yöntemlerinin ve

alakalı rehberlerin gözden geçirilmesi yapılacaktır. Teknik destek kurulu aynı zamanda Yardım Programı İzleme Platformu aracılığıyla üç ayda bir toplanan takip verilerinin analizinin yapılmasında ve yılda iki kez Yardım Programı İzleme Raporlarının oluşturulmasına Yardım Programı Sekretaryasına yardım etmekle sorumludurlar. İkinci bölümdeyse, düzenli veya özel amaçlı takip misyonları yoluyla bilgilerin doğrulanması da dahil olmak üzere, kalkınma başlığı içerisinde Yardım Programı içerisinde finanse edilen eylemleri/sözleşmeleri takip görevinde AB Delegasyonuna yardım edilmek yükümlülüğündedir. Bazı Yardım Programı müdahalelerin boyutu ve faaliyetlerinin bölgesel dağılımı sebebiyle Delegasyon bölgesel denetimler hususunda yardıma ihtiyaç duymaktadır. 2020 Ocak dönemiyle birlikte 135 adet izleme görevi tamamlanmıştır: ROM uzmanlarınca 6 tane sonuç odaklı izleme (ROM) görevi; teknik destek kurulu tarafından 31 görev ve alakalı AB Delegasyonu program yetkililerince de 98 adet bölgede inceleme/denetleme görevi gerçekleştirilmiştir. İzleme misyonlarının %28`den fazlası Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıklarına ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü`ne verilen direkt hibeleri hedeflemiştir.

Kasım 2019 döneminde Komisyon birinci Destek Tedbiri başlığında toplanan sonuçları tamamlamak, devamını sağlamak ve geliştirmek için ikinci bir Destek Tedbirini kabul etmiştir. Yardım Programının insanı yardım bölümü, ilgili hükümlere göre izlenmektedir. İnsani Uygulama Planları (HİP) çerçevesinde finanse edilen tüm hareketlerin izlenmesi, Türkiye`deki DG ECHO saha çalışanı ve Amman`daki bölgesel DG ECHO ofisi tarafından ve ayrıca Genel Merkez personelinin takip ziyaretleri şeklinde gerçekleşmiştir. Ocak 2020`ye kadar proje bazında 177 izleme yapılmıştır. DG ECHO paydaşlarının üç ayda bir raporladığı Sonuç Çerçevesi izlenimlerine ek olarak, öncelikli koruma bölgesi ile ilgili veriler de ilk bölüm başlığı içerisinde raporlanmış ve Yardım Programı seviyesindeki izleme için kullanılan aynı İzleme Platformuna da yansıtılmıştır. Gözden Geçirilmiş Sonuçlar Çerçevesi kapsamında, açık bir koruma önceliği alanı planlanmış ve insani yardım bölümü çerçevesindeki tüm ilgili veriler, Yardım Programı genelinde bir çerçeveye entegre edilmiştir.

2.14. Değerlendirme

Yardım Programı Çerçevesindeki hususların incelenmesi ve değerlendirilmesi üç farklı başlıkta gerçekleşmiştir. Bunlar: eylem düzeyi değerlendirmeler, Yardım Programı portföy-tipi değerlendirmeler ve Yardım Programıyla alakalı diğer değerlendirmelerdir. Yardım Programı eylem seviyesi ve portföy tipi beş değerlendirmenin dışında Yardım Programıyla alakalı altı değerlendirme tamamlanmak üzeredir. Komisyon Aralık 2018`de Mart 2019 döneminde başlayan Yardım Programı stratejik orta vade değerlendirme sürecini başlatmıştır. Hedef, 2016-2020 döneminde eğitim, sağlık, sosyoekonomik destek ve göç yönetimi öncelik hususlarına Yardım Programı çerçevesinde yapılan destekleri değerlendirmektir. Bu çalışma, hedeflerle kıyaslandığında ölçülen orta vade sonuçlarına özel bir parantez açarak, Komisyon kollarına, Yardım Programı Yönlendirme Komitesine, diğer ilgili yerlere ve genel bir şekilde kamuoyuna Yardım Programının hedef-sonuç başlığı üzerinden bağımsız bir değerlendirme sunacaktır. Değerlendirmenin diğer bir amacı da eksikleri görmek ve ortaya çıkarmak ardından Yardım Programı çerçevesinde devam eden veya baştan başlanacak projelerin daha iyi bir hale gelmesini sağlamaktır.

2.15. Denetim

Avrupa Birliği Sayıştayı'nın (ECA) Kasım 2018 döneminde Yardım Program Başlıklı Özel raporunu sunmasının sonrasında Komisyon, ECA tavsiyelerini uygulamaktadır. Başta Yardım Programı kapsamında kullanılan araçlarda daha fazla birbirini tamamlayıcılığın sağlanması, dolaylı maliyetlerin düşürülmesi ve geçiş stratejisinin büyütülmesi olmak üzere tüm tavsiyelerde iyi düzeyde bir ilerleme kaydedildi (European Court of Auditors, 2018).

2.16. İletişim ve Görünürlük

Yardım Programının başlamasından itibaren, görünürlük ve iletişim en önemli öncelikler olmuştur. Yardım Programı, AB'nin Türkiye'deki mültecilere ve onlara ev sahipliği yapan toplumlara sağladığı güçlü desteğin sürdüğü mesajının iletilmesinde merkezi bir yere sahiptir. 2017 iletişim stratejisi halen, Yardım Programı ile finanse edilen eylemlerin görünürlüğünü büyütme hedefiyle iletişim faaliyetlerinin genel kapsamını teşkil etmektedir.

2.17. Etkinlikler ve Törenler

2019 Döneminde Yardım Programının önemli adımlarıyla alakalı olan etkinliklerin dışında da çeşitli sektörlerde paydaşlarınca düzenlenen proje açılışı etkinlikleri gibi birçok etkinlik düzenlendi. Bunlar arasında Dünya Bankası tarafından bir eğitim kurumu açılışı, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (ASAM) tarafından medya eğitimi, Yardım Programı başlığı içerisinde finanse edilen Agence Française de Développement (AFD) tarafından Antakya`daki devlet hastanesinin inşaat temeli ve EUTF (AB Güven Fonu) tarafından finanse edilen bir üniversitesi mezuniyet balosu da yer almaktadır. Suriye Konferansı sebebiyle "Geleceğin Uyumu" konseri: U12 İzmir Kupası futbol turnuvasına katılan "AB-Türkiye Dayanışma Takımı" futbol takımının kurulması; Dünya Mülteciler Günü`nde göçle alakalı oluşturulan bir fotoğraf sergisi gibi AB Delegasyonu tarafından yapılan diğer etkinlikler de sosyal medyanın dikkatini üzerine çekmeyi başarmıştır (Delegation of the European Union to Turkey, 2019a). Yardım Programı ayrıca Ocak 2020`nin başında Cenevre`deki Küresel Mülteciler Forumu vesilesiyle de takip edildi. Bununla beraber AB Delegasyonu, Konya Valiliği, AB Büyükelçileri ve Milli Eğitim Bakanlığı görevlileri "Dayanıklılık için Eğitim Altyapısı Projesi" çerçevesinde yeni bir eğitim kurumu binasının açılışına da katılmışlardır (Delegation of the European Union to Turkey, 2019c).

AB`nin insani yardım ortakları, AB`nin Türkiye sınırları içerisinde bulunan mültecilere desteği hususunda Avrupa vatandaşlarını bilgilendirilmek için Avrupa sınırları içerisinde çeşitli iletişim etkinlikleri düzenlemiştir. Örneğin Dünya Gıda Programı, Sosyal Uyum Yardım Programı (ESSN) etrafındaki iletişim etkinliğinin bir içeriği olarak, Temmuz-Eylül 2019 tarihleri arasında Strasbourg tren garında bir sergi düzenlenmiştir. SUY faydalanıcısı on iki Suriyeli kadının oluşturduğu 52 sanat eseri insanlarla buluştu. Sergi ilk başta 2018 senesinde Ankara ve İstanbul`da yapılmış ve medyada çok fazla ilgi görmüştür. UNİCEF Yaygın Eğitim(NFE) Programı çerçevesinde DG ECHO tarafından finanse edilen "Geleceğin Hayalleri" konulu bir fotoğraf sergisi düzenlemiştir. Mayıs 2019 döneminde ise Paris`teki Fransız Ekonomik, Sosyal ve Çevre Konseyi`nde Türk ve Suriyeli ergenlik dönemindeki çocukların çektiği fotoğraflar sergilenmiştir. AB`nin insan yardım ortağı Diakonie, 2019`da Almanya`da sergiler düzenlemiştir.

2.18. Medya Görünürlüğü

Yardım Programı bölümündeki insani yardım projeleri 2019 yılında, 70`ten fazla uluslararası yazılı ve görsel basında yer bulmuştur. DG ECHO tarafından Türkiye`ye yapılan bir medya gezisi, AB insani yardım ortakları tarafından yapılan iki medya gezisi ile desteklenmiştir. 2019 senesindeki diğer medya etkinlikleri arasında, Avrupalı gazeteciler için AB Delegasyonu tarafından oluşturulan ve bu gazetecilerin İstanbul`da Yardım Programı çerçevesinde devam etmekte olan projeleri takip ettikleri kamuoyunda kendine yer (Delegation of the European Union to Turkey, 2019b). Ayrıca İnsani Yardım ve Kriz Yönetiminden yükümlü Kurul Üyesi de 1.5 milyon insana ulaşan SUY programı sebebiyle 2019 Ocak döneminde Türkiye`ye gelmiştir. Ondan fazla ulusal günlük gazete ve basın ajansı ile 100`den fazla sosyal medya kuruluşu bu ziyarete yer vermişlerdir.

Yardım Programı etkinliklerini sergilemek için görsel-işitsel araçların kullanılması, genel iletişim stratejisinin çok önemli bir parçası olmuştur. Uygulama ortakları, insan hikâyeleri aracılığıyla projelerinin başarısı hakkında videolar hazırlamaya teşvik edilmiştir. 2019 yılında BM ajansları, bakanlıklar ve STK'lar tarafından yaklaşık 40 video hazırlanmıştır. Yardım Programı kapsamındaki farklı projelerde insani yönlere odaklanan ondan fazla televizyon programı bölümü Türkiye'deki ulusal bir TV kanalında gösterilmiştir. Bu doğrultuda Türk yetkililerle de görüşmeler yapılmıştır. AB Delegasyonu Youtube Kanalı'nda “Hepsi Gerçek” (It is all Real) TV bölümlerinin toplandığı bir çalma listesi de oluşturulmuştur (EU in Turkey, 2019).

AB Delegasyonu ve DC ECHO, Türkiye`nin bilgi ve iletişim çalışanları Yardım Programı Çerçevesindeki projelerini düzenli bir şekilde tanıtmaktadırlar. Bu projeler, içerisinde TRT World, Reuters, Deutsche Welle, Anadolu Ajansı ve benzer kurumların da yer aldığı global uluslararası yayıncılar tarafından kapsamlı bir şekilde haber yapılmıştır. Eğitim sektöründeki altyapı projelerine odaklanılarak 2019 yeni eğitim öğretim döneminin başında TV tanıtımları yapılmıştır. İnsani yardım programları ile ilgili gelişmeler ulusal medya içerisinde en az 200 defa tıklanmıştır.

Yardım Programıyla alakalı olarak 2019 senesinde Komisyon Sekiz; Ankara`daki AB Delegasyonu ise yerel olarak on basın bülteni sunmuştur. DG ECHO`nun insani yardım ortakları 2019 döneminde beş yerel basın bülteni

yayımlamışlardır. İnsani yardım ortakları ve AB yetkili personeli, ortak kuruluşların kanalları hem DG NEAR`ın hem de DG ECHO`nun sosyal medya hesapları ile Türkiye`deki AB sosyal medya hesapları aracılığıyla yaygın bir şekilde tanıtılan on blog yayımlamıştır.

2.19. Sonuç ve Bundan Sonra Atılacak Adımlar

Yardım Programının harekete geçirilmesiyle ilgili olarak 2019 yılında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Yardım programının tam operasyonel paketi taahhüde bağlanmış; bunun üçte ikisinden fazlası sözleşmeye bağlanmış ve yarısından fazlası da dağıtılmıştır. Yardım Programı, Türkiye'deki mültecilere ve ev sahibi topluluklara ihtiyaç duyulan yardımı sağlamaya devam etmiştir. Bundan sonra atılacak adımlar arasında şunlar yer almaktadır:

- Sağlam finansal yönetim ilkeleri doğrultusunda mültecilere ve ev sahibi topluluklara fayda sağlamak için tüm projelerin etkin uygulanmasının sürdürülmesi
- İzleme sisteminin çalışmasının devamlılığı
- İletişim faaliyetlerinin sergilenmeye devam etmesi
- 2020 ilkbaharı ve sonbaharında Yardım programı Yönlendirme Komitesi toplantılarının yapılması

2.20. Göçmen Kaçakçılığı ve Ekonomisi

Geçtiğimiz son 20 senelik zaman dilimi içerisinde tüm dünya üzerinde göç eylemleri aşırı bir şekilde artış göstermiş, dış etkenler yüzünden yerinden edilen insan sayısı 80 milyona yaklaşmıştır (Anadolu Ajansı, 2019; 2020). 2010 senesinde bir anda ortaya çıkan ve Arap Baharı (https://www.tuicakademi.org/arap-bahari-nedir/) olarak nitelendirilen halk ayaklanmasıyla Suriye topraklarında karışıklık başlamış, Afganistan ve Irak gibi ülkelerde de yıllardır sürmekte olan karmaşa yerini iç ayaklanmalara bırakarak etkisini gün geçtikçe arttırmıştır (Sönmez vd., 2020:25 Yaycı, 2019:325). Bir şekilde bağlanamayan barış görüşmeleri, Afrika`da gerçekleşen iklimsel farklılıklar ve bitmeyen eylemlere bağlı sefalet, kuraklık ve virüsler sebebiyle her geçen zaman yerinden edilmek zorunda kalan kişi sayısı

fazlalaşmakta olup, bu kişiler daha güvenli bir ortam ve yeni bir hayat çabasından dolayı çok uzun ve tehlikeli yollara başvurmaktadırlar.

Bu illegal organizasyon için isteği, önemli bir maddi gelir karşılığında göçmen kaçakçılar üstlenmektedir. Avrupa ve Kuzey Amerika`ya doğru varan rotalardan oluşan göçmen kaçakçılığının bir senelik kazancı yaklaşık olarak 6-7 milyar dolar seviyesi olarak sanılmaktadır (UNODC, 2003).

Göçmen kaçakçılığı suçu Avrupa topraklarına doğru varan yolda hem bir hedef hem coğrafi konum sebebiyle Türkiye`de de giderek yükselmektedir. Türkiye, Arap Baharı ardından Suriye`deki olaylardan etkilenip kaçan milyonlarca insanı sınırlarını açarak yürürlüğe koyduğu Açık Kapı Politikası (Erdoğan, 2020) ile alakalı vicdani hareketi ve Avrupa`da çoğalan Covid-19 salgının da getirisiyle beraber yükselen yabancı düşmanlığı sebebiyle düzensiz göç eylemlerinin giderek büyüyen bir hedefi olmaktadır (FRA, 2020; Council Of Europe, 2020; Çolakoğlu, 2019: 935-936). 2016 senesinde Türkiye sınırları içerisinde yakalanan göçmen sayısı 174.476 ve kaçakçı sayısı 3.314 iken, 2019 senesine gelindiğinde bu sayı yaklaşık 3 kat katlanarak 454.662 ve yakalanan kaçakçı sayısı da 8.996 kişiye ulaşmıştır (GİGM, 2019). Bu artışın nedenleri arasında sadece göçmenlerin Avrupa topraklarına ulaşma isteği değil aynı zamanda göçmen kaçakçılığının yakın döneme kadar diğer suçlara kıyasla cezasının daha düşük olması ve toplumun, özellikle sahil ve sahil sınırları bölgelerde bulunan toplumun kaçakçılık organizasyonu önceden beri benimsemiş olup, sıradanlaşmış bir durum olarak kabullenilmesi de sebep olmuştur (Kahya, 2015:163). Benzer durumda bu organizasyonun, hem kaçakçılar, hem de göçmenler eliyle normal bir durum olarak kanıksanması da göçmen kaçakçılığı olaylarının artmasına destek olan durumlar arasındadır (Çavuş, 2020:735).

Şekil 5: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

Kaynak: (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2021).

Göçmen Kaçakçılığı suçunun çoğalmasına katkıda bulunan unsurlar aynı zamanda bu suçun önemsizmiş gibi görünmesine, normal bir durum gibi gösterilmesine ve bazı zamanlar da insani bir yardım şeklinde gösterilmesine sebep olmaktadır. Ekstra olarak, sınırları aşan uluslararası bir durum olması sebebiyle sadece çete şemasında en alt sırada bulunan kişilerin yani kaçakçı ve rehber gibi kişilerin yakalanıyor olması, suçu diğer suçlara kıyasla daha zararsız gösteren başka bir etmendir. Bütün bu fonksiyonlar toplanınca göçmen kaçakçılığı üstünde çok tehlikeli bir algı yanılsaması oluşmaktadır. Göçmen kaçakçılığı suçu katiyen şahsi ve ufak bir suç olmayıp, çok katılımcılı ve organize, toprakları aşan ve vicdanı unsur şemsiyesi altında terör örgütleri, uyuşturucu şebekeleri suç ve kaçakçılık çeteleri gibi illegal birçok organizasyon ile ilişkilendirilebilen bir suç şeklidir.

Şekil 6: Yıllara Göre Göçmen Kaçakçılığı

Kaynak: (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2021).

2.21. Bulgular

Düzensiz mültecilerin göçmen kaçakçılarıyla ilk teması, aracılar ile bağlantı sağlayıp ödemelerini yapmalarıyla başlar. Türkiye hattı dahil olmak üzere Avrupa topraklarına doğru yolculuğa çıkacak olan göçmenler ödemelerini, menşei topraklardaki döviz ofislerine veya kuyumcular gibi bir takım işletmelere gerçekleştirilir. Bu işlemler genel olarak mültecilerin yolculuğa ilk adım attıkları Afganistan ve Somali gibi ülkelerde El-Şebab ve El-Kaide gibi terör örgütlerinin ve

organize suç örgütlerinin elindedir. Menşe devletlerde ekonomik güvenlik barikatları olmaması gibi sebeplerle buna benzer işletmeler çok fazla olup, gerek terör örgütlerine maddi kaynak sağlanması gerekse illegal yollardan gelen paraların temizlenmesi adına kullanılmaktadır (Bowers, 2020; US Senate, 2001; Sandhu ve Jost, 2000; Palabıyık, 2019). Düzensiz göçmen ve kaçakçılık çetesi arasındaki irtibatta bu durum bir nevi sigorta anlamı taşımaktadır (UNODC, 2019). Mülteci parasını o hesaba yatırdığında kendisine bir parola tahsis edilmekte ve göçmen bu kodu ilgili kuyumcuya veya döviz ofislerine göndermekte ve böylelikle işin bittiğini anlaşılarak karşı tarafa ödemesi yapılmaktadır. Mülteci bu şekilde kaçakçılık çeteleri tarafından dolandırılmasının önüne geçmektedir. Kaçakçılık paydaşları da birçok ülkede olan kuyumcu ve döviz ofisi gibi vb. merkezler sayesinde takibe takılmadan kolaylıkla para ödemelerini alabilmektedir. İstanbul ilinde kaçakçılık ve organizasyon polislerinin yaptığı operasyonda bir havale ofisine yapılan baskında 4 milyon TL ele geçirmesi havale eylemlerinin seviyesini gösteren bir bulgudur (CNNTürk, 2018). Özellikle Somali ve Afganistan ülkeleri gibi coğrafi konum olarak uzak bölgelerden gelen ve birçok toprak kat eden mültecilerin bu ödeme yöntemlerini kullanıyor oldukları ortaya çıkmıştır. Düzensiz göçmenlerin %71`i kendilerini kaçıracak kaçakçılara akraba arkadaş veya bir tanıdık vasıtasıyla ulaştıklarını ve bu durumun ekstra bir güven imkânı oluşturduğunu ama buna rağmen bu havale yöntemlerinin kullanılması göçmenleri ekstra bir güvende hissettirdiği belirlenmiştir. Bu düzensiz göçmenlerden % 75'i yolculuk başlarken yanlarına az bir miktar olsa da nakit aldıklarını çünkü ekstradan bir ödeme çıkması durumunda parasız kalmanın daha büyük bir sıkıntılara yol açabileceğini belirtmişlerdir. Bu kişilerden çoğunun para yatırdığı yerleri bilmedikleri kaçakçılar tarafından yer gösterildiğinin altı çizilmiştir (Sarı ve Tınas, 2018:26)

Türkiye topraklarında yapılan göçmen kaçakçılığı organizasyonlarında işleyiş aşaması, diğer suç ve terör örgütleriyle en fazla temas edilen zamandır. IŞİD ve PKK/PYD gibi örgütler Suriye ve Irak gibi devlet düzeninin olmadığı veya İran gibi düzenin bir seviye altta olduğu konumlarda egemenlik elde etmektedirler. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (TBMM,2003) organizasyonlarına doğrudan iş sahibi olarak katılan terör örgütleri büyük paylar elde etmektedirler. Bu etkinliklere örnek olarak PKK/PYD terör örgütünün mülteci kaçakçılığı ve insan ticaretinden yılda yaklaşık 300 milyon dolar gelir elde etmekte olduğu, polis kayıtlarına yansımış durumdadır (Sarı ve Tınas, 2018:27-28). Yine bu alanlarda oluşturulan kontrol

alanları, gerek gümrük adı altında geçen sığınmacılardan para veya değeri olan eşyalarını gasp etme veya köleleştirme ve organ kaçakçılığı dahil, insan ticaretine olanak sağlamaktadır. Rehberler veya kaçakçılar tarafından bu kontrol alanlarına gönderilen veya rota gereği buradan geçmek zorunda kalan mülteciler, henüz kendilerinin de haberi olmadan çoktan "seçilmiş "bulunmaktadırlar. Göçmenlerin bütün ekonomik olanakları veya dini/etnik bağlamdaki tüm hususları, kaçakçılar eliyle suç örgütleri ile paylaşılmaktadır. Mümkün olan her olanakla bu illegal yapı kendilerine kişilerin hem bedenleri hem yaşamları hem de maddi varlıkları üstünden maddi bir pay sağlamaktadırlar. Bu konular hakkında röportaj yapılan mültecilerin %78`i kendilerini bekleyen bu risklerden haberdar değillerdir. Diğer bir yandan PKK/PYD ve IŞİD gibi silahlı terör örgütleri kendilerine eleman sağlama konusunda göçmenleri tehdit etmektedirler (Öcal ve Atasever, 2021:52-53).

Ortadaki büyük pay nedeniyle mülteci gruplar için esas tehlike, öncelikle maddi imkânlarının iyi olmaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu geçiş koridorlarında daha önce ödemeler yapılmış olsa bile az parası olan veya tüm parasını kaçakçılara kaptırmış olan özellikle güçsüz, kadın ve çocuklardan tekrar ücret talep edilebilmektedir. Bu talep edilen ücretin ödenmemesi durumda başlayan asıl tehlike göçmenlere karşı köleleştirme, evlendirilme veya terör örgütlerine katılma gibi durumlara dönüşmektedir (Besenyo,2016). Hiç bir yasal düzenin bulunmadığı ve genelde savaş bölgeleri olan veya sessiz, ıssız zorlu doğa şartlarının hakim olduğu bu bölgelerde, göçmen kaçakçılığının hedefi durumuna gelen insanların kendilerini savunma imkanı bulunmamaktadır. Bu hususlar sonucunda gerçekleşen olaylar akabinde, terör örgütleri için eleman sağlanmasının önemi ortada olup, PKK/PYD veya IŞİD gibi çeteler kontrol altına aldıkları alanlardan baskılara maruz kalıp kaçmak durumunda kalan veya geçmek için yeterli parası bulunmayan eli silah tutan herkesi zorla silahaltına almaktadır (Gemici, 2020; Mışto ve Musa, 2021; Polis Akademisi, 2019; UNODC, 2018).

Yine bu yapılan geçişler sırasında kadın ve kız çocukları için büyük sorunlar ortaya çıkmakta, örgüt kademelerindekiler ile zorla evlendirilme amacıyla kaçırılmaktadırlar. Aynı şekilde diğer örgütler ve suç çeteleri tarafından gerek teröristlere moral, gerekse savaş silahı, güç gösterisi ve mesaj olarak, düzensiz göçmen olan kadın ve kız çocuklarına cinsel istismar vakalarına da sıklıkla denk gelinmektedir (Euronews, 2016). Bu kişiler zorla evlendirilmeler, kaçırılmalar ve

cinsel istismar ardından köle olarak başka örgütlere pazarlanarak gelir elde edilmektedirler (USDOS, 2019).

Yasa dışı organ ticareti bu terör örgütleri ve suç örgütlerine büyük gelir kapısı sağlamaktadır. Bu bağlamda yasadışı organ ticaretinin yıllık getirisinin yaklaşık 1.2 milyar Amerikan dolarını bulduğu çeşitli araştırmalarla ortaya çıkmıştır (Nguyen, 2015). Covid-19 salgınının özellikle küresel sermayeye etkisi sebebiyle bu kazancın daha yukarıya doğru ulaşacağı tahmin edilmektedir (SciDevNet, 2020). Özellikle IŞİD terör örgütünün etkinliklerine kaynak sağlamak amacıyla bu faaliyetleri kullandığı pek çok haber ve araştırmaya konu olmuş durumdadır (Hughes, 2017; NTV, 2015). Suriyeli bir katılımcı geçiş ücretini veremedikleri dolasıyla IŞİD eliyle günlerce bir apartmanın karanlık dairesinde alıkonulduklarını bu esnada kan ve doku örnekleri alındığını aktarmıştır.

Bütün bu kaçırılma alıkoyulma fidye ve benzeri durumda ortaya çıkan hususlar karşısında düzensiz göçmenlerin büyük kısmı rehber/kaçakçıların olaylara ya müdahale etmediğini ya da durumlar gerçekleşmeden hemen önce veya gerçekleştikten hemen sonra bir anda ortadan çekildiklerini söylemişlerdir. Göçmenlerin rehberlerin/kaçakçıların genel olarak karışıklıklar sona erdikten sonra ortaya çıktıkları ve suçlulara karşı hiç bir şey yapamayacaklarını söyleyerek, kalanlarla yolu sürdüreceklerini söyledikleri aktarılmaktadır. Göçmen kaçakçıları iç karışıklıklarının mağdurlarını diğer suç ve terör örgütü ile olan çıkar ilişiklilerinde birer meta haline getirmekte ve tüm yasadışı taraflar bu kişilerden her türlü çıkarları sağlamaktadırlar.

Göçmen kaçakçılığı etkinliklerinin dirsek temasında bulunduğu diğer bir suç çeşidi uyuşturucu kaçakçılığı olarak gün yüzüne çıkmaktadır. Uyuşturucu konusu terör ve suç örgütleri için büyük bir gelir kapısı sağlamaktadır. Uyuşturucu kaçakçılığı, terör örgütleri ve suç örgütleri için büyük bir gelir kaynağı olduğundan neredeyse vazgeçilmez olarak görülmektedir. Uyuşturucu kaçakçılığının sınırları aşan bir durumda olması göçmen kaçakçılığı ile bir hale gelmesinin önünü açmıştır. Düzensiz göçmenler, devletlerin ve kolluk kuvvetlerinin vicdanı bakış şeklinden kötü şekilde fayda sağlayan terör örgütleri ve suç örgütleri göç eden insanlar arasında çok dikkat çekmediği ve maddi olarak sıkıntılı bir durumda oldukları için bu kişileri kurye olarak kullanmaktadırlar. Bu şekilde uyuşturucu hattının takip edilmesi giderek zorlaşmakta ve çok büyük kilolarca uyuşturucu maddenin ayrı ayrı sınırları geçmesi giderek kolay bir hal almaktadır. Türkiye`ye yapılan bu organizasyonlarda

bu türden hususların artış göstermesine dikkat edilmesi gereken önemli durumlardan olup, bu anlamda Doğu ve Güneydoğuya sınır iller geçiş anlamında ön plana çıkmaktadırlar (BBC, 2019; Hürriyet, 2020; Dalmaz,2019).

Terör örgütlerinin göçmen ticaretinden diğer bir çıkarı ise kendi elemanlarını bu göçmen grubunun içine rahatlıkla karıştırabilmesidir. Eylem yapılması için hedef ülke durumuna gelen topraklara kendi militan, uyuyan hücre ve teröristlerini göçmen kılığında o topraklara gönderebilmektedir. Türkiye sınırları içerisinde benzer olaylar IŞID, PKK/PYD ve El-Kaide gibi terör örgütleri tarafından uygulama gayretinde oldukları gerek haberlere konu olmuş, gerekse devletin yetkili mevkilerindeki kişilerden duyurulmuştur (Başaran, 2017; Cumhuriyet, 2017; T.C Cumhurbaşkanlığı, 2020).

Bu şekilde, Türkiye'de iş bulmanın zorlaştığı ve ekonomik imkânların zor olduğu sebebiyle eşlerinin IŞİD'e gerilla olarak katıldıklarını, 6 aylık dönemlerde eşlerinin Türkiye'ye göçmen kaçakçılığı çeteleri tarafından giriş çıkış yaptıkları aktarılmıştır. Terör örgütleri ile iletişim halinde olan göçmen kaçakçılığı faaliyetlerinin güvenlik ve istihbarat kuvvetleri tarafından detaylıca araştırılması gerekliliği de ortaya çıkan çok önemli bir husustur.

Göçmen kaçakçılığı organizasyonlarının kendi içlerindeki rekabet, yine diğer suç ve terör örgütlerine etkinlik imkânı sunan diğer bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Örnek vermek gerekirse Türkiye ve AB gibi amaç topraklara giden rotalardaki deniz ve akarsu bölgelerinde Zodyak türü şişme botlar ve mültecilere verilen can yelekleri ile sağlanmaktadır. Bu sırada suç şebekeleri devreye girip bu temin edilen ürünlerin ucuz veya kalitesizini yaparak kendilerine ekstra gelir sağlamaktadırlar (Bapoğlu, 2016; Kesler, 2016). Yaptıkları organizasyonlar ile etki alanını giderek arttıran şebeke, aynı konumda çekiştiği bir diğer çete ile çatışmaya girip, kendisine terör örgütünden destek sağlamak veya yozlaşmış güvenlik kuvvetleri ve siyasilerden insanları rüşvet karşılığı satın alıp, diğer çetelere karşı çekişmede üstünlük kurma amacıyla bu görevlileri kullanmaktadırlar (Global Initiative, 2018).

2.21.1. Yasa Dışı Göç Yolları

2.21.1.1. Kara Yoluyla Gerçekleştirilen Yasadışı Göç

Karayolu ile yapılan kaçak geçişlerde en çok görülen sınırlardaki fiziki yapılardan dolayı kontrol olanağı olmayan ıssız arazilerdir. Rehberler göçmenlere seyahat belgeleri temin etmede yardımcı olurlar. Göçmenlerin bir kısmı yardım almadan bireysel olarak yaya veya hayvanların sırtında sınırları aşmaktadırlar. Mülteciler kendilerinden önce aynı yolu izlemiş kişilerden bilgi alarak eksikleri öğrenirler ve bu tarz maceralı bir rotayı takip ederler.

Fotoğraf 1: İpsala Sınır Kapısı

Kaynakça: amp.artigercek.com

Karayolu ile yapılan mülteci kaçakçılığında diğer bir yöntem kamyon, otobüs, minibüs vb. toplu ulaşım araçları vasıtasıyla gerçekleştirilir. Eşya nakliyesinde kullanılan büyük kasası olan araçlarda, gizli bir alan yapılıp göçmenler içine bindirilir. Benzer şekilde mülteciler eşyanın içinde/arasında nakil edilirler. Hepsi sahte düzenlenmiş veya gerçek belge üzerlerinde yapılan yasadışı oynamalar ile kurgulanan seyahat belgeleriyle insanların kaçırılması da karayolu ile insan kaçakçılığının bir türüdür (Sayın, 2017:19).

2.21.1.2. Deniz Yoluyla Gerçekleştirilen Yasadışı Göç

Mülteci Kaçakçıları, deniz yoluyla yaptıkları kaçakçılık işlemlerinden önce düzensiz göçmenleri karayolu ile denize kıyısı olan şehirlere getirirler. Daha sonra düzensiz göçmenleri limana ama genelde ıssız bir koy veya plaja götürerek deniz araçlarına bindirirler. Genel olarak yük veya hizmet sektöründen yaş sebebiyle ayrılmış eski gemi veya tekneler tercih edilmektedir. Alargada bulunan gemilere ufak tekne veya Zodyak botlar aracılığıyla taşınarak hedef ülkelere toplu ulaşım sağlanmaktadır.

Fotoğraf 2: Deniz Yoluyla Gerçekleştirilen Göç Ulaşımı

Kaynakça: www.aa.com.tr

Deniz yolu yasadışı göç hareketinde kişisel olarak, deniz araçlarına kaçak şekilde binmek veya yakın kıyılardan yüzerek hedeflenen ülkeye gitme gayreti yanı sıra küçük lastik botlarda bu hedef amacında kullanılabilmektedir.

Deniz yolunun seçilmesinin sebebi ise maliyet ve riskin kara yolundaki hudut kapılarına ya da hava yolundan sahte evrak hazırlama maliyetlerine göre daha düşük olması sebep gösterilebilir (Sayın, 2017:20).

2.21.1.3. Hava Yoluyla Gerçekleştirilen Yasadışı Göç

Hava yolu sağlanan illegal göç, tümü sahte veya gerçek belgelerin bir bölümünün değiştirilmesi yoluyla oluşturulan seyahat belgeleri ve de doğrudan başkasının olan gerçek belgelerin kullanılması (Öğdü, 2005: 24-26) ile gerçekleştirilir. Kültürel, sportif ve ticari muafiyetlerden faydalanarak oluşturulan gerçek belgelerle de mültecilerin kaçırılması sağlanmaktadır. Havalimanlarında

güvenlik kontrollerinin dikkatli olması sebebiyle belgesiz seyahat imkânı yoktur. Sahte belge oluşturularak yasadışı sınır geçme genelde havayoluyla denenir. Bu sebeple, havayolu hudut kontrollerinde sahte belgeli seyahatlere ait kolluk kuvvetlerinin suçüstü yapma oranı kara ve deniz yollarına göre daha fazladır.

Şekil 7: Göçmen Güzergahları

Kaynak: (http://appsaljazeera.com).

2.21.1.4. Ege Denizinden Yasa Dışı Göç Güzergahları

Ege Bölgesi'nde sık sık tercih edilen çıkış/kaçış noktaları aşağıdaki şekilde gösterilmiştir. Buna göre başta Saros Körfezi, Müsellim Geçidi, Küçükkuyu, Ayvalık, Çeşme, Sığacık, Alaçatı, Doğanbey, Özdere, Kuşadası, Dilek Geçidi, Didim, Bodrum ve Datça gibi yerler yasa dışı geçişlerde çıkış yeri olarak kullanılmaktadır (İçduygu, 2004:12). Bu mevkilerin ortak özelliklerinin Ege'de AB topraklarına yakın sayılabilecek kıyı şeritleri olduğu bilinmektedir.

Şekil 8: Ege Denizi Yasa Dışı Göç Güzergahları

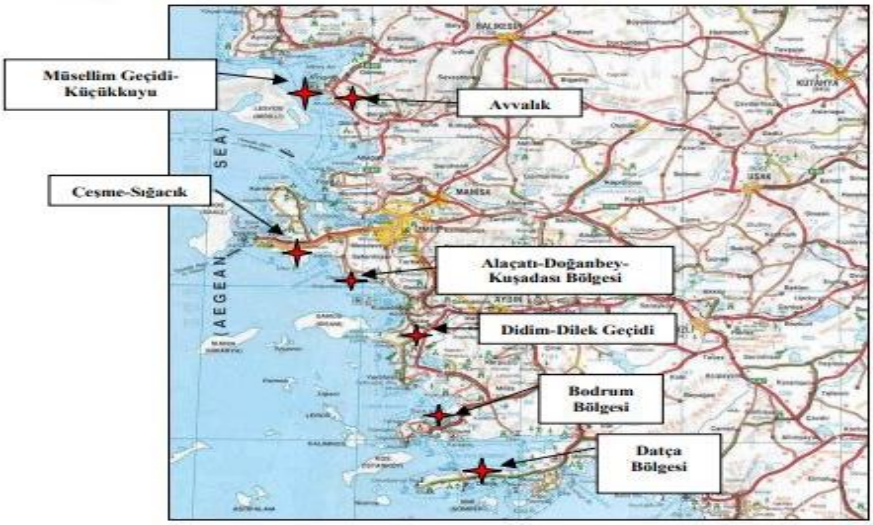

Kaynak: (Bodur, 2010: 110)

Avrupa topraklarına doğru olan yasa dışı göç, Afrika kuzeyinden olduğu gibi Türkiye`den de genel olarak transit şeklinde Ege ve Akdeniz kıyılarından bazen büyük gemiler bazen ise lastik bot, sürat teknesi ve özel yatlarla gerçekleşmektedir. Yeni alınan önlemler sayesinde her geçen dönem, Türkiye`den geçerek AB topraklarına giden yasa dışı göçmen gemi ve tekneleri azalmakta, buna karşın kolluk kuvvetlerince yakalanan sürat teknesi ve lastik bot sayısı artmaktadır. Bu sayılara bakılınca geçmiş yıllarda çokça kullanılan büyük gemiler yerine gözlemlenmesi daha zor olan ufak lastik bot veya sürat teknesi kullanımının arttığı ifade edilmiştir. Bu çerçevede göçmenlerin uzun deniz yolculukları yerine en kısa rotadan hedef ülkeye varmak istedikleri, bunun için ise kısa deniz yolculuklarını tercih ettiklerini ayrıca geçişler içinde bu ufak deniz araçlarının temininin kolay olduğu tespit edilmiştir (Bodur, 2010:110).

Düzensiz göçmenlerin kolluk kuvvetlerince yakalandığı yerlere bakılınca gitmek istedikleri adaların genellikle kıyı şeridimize yakın adalar olduğu belirtilmiştir. Özellikle Edirne, Çanakkale, İzmir, Aydın ve Muğla ili kıyılarını kullanan göçmenlerin bu bölgeleri seçme sebebinin Meriç Nehri konumundan sonra Yunanistan topraklarına en yakın olması ve bu kıyıların ıssız, sakin ve gözden uzak olmasıdır. Bu bölgelerin sessiz sakin olmasının diğer bir özelliği deniz durumunun sıkıntılı olduğu dönemlerde saklanma ihtimali sunmasıdır (Ege'de Yasa Dışı Göç, 2008). Göçmenlerin adalara gitmesinin en büyük nedeni kıyıların birbirine çok yakın olması ve bazı adaların doğrudan AB toprağı sayılmasıdır. Son dönemde alınan

önlemler neticesinde 2000`li yılların başında İtalya, Malta gibi uzak rotaları hedef alan göçmen kaçakçıları günümüzde Yunan adalarını tercih etmektedir.

2.21.2. AB Tarafından Yasa Dışı Göçe Yönelik Alınan Önlemler

AB, üye devletlerine karşı yasa dışı göç hareketini engellemek veya azaltmak için, üye devletlerini kapsayacak şekilde ya da karşılıklı olarak engelleyici tedbirler almaktadır. Bu bağlamda İspanya, kendi ülkesine varma gayreti sırasında yakalanan mültecilere yönelik olarak Fas ve Moritanya`da geri iade kampları kurarken; İtalya, Libya kıyılarından ülkesine ait yasa dışı göçün engellenmesi için bu devletlere Sahil Güvenlik botları hediye etmekte, elektronik radar sistemleri kurmaktadır (Bodur, 2010:111).

AB, üye devletlerin topraklarının güvenliğinde istihbarat merkezli operasyonel bağlantının olması şartıyla, AB üyesi Devletlerin Dış Sınırlarında Operasyonel İşbirliğinden Sorumlu Ajansı`nı (FRONTEX) kurmuştur. (http://www.frontex.Europa.eu). Oluşturulan bu ajansa ait gemi ve uçaklarla başta Orta Akdeniz ve Ege Denizi olmak üzere deniz ve kara sınırlarına ait kontrol, sınırların izlenmesi ve korunmasına yönelik bilgi aktarımı ve devriye görevleri sürdürülmektedir. Deniz kıyılarında alınan bütün etkenler karşılıklı olarak incelendiğinde, gerek AB devletlerinin FRONTEX kapsamında almış olduğu önlemler gerekse de Afrika`nın kuzeyindeki ülkelerle ülkemizin almış olduğu önlemler; Ege ve Akdeniz`deki yasa dışı göç yolunu, önce Doğu Akdeniz rotasına ardından ise Türkiye`nin kuzey bölgelerine yönlendirebileceği değerlendirilmektedir (Bodur, 2010:112)

2.21.3. Yunanistan Krizi

Yunanistan krizi esasında insani değil siyasi bir krizdir. AB ilk kurulduğunda uluslararası hukuk ve insan hakları baz alınmıştır. Yalnız son dönemde AB sığınacak yer arayan insanların kendi topraklarına girmesini engelleyen çok sert sınır tedbirleri işleyişe alarak dünyanın en savunmasız insanlarını giderek artan bir riskin altına atmıştır. AB`nin bu politikaları aynı zamanda Yunanistan`dan İtalya ile beraber

Avrupa topraklarına güvenlik isteğiyle ulaşanların yaşam sorumluluğunu almasını talep ettiğini anlamına gelmektedir (https://www.rescue-uk.org).

Örneğin, hudut geçişlerini kısıtlayan Mart 2016 tarihli anlaşmadan beri, çoğunluğu Afganistan ve Suriye topraklarından gelen yaklaşık 40.000 mülteci, Yunan adaları olan Midilli, Sakız, İstanköy, Samos ve Leros'ta mahsur kalmıştır. Birçoğu, sığınma davalarının görülmesi için aylarca beklerken aşırı kalabalık ve tehlikeli koşullarda yaşamak zorunda kalmaktadırlar (https://www.rescue-uk.org).

Ek olarak çoğunluğu kentsel alanlarda olmak üzere Yunanistan ana parçasında 100.000 kadar mülteci yaşamaktadır. Birçoğu savaş travması geçirdiği için psikososyal destek ve danışmanlık, tıbbi yardım ve diğer insanı yardımlara ihtiyaç duymaktadır. Yunanistan ve İtalya`nın bu sorumluluğu tek başlarına üstlenmesi beklenmemelidir (https://www.rescue-uk.org).

2.21.3.1. Yunanistan Temel Zorluklar

Yunanistan 2015 mali krizinin sonrasında ekonomik olarak mücadeleye devam ederken, kentsel ortamlarda yaşayan göçmenlerin çoğu yaşamlarını sürdürebilmek için iş aramakta ancak bulamamaktadırlar. Kasım 2020 tarihi itibariyle Yunan gençliğinin %36`sı işsiz durumdadır. Genel işsizlik oranı ise %16 civarındadır. Yerel halkın yanı sıra sığınmacıların da yardımlardan faydalanmasını sağlamak için bir uyum programına ihtiyaç duyulmaktadır. Çözümler ve müdahaleler, ev sahibi toplulukların ve hükümetlerin sahip olduğu önemli rolün altını çizerek yerel ve ulusal çabalarla uyumlu hale getirilmelidir.

Çoğu çocuklarıyla yalnız seyahat eden mülteci kadınların cinsel istismar ve insan ticaretinden korunmaya yönelik ihtiyaçları bulunmaktadır. Çocukların bu gibi travmaları atlatması için desteğe ihtiyaçları vardır. Çoğu Avrupa'nın diğer ülkelerindeki ailelerine kavuşmayı bekleyen refakatiz çocuklar, sömürünün kurbanı olmaktadır.

2.21.3.2. Yunan Adalarına Göç

Yunanistan, özellikle Ortadoğu ve Orta Asya ülkelerinden hedef ülke olan Almanya`ya doğru giden göçün Avrupa topraklarındaki ilk durağı konumundadır. 2015 yılında “bütçe açığı skandalı” sonrasında mali politikaları AB, Avrupa Merkez

Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından hazırlanan Troyka tarafından belirlenen ülkede, Yunan vatandaşlarının çoğu ekonomik kaygılar nedeniyle Avrupa`ya göç etmek peşinde olan göçmenler hususunda tepkilidirler.

Yunan vatandaşlarının %82'si ülkelerinin ya daha az sayıda sığınmacı ağırlamasını ya da hiç sığınmacı almamasını talep etmektedirler. Ülkede (15-24 yaş) genç işsizlik oranının %35'in üzerinde olması, "göçmenlerin yerlilerin işlerini" elinden aldığı argümanının devamlı söylenmesine neden olmaktadır. Bunun yanında özellikle adalardaki göçmenler sebebiyle %20'lik payıyla ülkenin önemli gelir kaynaklarından biri konumunda olan turizm gelirlerinin azalmasından duyulan endişe ve iç pazardaki durgunluk da bu kaygıları beslemektedir. (Vatandaş, 2019:2).

Avrupa'da 2015 senesinden beri süre gelen göç krizi, Yunanistan toplumunun en önemli başlıkları arasındadır. Bunun en büyük sebebi ise Suriye, Irak, Pakistan ve Afganistan'dan gelip Türkiye sınırından Avrupa'ya gitmek isteyen göçmenlerin ilk durak olarak Yunan adalarını tercih etmesidir. Kos, Simi, Meis, Midilli, Sakız gibi Yunan adalarının Türkiye'ye uzaklığı 1.5 ile 10 mil arasında değişmektedir. Göçmen kaçakçılarının genel olarak bahsettiği üzere, Türkiye'nin Ege sahillerinden Yunan adalarının uzaklığı neredeyse "bir taş atma mesafesi" ndedir.

Göç hattının Avrupa topraklarında ki ilk durağı olan Yunanistan`a sadece 2015 senesinde deniz yoluyla ulaşan göçmen sayısı 850.000`dir. Midilli, Sisam, Sakız ve Kos adaları göçmenlerin Türkiye üzerinden Avrupa`ya göç ettikleri ilk noktalarıdır. Bir grup göçmeninde Edirne-Yunanistan üzerinden Meriç Nehri`ni geçerek Yunanistan anakarasına giriş yapma gayretinde bulunduğu bilinmektedir. Türkiye üzerinden Avrupa topraklarına ulaşmaya çalışan mültecilerin büyük çoğunluğu Suriye-Afganistan ve Pakistan kökenlidir. 15 Temmuz 2016 darbe sonrası FETÖ terör örgütüne üye bazı Türk vatandaşlarının da bu rotaları kullandığı belirtilmiştir. 2017 senesinde Türkiye vatandaşı 1.826 kişi 2018 senesinde ise 4.834 Türk vatandaşı iltica başvurusunda bulunmuştur (Vatandaş, 2019:3).

Türkiye hattını kullanan göçmenlerin bir bölümünün Yunanistan üzerinden Makedonya-Sırbistan-Macaristan-Avusturya duraklarını izleyerek Batı Avrupa`ya ulaşmaya çalışmaktadır. Lakin Türkiye ve AB ile 2016 senesinde imzalanan ve Mart 2016`da işlemeye başlayan Geri Kabul Anlaşması`nın göç hareketlerinin düşüş göstermesinde etkili olmuştur. Anlaşma neticesinde Yunanistan`a varan bir bölüm göçmen, kısa süreli tutulmak üzere adalarda bulunan kamplara gönderilmişlerdir. Diğer bir yandan ülkelerindeki ölüm tehdidi ve siyasi gerekçeler sebebiyle

Yunanistan'a iltica talebinde bulunmak zorunda kalan bir bölüm göçmenin yine Türkiye üzerinden deniz yoluyla Yunan adalarına ulaştığı belirtiliyor. 2018 senesinde toplam 67.000 iltica başvurusunda bulunulan Yunanistan bu göçmenlerin büyük bir bölümünü Yunan anakarası (Atina ve Selanik) ile Yunan adalarında olan yetersiz kamp bölgelerinde barındırmaktadır. Bu kamplardaki kötü koşullar Yunanistan-AB ilişkilerinde sorunlara neden olmaktadır. Zira AB, Atina'yı 554 milyon avroluk göç fonunu etkin bir şekilde kullanmamakla suçlamaktadır (Vatandaş, 2019: 4).

Şekil 9: Avrupa'ya Göç Haritası ve Yunanistan

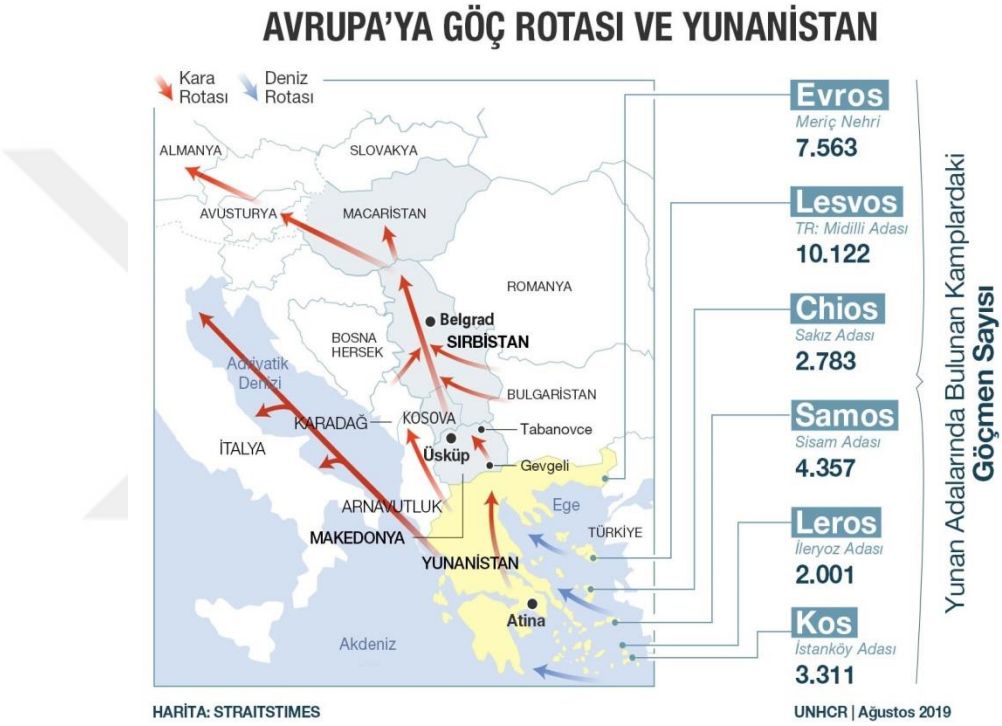

Kaynak:UNHCR (2019)

2.21.4. Göçmen Kamplarındaki Sağlıksız Koşullar

Lesvos Adası (Midilli) fazlasıyla göçmein gittiği Yunan adası durumundadır. Bu adada bulunan toplama merkezlerinde yaklaşık 10.000 sığınmacının bulunduğu söylenmektedir. Yunanistan'a ikinci yoğun geçiş noktası olan Meriç Nehri (Evros) üzerinden geçişler gerçekleşmektedir. Ayrıca Samos (Sisam), Kos (İstanköy) ve Chios (Sakız) sınırlarında yaklaşık 10.000 göçmen, kapasitelerinden yaklaşık altı katından fazla sayıda kişiyi içeren göçmen kamplarında barınmaktadır.

Yunan medyası yaklaşık 11 aydır kamplarda kalan göçmenlerin fiziksel ve ruhsal sağlığının giderek bozulduğunun, doktor sayısının yetersiz, tuvalet ve banyoların kullanılabilir koşullarda olmadığına dikkat çekmektedir. Göçmenler, adalardaki yılanlar ve fareler konusunda endişeli olduklarını ifade etmektedirler (Gauriat ve Staikos, 2019). Adalarda kalan Yunan vatandaşları ise göçmen kamplarına yardım götürmekle beraber göç hareketlerinin giderek çoğalması ve göçten olumsuz etkilenen ada turizmi konusunda üzücü oldukları belirtmektedir.

Fotoğraf 3: Göçmen Kamplarının Sağlıksız Koşulları

Kaynakça: tr.euronews.com

Midilli Adası'ndaki kampı dünyanın en kötü göçmen kampı olarak betimleyen BBC kaynakları, burada her 70 kişiye ancak bir tuvalet düştüğünü ve insanların yemek yemek için iki saat sıra beklemek zorunda kaldıklarını ifade etmektedir. Midilli göçmen kampı 14 Eylül 2020 tarihinde gece üç farklı noktada çıkan yangınlar yüzünden kullanılamaz hale gelmiştir. Yunan Başbakanı Miçotakis, daha büyük yeni bir kamp inşa edileceğini duyurmuştur. Lakin bu karar Midilli Adası`nda yaşayan yerel halk tarafından turizmi etkileyeceği ve adaya çok daha büyük bir yük oluşturacağının düşünülmesi sebebiyle protesto edilmiştir (BBC, 2020).

Kent meydanında bir araya gelerek araçlar ile Ege ve Adalar Politikası Genel Merkezi Ofisi binasına giden yerel halk, adanın göçmenlerden temizlenmesini ve hızlı bir şekilde eski haline döndürülmesini talep etmiştir.

Midilli'deki kamu kurumları tarafından Göç ve İltica Bakanlığına gönderilen bir yazıda ise, vatandaşların adaya yeni kamp inşa edilmesine karşı olduğu belirtilmiş ve Kovid-19 testi negatif çıkan tüm sığınmacıların bir an önce gemilerle ana karaya taşınması talep edilmiştir.

Midilli, Sakız ve Sisam Adalarında, daha önce de kamu kurumları mülteci krizine dikkat çekmek için birçok kez greve gitmiş, dükkânlar protesto amacıyla kapanmıştı (Hatipoğlu, 2020).

Bu bölümde temel itibariyle Avrupa Birliği`nin Türkiye ile yaptığı anlaşmalar çerçevesinde ekonoik ve kültürel hususlara değindik. Ayrıca Yunanistan konusu ve Yuninastan tutum davranışlarını inceledik. Bu hususlar sonrasında siyasi hususların ve konunun ele alınmasında siyasi tutum ve davranışların incelenmesi yerinde olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TR-AB GERİ KABUL ANLAŞMASI ÖNCESİ VE SONRASI GÖRÜŞLER VE ANLAŞMA SONRASI SİYASİ YANSIMA

Türkiye ve Avrupa Birliği göç konusuyla ilgili anlaşma ve mütabakatların ekonomik boyutunu bir önceki bölümde tartıştık. Esasen ekonomik boyut siyasi boyutunu direkt etkilemektedir. Türkiye içerisinde olduğu Avrupa Birliği üyeleride Türkiye kaynaklı göç hususlarıyla ilgili siyasi açıklamalarda bulunmaktadırlar. Göç Uluslararası mesele olmasına rağmen iç politikayı fazlasıyla etkilemektedir.İç- Dış politika bağlantıları sebebiyle göçün maiyeti ve gelişmeleri şekillendirebilmektedir.Yapılan anlaşmalar ve uygulamalar iç-dış politika bağlantısıyla şekillenmektedir.Bu bölümde yapılan anlaşmalar ve ilgili hususların değerlendirilmesi yapılacaktır. Umumiyetle Türkiye içi tartışmalar değerlendirilecektir.

3.1. Vize Serbestisi Yol Haritası

Geri Kabul Anlaşmasının ek kısmında sunulan "Vize Politikası Alanında İşbirliği Hakkında Ortak Beyan" adlı metinde, "Anlaşma taraflar, halklar arası temasları daha çok artırmak amacıyla vize politikası alanında ve ilgili alanlarda işbirliklerini güçlendirirler" deyimi bulunmaktadır. Bu ifadeye göre anlaşmasının başladığı 16 Aralık 2013 yılında Vize Serbestisi Yol Haritası isimli doküman

taraflarca onaylanmıştır. Kabul edilen bu belge sonrası AB yönünden Türk vatandaşlarına yapılacak olan vize serbestliği süreci resmiyet kazanmıştır (Sönmez ve Kırık, 2014 : 13).

Yol haritasında Türkiye`den Belge Güvenirliği, Göç ve Sınır Yönetimi, Kamu Düzeni ve Güvenliği, Dış İlişkiler, Temel Hak ve Hürriyetler hususlarında çok sayıda reform talep edilmiştir. Talepler karşılandığı takdirde Türk vatandaşlarına Vize Serbestisi tanınacağı öngörülmüştür.

Fotoğraf 4: Geri Kabul Anlaşma Bildirisi

Kaynakça: www.aa.com.tr

Vize Serbestisi Yol Haritasında Türkiye`den talep edilen isteklerin başlıkları şunlardır; (www.avrupa.info.tr)

- Vize serbestisi için ilk şart olarak. "Geri Kabul Anlatması (GKA)'nın yürürlüğe konması ve gereğince uygulanması" istenmiştir.
- "Avrupa'ya yönelik yoğun yasa dışı göçlerin olduğu ülkelerle vakit geçirilmeden geri kabul anlaşmaları imzalanması ve bunların yürürlüğe konması"
- "AB standartlarına uygun olmayan pasaportların kullanımına son verilmesi sınır kontrollerinin dikkatli uygulanması" tek tip kontrol usulüne geçilmeye gayret edilmiştir.
- Türkiye`deki "Sınır geçişleri ve sınır görevlilerine ilişkin AB normlarına uygun yeni bir yasa yapılması" istenerek Türkiye sınır geçişi kanunlarından değişiklik talep edilmiştir.
- "AB'ye fazla yasa dışı göçmenin geldiği ve AB için 'yüksek güvenlik riski' teşkil eden ülkelerin vatandaşlarına sınır kapılarında vize

verilmemesi ve bunların Türkiye'ye giriş koşullarının gözden geçirilmesi" hususuyla yasa dışı göçlerin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

- "Havaalanı aktarmalarında üçüncü ülke vatandaşlarına transit vize uygulanması" kolaylaştırılması istenmiştir.
- "AB üyesi ülke vatandaşlarından Türkiye'ye girişte vize istenmemesi" suretiyle AB üyesi vatandaşlara ayrıcalıklı statü sağlarken Türk vatandaşlarına aynı statü verilmemiştir.
- "Sığınmacı ve mültecilere yönelik düzenleme ve uygulamaların uluslararası normlara uygun duruma getirilmesi ve kurumsallaştırılması" Türkiye`nin göçmen yasasını Avrupa`ya benzer hale getirilmesi talebinde bulunulmuştur.
- "Mülteci statüsündeki kişilere geçimlerini sağlama, kamu hizmetleri ve sosyal haklardan yararlanma ve Türkiye'ye entegrasyon imkanlarının tanınması" suretiyle göçmenlerin Türkiye`de kalması talep edilmiştir.
- "Göçmenlere ilişkin kanunların AB standartlarına uygun hale getirilmesi, bu konuda verilerin sağlıklı tutulması ve yasa dışı göçlere karşı gerekli tedbirlerin alınması" ve
- "Türkiye sınırları içinde kanunsuz olarak bulunan üçüncü ülke vatandaşlarının sınır dışı edilmesi" suretiyle muhtemel AB`ye olabilecek göçün engellenmesi çalışılmıştır.
- "Sınır aşan organize suçlar, kaçakçılık, terör ve yolsuzluklarla mücadele edilmesi, bu konulara ilişkin uluslararası sözleşmelerin uygulanması" istenerek Türkiye`de ilgili hususlarda çalışma yapılmadığı ileri sürülmektedir.
- "AB'nin Türkiye'de yaşayan bütün vatandaşların, mültecilerin ve vatansızların kimlik bilgilerine erişimine müsaade edilmesi" suretiyle aynı haklar bize verilmezken kendisini daha üstten bir hale getirmektedir.
- "Kişisel verilerin muhafazası hakkındaki yasal prosedürlerin AB standartlarına uyumlu hale getirilmesi." İle de AB ileride Türkiye ile

bir entegrasyon ihtimalinde hiç bir konuda zorluk çekmek istememektedir.

3.2 Türkiye'nin Anlaşmaya Koyduğu Metinler

İmzalanan yol haritası metni içerisinde Türkiye tarafı, "meşruhat" adı altında bazı açıklama, yorum ve çekincelerden bahsedilmiştir. Bunlardan başlıcaları aşağıda verilmiştir: (www.avrupa.info.tr)

- "AB, yol haritasına ilişkin değerlendirmelerini eşit, sonuç odaklı ve teknik kriterler temelinde yapmalıdır." Dolasıyla bu hususlarda AB`nin tarafsız olmadığı beyan edilmiştir.
- "Türkiye'nin üçüncü ülke vatandaşları için GKA'yı uygulamaya koymasıyla eş zamanlı olarak AB Türk vatandaşlarına yönelik vize zorunluluğunu kaldırmadığı takdirde Türkiye GKA'yı askıya alma yoluna gidebilecektir." Türkiye`nin AB`ye GKA konusunda güvenmediğini göstermektedir.
- "Türkiye'nin AB vatandaşlarına vize uygulaması mütekabiliyet prensibine dayalı olacaktır." Buda AB`nin uygulamadığı bir prensibin bizim tarafımızdan da uygulanmayacağı maiyetine gelmektedir.
- "AB üyesi olup Schengen bölgesi dışında kalan ülkelere GKA'nın uygulanabilmesi için bu ülkelerin de Türk vatandaşlarına yönelik vize zorunluluğunu kaldırmaları beklenmektedir."
- "Türkiye'nin AB'deki sınır komşuları yalnızca Yunanistan ve Bulgaristan'dır." Dolayısıyla diğer ülkelerdeki gelişmelerden Türkiye sorumlu tutulmak istememektedir.
- "Türkiye'nın sınırlarında aldığı güvenlik önlemleri değerlendirilirken Yunanistan'la olan deniz sınırlarının belirsiz olduğu hesaba katılmalıdır." Ve bundan Türkiye sorumlu tutulmamalıdır.
- "Türkiye'nin AB vize politikalarına tam uyumu, AB'ye üyelik süreci tamamlandığında mümkün olabilir."
- "Türkiye, Cenevre Sözleşmesi'ne koymuş olduğu coğrafi kısıtlamayı AB'ye tam üye olduğu zaman kaldıracaktır." Diyerek tutumunu göstermiştir.

- “Türkiye’nin AB tarafından “güvenli üçüncü ülke” olarak tanımlanmıyor oluşu, üçüncü ülke vatandaşı sığınmacıların geri gönderimlerinde dikkate alınmalıdır.” Dolayısıyla Avrupa`ya bir şekilde göçmüş göçmenlerin Türkiye`ye geri kabulü istenmemektedir.
- “Türkiye, yalnızca GKA ve vize süreciyle doğrudan alakalı olan uluslararası sözleşmeleri imzalamayı ve onaylamayı taahhüt eder.”Yapılan anlaşmanın ilgili göçmen ve serbestlik çerçevesinde istenmiştir.
- “Türkiye, 4 Sayılı AİHS ek protokolüne AB’ye tam üye olduğu zaman taraf olacaktır.”Bundan önce olması Türkiye aleyhine olacağından kabul edilmek istenmemiştir.
- “AB tarafından nihai karar üzerinde belirleyici olacağı belirtilen, Türk vatandaşlarının AB’ye üye ülkelerce reddedilen vize başvurularının ve AB’de yasa dışı durumda bulunan Türk vatandaşlarının sayısı objektif verilere dayanmayabilir.” Dolayısıyla ilgili rakamların AB yetkililerince abartıldığı belirtilmektedir.
- “Türkiye, GKA’nın uygulanması esnasında bazı başvuruları haklı gerekçelerle reddedebilir. Dolayısıyla AB tarafından nihai karar üzerinde belirleyici olacağı belirtilen, GKA kapsamında AB ülkelerinden geri gönderimlerin Türkiye tarafınca kabul edilme oranları sayısal olarak bir gösterge sayılamaz.” Denilmektedir.
- “AB tarafından nihai karar üzerinde belirleyici olacağı belirtilen, Türkiye’den AB’ye kanunsuz veya sahte belgelerle geçen kişilerin sayısı yalnızca Türkiye’nin sorumluluklarını yerine getirememesinin bir göstergesi olarak değerlendirilemez.” Denilmek suretiyle ilgili ülkelerin sınır kontrolleri Türkiye`ye yıkılamaz.
- “AB tarafından nihai karar üzerinde belirleyici olacağı belirtilen, Türkiye kolluk kuvvetlerinin kaçakçılığa karşı gerçekleştirdikleri operasyon sayısı tek başına anlamlı bir gösterge olarak görülemez.”Bu nedenle Türkiye`nin yasa dışı göçü önleme konusunda sadece kolluk kuvetleri çalışmadığı başka usuller ilede uğraştığı belirtilecektir.

16 Aralık 2013 tarihinde tarafların onayladığı mütabakat zaptının ikinci maddesinde vize serbestisinin meşruhatlı yol haritası üstünden ilerleyeceği açıkça

belirtilmiştir. Türkiye`nin belirttiği meşhuratlar yalnızca Avrupa Komisyonu tarafından onaylanmıştır. Bu sebeple Komisyon`un bu çerçeve içerisinde pozitif görüş bildirse bile Parlamento`nun ne tür bir tepki vereceği belirsizdir. Nitekim Dışişleri Bakanlığının resmi internet sitesinde meşruhatlı yol haritası sunulurken AB'nin resmi internet sitesi içerisindeki versiyonunda bu meşruhatların bulunmaması dikkat çekicidir (European Commission, 2013).

3.3. AB'nin Değerlendirmeleri

Vize serbestliğinin hayata geçirilmesi, ilk olarak Türkiye`nin vize serbestisi yol haritasında gerçekleştireceğini belirttiği koşulları sağlamasına bağlıdır. Bu sebeple Komisyon Türkiye`yi düzenli bir şekilde takip etmiştir. Komisyon bu takiplerin sonucunda 3 adet rapor yayınlamıştır. Yayınlanan bu raporlar dışında AB kurumlarının başka metinler içerisinde sürece değindikleri de olmuştur.

3.3.1. Vize Yol Haritası 1. Değerlendirme Raporu

Avrupa Komisyonu`nun vize serbestisi üzerine ilk raporu 20 Ekim 2014 tarihinde yayınlanmıştır. Türkiye`nin o süreç içerisinde attığı adımları değerlendiren bu raporda, Türkiye`nin birçok hususu yerine getirdiği belirtilmiştir. Raporun geri kalanında ise bazı gerekliliklerin yerine getirilmekten uzak olduğu yazılmıştır Bunlar (European Commission, 2016b);

- "Belge güvenliği konusunda AB ile işbirliği"
- "Sınır yönetiminin yeniden yapılandırılması ve bu konuda komşu ülkelerle işbirliğinin geliştirilmesi"
- "AB vize politikalarına uyum"
- "Düzensiz göçmen hareketlerinin takibi ve önlenmesi"
- "Üçüncü ülkelerle GKA'ların imzalanması ve uygulamaya konması"
- "EUROPOL ile operasyonel işbirliği"
- "AB yargı kurumlarıyla işbirliği"
- "İnsan ticareti, kaçakçılık, rüşvet ve yolsuzlukla mücadele"
- "Kişisel verilerin muhafazası"

- “Roman vatandaşların sosyal haklardan yararlanması ve toplum hayatına katılımı”
- “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) 4 ve 7 sayılı ek protokollerinin onaylanması”
- “Organize suçlarla ve terörle mücadelede temel insan haklarına uyulmasıdır.” Şeklinde listeleme yapılmıştır. Bu listeye göre Türkiye`nin yukarıda belirtilen hususlarda iyileştirme yapılması beklenmiştir.

3.3.2. Vize Yol Haritası 2. Değerlendirme Raporu

AB bilirkişilerinin 2015 senesindeki değerlendirmelerinin sonucunda vize serbestisi yol haritasının ikinci raporu 4 Mart 2016 tarihinde yayınlanmıştır. Yayında Türkiye`nin özellikle 29 Kasım 2015 tarihli zirveden sonra büyük gelişmeler kaydettiği vurgulanmıştır. Ancak yol haritasında belirli bir ilerlemenin sağlandığı belirtilmiştir. 72 kriterin 19 tanesinin tamamen, 17 tanesinin sonuna gelindiği, 24 tanenin kısmen karşılandığı ancak olumlu gelişmeler olduğu, 9 kriterin başlangıç durumunda olduğu ve 3 kriterin ise hiç karşılanmadığı vurgulanmıştır. AB`nin Türkiye`den beklentileri arasında şu hususlar ön plana çıkmıştır (European Commission, 2016b; Avrupa Komisyonu, European Commission,2022);

- “Belge güvenliği konusunda AB ile işbirliği”
- “Hamilinin parmak izini de içeren yüksek güvenlikli pasaportların kullanıma sunulması”
- “Polis ve havaalanı personelinin sahte belgeleri tespit konusunda yeterliliklerinin arttırılması”
- “Sınır yönetiminin yeniden yapılandırılması ve bu konuda komşu ülkelerle işbirliğinin geliştirilmesi”
- “AB vize politikalarına uyum”
- “Düzensiz göçmen hareketlerinin takibi ve önlenmesi”
- “Sığınmacılara sağlanan sosyal hak ve imkanların güçlendirilmesi”
- “Yunanistan ile yürürlükte bulunan geri kabul sözleşmesinin daha sıkı uygulanması”
- “EUROPOL ile operasyonel işbirliği”

- “AB yargı kurumlarıyla işbirliği”
- “İnsan ticareti, kaçakçılık, rüşvet ve yolsuzlukla mücadele”
- “Kişisel verilerin muhafazası”
- “Roman vatandaşların sosyal haklardan yararlanması ve toplum hayatına katılımı”
- “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) 4 ve 7 sayılı ek protokollerinin onaylanması veya kanunların bu sözleşme hükümlerine uyumlu hale getirilmesi”
- “Organize suçlar ve terörle mücadelede temel insan haklarına uyulmasıdır. Vize yol haritasının ilk raporuna ek olarak Polis ve havalanı personelinin sahte belgeleri tespit konusunda yeterliliklerinin arttırılması maddesi eklenmiş diğer hususlar aynı kalmıştır

3.3.3. Vize Yol Haritası 3. Değerlendirme Raporu

AB Komisyonu vize serbestisi yol haritası üzerine yayınladığı üçüncü raporda Türkiye`nin kısa bir süre içerisinde yapmış olduklarını olumlu bulmuştur (European Commission, 2016b). Bütün hususlar karşılanmış olmasa da komisyon tarafından Türkiye`nin çabası takdir görmüştür. Gösterilen çaba sonrasında kalan hususların kısa bir süre içerisinde yerine getirileceği hususunda komisyonda kanaat oluşmuştur.

Bu durumlardan sonra Mart 2016 mütabakatında kararlaştırılmış olduğu gibi, Türk vatandaşlarına vize zorunluluğunun kaldırılması için Konsey ve Parlamento`ya teklifini resmen iletmiştir. Bunlarla birlikte Türkiye`ye oylamanın olumlu sonuçlanması adına yedi kriter sunmuştur. Komisyon oylama sürecinde Türkiye`yi izlemeye devam edecektir. Söz konusu kriterlerde aşama olup olmadığı konusunda Parlamento`ya bilgi verilecektir (The Councıl Of The European Unıon, 2017). Bu kriterler şunlardır;

- GKA’nın gereğince uygulanması: Türkiye, GKA’yı 1 Haziran 2016 tarihinden itibaren üçüncü ülke vatandaşları için uygulamaya koyacaktır.
- “AB standartlarına uygun yeni pasaportların kullanıma sunulması: Kısa vadede yukarıda bahsedilen ara formülle çözüm bulunacaktır.”

- "Yolsuzlukla mücadele: Avrupa Konseyi Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu'nun (GRECO) Türkiye'ye ilişkin son raporunda sunmuş olduğu tavsiyelerin yerine getirilmesi istenmektedir. Bu tavsiyeler içerisinde yasama faaliyetlerinde sivil topluma daha fazla danışılması, torba yasa çıkarılmaması, milletvekillerine mali şeffaflık getirilmesi, milletvekillerinin ve yakınlarının ekonomik faaliyetlerde bulunmaması, yolsuzluk şüpheleri karşısında adli kurumların gereğini yerine getirmeleri, yargı bağımsızlığının güçlendirilmesi, hakim ve savcıların atama ve etik değerlendirmelerinin AB standartlarında gerçekleştirilmesi gibi yasama ve yargıyı ilgilendiren birçok hususa vurgu yapılmaktadır."
- "Kişisel verilerin korunması: Bu konudaki yasal düzenlemelerin AB standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi istenmektedir. Özellikle 6698 sayılı Kanun ile kurulan Kişisel Verileri Koruma Kurumu'nun bağımsızlığının ve yasa uygulayıcıların kanunlar çerçevesinde hareket etmesinin altı çizilmektedir" (Council of Europe Portal, 2015).
- "EUROPOL ile operasyonel işbirliği: İki taraf arasında bir işbirliği anlaşması için müzakerelerin başlatılması istenmektedir. Bunun için ise öncelikle kişisel verilerin korunmasına ilişkin değişikliklerin yapılması gerekmektedir."
- "AB üyesi ülkelerle ceza yargısı konusunda işbirliğinin artırılması"
- "Terörle mücadelede insan haklarına uyulması: İlgili kanun ve uygulamaların AB standartlarına uyumlu hale getirilmesi istenmekte, özellikle 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'ndaki terör tanımının 2002/475/ JHA sayılı Avrupa Konseyi Çerçeve Kararı'na uygun şekilde netleştirilmesi ve suçlarla cezalar arasındaki orantının gözetilmesi beklenmektedir"

3.4. Vize Serbestisine Yönelik Avrupa'daki Bakışlar

Türkiye`ye sunulacak vize serbestisi her ne kadar teknik hususlara bağlanmış olsa da son karar siyasi münazaralar sonrası verilecektir. Bu husus Batıda ki Balkan devletlerinin AB ile vize diyalog sürecinde de gözlemlenmiştir. AB, vize diyaloğu

içinde olduğu beş Balkan devletinden üç tanesine (Makedonya, Sırbistan ve Karadağ) 19 Aralık 2009'da vize serbestliği tanımıştır. Arnavutluk ve Bosna-Hersek ile vize diyalog sürecinde şartları tamamen oluşturmadıkları sebebiyle kaldırılmamıştır. Lakin bu devletleri vize serbestisi dışında tutmak siyaset çerçevesince kabul edilmeyerek bir yıl dolmadan vize serbestisi tannmıştır. Türkiye'ye vize serbestliği sunulup sunulmaması da AB'ye üye devletlerin kendi çıkarları ve dış politikaları çerçevesinde verecekleri bir karar olacaktır.

Türkiye`ye vize serbestliği sağlanması hususunda AB`deki temkinler Türk vatandaşlarının ziyaret amaçlı gelip temelli kalması hususunda yoğunlaşmıştır. Bu endişe daha önceki yıllarda gerçekleşen olaylara dayanmaktadır. Özellikle 1980 darbesi sonrası birçok Türk vatandaşı Avrupa devletlerine siyasi iltica talebinde bulunmuştur. 1980 darbesi sonra ekonomik olarak ortaya çıkan sorunlar sebebiyle de birçok Türk vatandaşı Avrupa`nın çeşitli topraklarına gitmek zorunda kalmıştır. Ve bunun sonucunda ise Avrupa`da yaşayan Türk nüfusu hızlı bir artış göstermiştir. Türk nüfusunun Avrupa topraklarında bu kadar artması sonucunda Türk ırkçılığı başlamış ve eylemlerde bulunulmuştur. İlerleyen yıllarda Türk vatandaşlarının Avrupa`ya göç etme sayıları düşmüş olsa da Türk ırkçılığı devam etmiştir. Son yıllarda Türk ırkçılığı dışında Avrupa`da yükselen islam karşıtlığı sebebiyle bazı kesim ve gruplar Türkiye`ye vize serbestisi tanınmasına kontrollü durmaktadırlar. Son yıllarda Almanya, Avusturya, Hollanda, Fransa ve GKRY gibi ülkelerden bazı yetkili ve siyasetçiler Türkiye ile vizelerin kaldırılmasına karşı olduklarını ifade etmişler, bazıları da vize muafiyetinin yalnızca belirli kişilerle sınırlandırılması fikrini ortaya atmışlardır (Paul, 2012: 29)

Türkiye`de 1980 ve 1990`lı yıllardan sonra yaşanan siyasi düzen, ekonomik gelişme ve terör olaylarında düşüş meydana gelmiştir. Bu gelişmeler ardından Türk vatandaşlarının kitlesel bir göç eyleminde bulunmayacağına dair düşünceler ortaya çıkmıştır. Bu sebeple, bir kaç istisna dışında üye ülkeler içerisinde vize serbestisi hakkında olumsuz bir görüş bulunmamaktadır (Almanya'nın Die Zeit gazetesinden Michael Thumann ve Avusturya'nın Die Presse gazetesinden Duygu Özkan ile mülakatlar). Ekstra olarak 2015 senesinde ortaya çıkan göçmen krizi konusunda Türkiye`nin yük paylaşımında bulunması GKA`nın daha erken bir tarihte uygulamaya girmesini sağlamıştır. Aynı dönemde Türkiye`nin Yunan adalarında bulunan Suriye vatandaşlarını geri kabul etmesi AB ülkelerinde Türkiye`ye karşı olan tavırda bir yumuşama oluşturmuştur. Krizin Türkiye ile Avrupa'yı siyaset

üzerinden yakınlaştırmasıyla beraber AB yetkililerinden ve AB içindeki güçlü ülkelerin siyasi liderlerinden vizesiz seyahat konusunda yararlı mesajlar gelmiştir (Aydoğan, 2016;2 Delfs ve Donahue, 2016). Suriye krizinin kısa bir süre içerisinde sonlanmasının imkansız varsayılması sebebiyle bu süre içerisinde Türkiye ile AB arasında siyaseten bir yakınlaşma olacağı öngörülmektedir. Türkiye`nin coğrafi konum sebebiyle göç rotasının canlı bir konumu olacağından dolayı siyasi ilişkiler önemli bir yer tutmaktadır.

Turizm ekonomisine gereksinim duyan AB ülkeleri de Türkiye'den çok daha fazla turist gelmesini istemektedirler. Birden fazla AB ülkesi, Türkiye'den daha çok turist getirtebilmek adına Türk vatandaşları için vize sürecini hızlandırmış ve birtakım özel kurallar yürürlüğe almışlardır. Örneğin Yunanistan, 2012'den beri yılın belirli zamanlarında Rodos, İstanköy, Sisam, Sakız ve Midilli adalarına turist olarak giden Türk vatandaşlarına sınırda kısa süre içerisinde vize sunmaktadır. Bulgaristan hükümetinden de Türk turistlere vize kolaylıkları sağlanacağına dair işaretler gelmektedir (Hürriyet, 2015).

Türkiye`de sınır kontrollerinin istenilen seviyede olmaması sebebiyle üçüncü ülke vatandaşlarının yasa dışı yollar ile Avrupa topraklarına geçebilme ihtimali bulunmaktadır. Bu ihtimal sebebiyle bazı ülkelerin vize rejiminin devamını talep etmelerine sebep olmuştur.

Avrupa`da bir takım kesimler ise vize serbestisinin tanınmasından sonra hayli Türk vatandaşının iltica talebiyle Avrupa`ya gelebileceklerini düşünmektedirler. İltica talep eden isimlerin taleplerinin reddedilmesi için Türkiye`nin güvenli ülke olarak kabul edilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir (Vitzthum vd., 2016:1).

Güvenli ülke tanımının demokrasiyle yönetilen, baskının, işkencenin, insanlık dışı ceza veya davranışların düzenli olarak olmadığı anlamına gelmektedir. AB`nin onayladığı güvenli ülke listesi bulunmamakla beraber, Avrupa Komisyonu`nun Eylül 2015`te önerdiği listede Türkiye`de yer almaktadır (European Commission, 2015a).

Başka bir yandan ise Türkiye`de terör eylemlerinin artması, insan haklarında sorunlar meydana gelmesi ve sosyo-ekonomik buhranların gün yüzüne çıkması gibi olası hususlarda, Türkiye`ye özgü düşüncelerin aksine doğru dönmesi ve negatif görüşlerin yeniden düşünülmesi söz konusu olabilir (Ekinci, 2016a; DW, 2016b)

Son yıllarda fazlalaşan terör ve bu durumla ilişkili olarak ortaya çıkan siyasi ve ekonomik sorunlar üzerine Türkiye`nin güvenli ülke ilan edilmesine ve vize serbestliğine karşıt yargılar yeniden alevlenmiştir. Güvenli ülke tanımı ve/veya vize

serbestliği gibi konular AB tarafından onaylansa bile sonraki zamanlarda ortaya çıkabilecek olumsuz durumlarda AB mevzuatınca durdurabilir veya iptal edilebilmektedir. Bu sebeple Türkiye topraklarında iç barışın olması vize serbestisi elde edilebilmesi için olmazsa olmazlardandır.

3.4.1. Avrupa Basınında Vize Serbestisi Haberleri

Fransa'nın en büyük sağ görüşlü gazetesi Le Figaro (2016), Türkiye ile Avrupa arasındaki göçmen geri kabul anlaşmasının karşılığında imzalanan ve vize serbestisini barındıran anlaşmanın Avrupa topluluğunu ve yöneticilerini "kaygılandırdığını" anlatmıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Brüksel'in istediği hususları uygulamayı kabul etmemesi üzerine AB-Türkiye ilişkilerinin yine çok kötü bir dönemden geçtiğini söyleyen Le Figaro(2016), "Anlaşmayı reddeden Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın başkanlık rejimi istediğini ve resmen kampanyasına başladığını" yazmıştır.

Türkiye ile AB anlaşmasının işleyişinin durmasına sebep olan olguları analiz eden Le Figaro(2016) gazetesi, "Türkiye ile Yapılan Anlaşma Avrupalıları Rahatsız Ediyor" sürmanşetiyle sunduğu habere içerde de iki tam sayfa ayırmıştır. Analiz, Avrupa sağ görüşünün mülteci anlaşmasına, vize serbestisine ve Ankara'nın terörle mücadele yasasında değişiklik yapılması istemini red etmediyse ortaya çıkan değişikliklere nasıl baktığını göz önüne koymaktadır.

Fotoğraf 5: Le Figaro Türkiye Manşet

LE FIGARO

lefigaro.fr

ENTREPRISES
COMMENT LES CONSEILS D'ADMINISTRATION PRÉPARENT LEUR FÉMINISATION POUR JANVIER 2017

DIPLOMATIE
Y A-T-IL UNE ALLIANCE STRATÉGIQUE ENTRE LE VATICAN ET LA RUSSIE ?

FRONT NATIONAL Marine Le Pen confirme son attachement à la souveraineté monétaire

BREXIT Boris Johnson compare l'UE à Hitler

JUSTICE Un service d'aide à la déontologie pour

Migrants : l'accord avec la Turquie irrite les Européens

Le président Erdogan refuse d'appliquer les conditions exigées par Bruxelles pour l'attribution de visas à ses concitoyens, dans le cadre du pacte migratoire conclu le 18 mars.

Kaynakça: www.lefigaro.fr

Le Figaro(2016) gazetesinde, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "terörle mücadele anlaşmasına ilişkin düzenlemeleri reddetmesi nedeniyle, 18 Mart'ta imzalanan Geri Kabul Anlaşması'ndan yaklaşık iki ay sonra, Brüksel ile Ankara arasında tansiyonun yükseldiğini yazmıştır." "Le Figaro(2016), Brüksel, Erdoğan'dan terör yasalarını Avrupa ile uyumlu hale getirmesini söyledi ancak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan reddetti. AB Komisyonu Başkanı Juncker, 'Eğer şartları yerine gelmezse anlaşmanın uygulanmayacağını' söyledi. Angela Merkel Almanya'da 'Ankara'ya fazlaca bağımlı olmakla suçlanıyor. Avrupalılar bu anlaşmadan son derece kaygılı" ifadesi kullanılmıştır.

"Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıkça kendine ait başkanlık sistemini getirmek için açıkça kampanyaya başladığını da" yazan gazete, "Erdoğan, her geçen gün daha çok şiddet sarmalına batan bir Türkiye'de başkanlık rejimi için kampanyada, Almanya'da ise Merkel, AB'yi 'Türk şantajına' maruz bıraktığı" için eleştiriliyor. Erdoğan'ın terörle mücadele yasasındaki değişiklikleri reddetmesi ise Avrupa'daki şüphe ve endişeleri artırdı. Türkiye ve AB arasındaki ilişkiler bir kez daha çok kötü" yorumuna yer vermiştir (Çakır, 2016).

Vize muafiyeti süreci ile Geri Kabul Anlaşması neden ilişkilendirilmektedir?

AB'nin sunduğu şartlar bağlamında, sınırdaş ülkeler için cezbedici bir dış siyaset aracı şeklinde kabullendiği vize muafiyeti taktiğini, AB'nin Doğu'ya doğru büyümekte olan hudutlarını düzensiz göç tehlikesine karşı koruyabilecek şekilde oluşturmuştur. Bu hususta, komşu sınırlarındaki devletlerle geri kabul anlaşmaları imzalaması ve uygulaması AB'nin bu ülkelere vize kolaylığı ya da vize muafiyeti tanıma sürecinin bir ön şartı olarak ortaya koyduğu görülmektedir. Geri Kabul Anlaşması'nın uygulanmasının yanı sıra, yine AB'nin sunduğu şartlara paralel olarak, sınır denetiminden göç yönetimine, belge güvenliğinden temel haklara kadar geniş bir yelpazede atılacak adımlar neticesinde, o ülke vatandaşlarına önce vize kolaylığı sağlanmakta, sonra da vize muafiyeti verilmektedir (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, 2021).

SONUÇ

Ülkelerin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını pek çok perspektifte ilgilendiren göç kavramı içinde bulunduğumuz dönemin en önemli gündem konularından birisidir. Avrupa Birliği (AB) ortak bir göç politikası meydana getirmeye çalışmakla birlikte bu konuyla alakalı en önemli adımları da atarak göç sorununu en fazla tartışılan politikalardan birisi konumuna getirmiştir. Göç ile ilgili politikalara güvenli ve sorun odaklı bir şekilde yaklaşmayı seçen AB, düzensiz göçlerle mücadele ve sınırların kontrolü konusunda ortak bir politika meydana getirebilmek için önemli adımlar da artmıştır. Göçlerin düzensiz bir şekilde gerçekleşmesi ve bununla savunma eden tercih edilen güvenlik odaklı bir yaklaşımla birlikte AB'nin bu tutumu eleştirilere hedef olsa da bu yaklaşımdan vazgeçilme eğilimi gösterilmediği söylenebilir. AB ile alakalı, Avrupa Kalesi olduğu yönünde eleştirilere kulak asmadan sürdürdüğü politikalar vatandaşları için güvenlik duvarı meydana getirilmesine yol açmaktadır.

AB ve Türkiye arasında var olan ilişkilerde her zaman oldukça önemli bir yer alan göç ve göç yönetimi özellikle yaşanan Arap Baharı ve Suriye'de yaşanan iç savaş neticesinde oldukça önemli bir konu haline gelmiştir. Göç konusu zaman içerisinde Türkiye ve AB arasında kurulan ilişkilere ışık tutmaya başlamıştır. Bu kapsamda Türkiye ve AB ilişkileri tarihsel süreç içinde dalgalı bir seyir izlemektedir. AB ve Türkiye ilişkilerinin 1959 yılında temelleri atılmış olan siyasi, sosyal ve politik sebeplerin etkisiyle zaman zaman duraksadığı ve bununla birlikte Türkiye ve AB ilişkilerinde bazı dönemlerde durağan bazı dönemlerde ise daha hızlı gelişmeler yaşanmıştır. 1999 yılında Türkiye'ye resmi adaylığın verilmesi ve üyelik müzakerelerinin başladığı 2005 yılına kadar olan süre içerisinde Türkiye'nin AB'ye girebilmek adına oldukça büyük çabalar gösterdiği bir süreç yaşanmıştır. Müzakerelerin yaşanmasıyla beraber Türkiye çeşitli siyasi ve ekonomik sorunlarının çözümüne dair geliştirdiği politikalarla alakalı daha ciddi önlemler almaya çalışmıştır.

Gerçekleşen göç hareketleri için en fazla tercih edilen bölgelerden birisini meydana getiren AB'ye komşu konumu ile birlikte Türkiye için farklı bir rol oluşmaktadır. Bu rol AB sınırlarının koruyucusu olma rolü olmakla birlikte AB'nin yönlendirmesi ve ileri sürdüğü talepler doğrultusunda Türkiye bu rolü üstlenmiştir. AB'nin sahip olduğu genişleme politikası ve dış ilişkilerinde uyguladığı koşullar

Türkiye'nin bu istek karşısında durmasını ne yazık ki engellemiştir. Düzensiz bir şekilde gerçekleştirilen göçlerin önlenmesinde AB ile işbirliği yapılarak, vizesiz bir şekilde Avrupa'ya gidiş gelişe yönelik imkanlar sağlanmakla birlikte buna dair koşulların yerine getirilmesine bağlı bir şekilde Türkiye vatandaşlarına kısa süreli Schengen seyahatlerini vizesiz yapma sözü ve verilmiştir. AB tüm bunların yanında düzensiz bir şekilde gerçekleştirilen göçlerin önlenmesinde işbirliği yapılması doğrultusunda mali yardım yapacağını ve Türkiye'yle düzenli bir şekilde zirve toplantıları düzenlemesini de kapsayan daha yakın temaslar kurulacağını öne sürmüştür. Bu kapsamda AB'nin modernizasyonu ve gerçekleştirilen müzakerelerin canlandırılması gibi ek avantajlar sağlanarak da sürecin hızlandırılmasına çalışılmaktadır. Karşılıklı fayda sağlanmasına yönelik bir şekilde ilerleyen göç konusu yakın vadede Türkiye ve AB ilişkilerine damgasını vurmuştur. Göçlerle ilgili dikkat edilmesi gereken en önemli konu Türkiye'nin bu alanda gerçekleştirilen işbirliğine yönelik bir şekilde aldığı kararların Türkiye içi siyasi ve ekonomik alanlara yansıyıp yansımadığıdır. Göç konusunda güçlü bir işbirliğinin meydana getirilmesi hem AB'ye hem de Türkiye'ye daha büyük faydalar sağlayabilmekte aynı zamanda iki tarafı da birbirine yakınlaştırmaktadır. Sürecin üyelikle alakalı boyutu ise Türkiye'nin siyasi kriterler alanında mevcut sorunların çözülebilmesine ve Avrupa standardına uygun bir liberal düzen ve demokratik yapı oluşturabilmesine bağlı olarak şekillenecektir.

Tarihin her döneminde göç olmuştur. Pek çok sebebi bulunmaktadır. Göçler iç ve dış olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.Umumiyetle ekonomik sebebe dayanmaktadır. Bununla birlikte kültürel ve siyasi sebeplerden kaynaklanan çatışmalar yaşanabilmekte ve buna bağlı olarak yerleşim biriminin içerisinde ve dışarısında göç hareketleri gerçekleşebilmektedir.

Türkiye dışarıdan sürekli göç alan bir ülkedir. Ekonomik ve siyasi sebeplerle gerçekleşen dış göç Türkiye içerisinde ekonomik sıkıntıları beraberinde getirmektedir.Dışarıdan gelenlere ilaveten içeride ekonomik hususlardan kaynaklı Avrupa`ya yönelik göç hareketleri gerçekleşmiştir. Halende çeşitli şekilde devam etmektedir. Türkiye içerisinde bu göç hareketleri ve göçün neticesinde oluşan ekonomik,kültürel ve siyasi çatışmalara ve kargaşalara ortam hazırlamaktadır. Göç husus ile ilgili verilere dayanarak konuşanlara ve fikir beyan edenlerin yanında bilgisi ve belgesi olmadığı halde siyasi saiklerle fikir beyan edenler bulunmaktadır. Siyasi parti liderleri ve akademik değerlendirme çalışanlarının beyaanlarından

anlaşıdığı kadarıyla Türkiye çok hassas bir döneme girmektedir. Türkiye içerisine dışarıdan mütemadiyen yönlendirilen çeşitli insan gruplarının bilinçi yahut tesadüfen yönlendirildiği ihtimal dahilindedir. Türkiye`nin nüfus,sosyolojik ve içtimai yapısında meydana gelebilecek değişilikler iyi yönetilmediği takdirde Türkiye`ye zarar verebilecek bir maiyettedir. Avrupa Birliği bugün itibariyle resmi verilere göre 3.7 milyon gayri resmi verilere göre 7.5 milyon olduğunu tahmin edilen göçmeni Türkiye sınırları içerisinde tutarak göçmen kaynaklı sorunları kendinden uzak tutabilmektedir.

Avrupa Birliği anlaşma ve mütabakatla Avrupa`ya zararlı olacak insan göçünden kurtulmuştur. Türkiye ise 19 Aralık 2019`da Cumhurbaşkanı beyanıyla 40 milyar dolar harcadığını söyleyeli üç sene geçmiştir. Muhtemelen bu rakam şuan 60 milyar dolar seviyelerindedir. Bu miktar cari dengedeki açıkların önemli bir kısmının kapatılmasında ve/veya yatırımlara gitmesi gerekirken daha getirisi olmayan bir hususa harcandığını görülmektedir.Ancak yatırım yahut gelir getirici alanda kullanılmadığı için Türkiye ekonomisine yük gibi görülmektedir.En azından Avrupa Birliği,Türkiye ile yaptığı anlaşma ve mütabakat çerçevesinde bu ve mevcut harcamalardan kurtulmuş verilen 6 Milyar Euro ile bu işten kârlı çıkmıştır.

KAYNAKÇA

AB Genel Sekreterliği. (2011). *Geçici ve Döngüsel Göç: Fırsatlar ve Zorluklar*. Ankara: Bilgi Notu, Nisan-2011.

Agunias, D., & Newland, K. (2007). *Circular Migration and Development : Trends, Policy Routes and Ways Forward*. Washington: Migration Policy Institute.

Anadolu Ajansı. (2013). 2014 Dönüşüm Yılı Olacak. https://www.aa.com.tr/tr/politika/2014-donusum-yili-olacak/198838, (18.11.2021)

Anadolu Ajansı (2021). Aydın`da Türk Kara Sularına İtilen 39 Düzensiz Göçmen kurtarıldı. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/aydinda-turk-kara-sularina-itilen-39-duzensiz-gocmen-kurtarildi/2293485 (20.03.2022)

Artıgerçek (2020) Göçmenler Pazarkule`den İpsala`ya yöneldi. https://amp.artigercek.com/haberler/gocmenler-pazarkule-den-ipsala-ya-yoneldi 11.02.2022

Aydoğan, M. (2016). Turkey A Key Strategic Partner For The European Union, Top EU Official Says. https://www.dailysabah.com/eu-affairs/2016/03/07/turkey-a-key-strategic-partner-for-the-european-union-top-eu-official-says

Bapoğlu, S. (2016). Öldüren Can Yeleklerinin Hesabını Kim Verecek? http://www.turksail.com/bodoslama/14209-oeldueren-can-yeleklerinin-hesabn-kimverecek, (01.12.2021)

Başaran, D. (2017). Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Krizi ve Güvenli Bölge Tartışmaları. https://ankasam.org/turkiyedekisuriyeli-multeci-krizi-ve-guvenli-bolge-tartismalari/, (15.01.2021)

Bauder, H. (2006). *Labor Movement: How Migration Regulates LAbor Markets*. USA: Oxford University Press.

BBC. (2019). No Title. https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye47581737, (01.05.2021)

BBC. (2020). Yunanistan Yanan Moria Kampı Yerine Kalıcı Bir Mülteci Merkezi İnşa Edecek. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54142685, (09.08.2021)

Besenyo, J. (2016). The Islamic State and its Human Trafficking Practice. *Strategic Impact*, 15–21.

BİA Haber Merkezi. (2013). Geri Kabul Anlaşması Hak İhlallerine Yol Açabilir. https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/152193-geri-kabul-anlasmasi-hak-ihlallerine-yol-acabilir , (07.12.2021)

Bijak, J. (2006). Forecasting International Migration: Selected Theories, Models and Methods. *Central European Forum for Migration Research, Working Pa*(4).

Bird, K., & Deshingkar, P. (2012). *Circular Migration in India*. Overseas Development Institute, Policy Brief No.4, 1-8.

BirGün. (2019). Erdoğan: Sığınmacılar İçin Harcadığımız Para 40 Milyar Doları Aşmış Durumda.

Bodur, M. Z. (2010). Ege'de Denizden Yapılan Yasa Dışı Göç ve Göçmen Profilleri, Göçmenlerin Geleceğe Yönelik Beklentileri ve Öngörüleri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, *12*, 103–136.

Bowers. (2020). Hawala, Money Laundering, and Terrorism Finance: Mirco-Lending as an End to Illicit Remittance. *Denver Journal of International Law & Policy*, 379–419.

Buckley, R. M. (2008). *Urbanization and Growth*. USA: The World Bank Publishing.

Carr, D. (2009). Population and Deforestation: Why Rural Migration Matters. *Progress in Human Geography*, *33*(3), 355–378.

Cassarino, J. P. (2004). Theorising Return Migration: The Conceptual Approach to Return Migrants Revisted. *International Journal of Multicultural Societies*, *6*(2), 253–279.

Castles, S., & Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Bilgi Yayınları.

CnnTürk. (2018). CNNTürk. (2018, 12 11). 01 10, 2021 tarihinde https://www.cnnturk.com/video/turkiye/gocmen-kacakciliginda-hawala-yontemi adresinden alındı

Cohen, R. (2006). *Migration and Its Enimies: Global Capital, Migrant Labour and the Nation State*. Abingdon: Ashgate Publishing Limited.

Constant, Amelie vd. (2012), "The Economics of Circular Migration", IZA Discussion Paper No. 6940.

Council of Europe Portal. (2015). No Title. http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/Eval IV/

GrecoEval4Rep(2015)3_Turkey_EN.pdf, (29.10.2021)

Council of the European Union (2018) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11329-2018-INIT/en/pdf (12.12.2021)

Council of Eurorope. (2020). Migrants, Refugees And Asylum Seekers Should Not Be Held İn Detention Centres. Alternatives To Detention Are Needed. https://www.coe.int/en/web/portal/covid-19-migrants-refugees-and-asylum, (01.04.2021)

Cumhuriyet. (2017). İstanbul'da Eylem Hazırlığındaki 2 IŞİD'li Yakalandı.

Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *17*, 67–91.

Çakır, A. (2016). Türkiye ile Yapılan Anlaşma Avrupalılar'ı Rahatsız Ediyor. https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiye-ile-yapilan-anlasma-avrupalilar-i-rahatsiz-ediyor/3332325.html, (04.11.2021)

Çakır, A. (2021). AB-Türkiye Göç Mutabakatı Yenilenecek mi?

Çavuş, T. (2020). Göçmen Kaçakçılığı: Göçmen - Kaçakçı İlişkisi Çerçevesinde Bir Değerlendirme. Uluslararası. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *13*(69), 730–740.

Çolakoğlu, E. (2019). Avrupa'da Mülteciler, Yükselen Aşırı Sağ ve Seçim Süreçleri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *33*(3), 933–962.

Dalmaz, B. (2019). Afgan Şüpheli İle Uyuşturucu İle Yakalandı.

De Haan, A. (2007). *Reclaiming Social Policy: Globalization, Social Exclusion And New Poverty Reduction Strategies*. New York: Palgrave Macmillan.

Delegation of the European Union to Turkey. (2019a). EU Delegation's EU-TR Solidarity Team Won The Hearts Of The U12 İzmir Cup! https://www.avrupa.info.tr/en/news/eu-delegations-eu-tr-solidarity-team-won-hearts-u12-izmir-cup-9452, (25.08.2021)

Delegation of the European Union to Turkey. (2019b). European Journalists Visited EU-Funded Facility Projects in İstanbul. https://www.avrupa.info.tr/en/news/european-journalists-visited-eu-funded-facility-projects-istanbul-9976, (25.08.2021)

Delegation of the European Union to Turkey. (2019c). The EU Delegation To Turkey, Konya Governorship, EU Ambassadors And Representatives Of The Ministry Of National Education Participated In The Opening Of A New School

Building As Part Of The “Project On Education Infrastructure For Resilience.” https://www.avrupa.info.tr/en/eu-and-member-states/eu-delegation-turkey-konya-governorship-eu-ambassadors-and-representatives, (25.08.2021).

Delfs, A., & Donahue, P. (2016). Merkel Allies Balk at Visa Waiver for Turkey in Refugee Plan. https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-03-15/merkel-allies-balk-at-visa-waivers-for-turkey-as-eu-summit-looms

Doğan, S. (1988). *Yurt Dışı Yaşantısı Geçiren ve Geçirmeyen Lise Öğrencilerinin Problemleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan, V. (2004). *Türk Vatandaşlık Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınları.

DW. (2016b). The Pros And Cons Of Visa-Free Travel For Turkey. https://www.dw.com/en/the-pros-and-cons-of-visa-free-travel-for-turkey/a-19128262

DW. (2021). Erdoğan: Türkiye Avrupa’nın Mülteci Ambarı Değil.

Ekici, S., & Tuncel, T. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum*, *5*(9), 8–9.

Ekin, N. (1971). *Gelişen Ülkelerde ve Türkiye’de İşsizlik*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.

Ekinci, M. U. (2016). *Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyaloğu*. Ankara: SETA Yayınları.

Ekmekçiler, Ü. S. (2011). *Kırsal Göç Hareketlerinin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Diyarbakır İli Örneği*. (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdinç, Ç. (2008). Ege’de Yasa Dışı Göç. arama.hürriyet.com.tr/arsivnews.aspx?sd=10215882, (01.04.2021)

Erkal, M. E. (2006). *Sosyoloji (Toplumbilimi)*. İstanbul: Der Yayınları.

Es, M., & Ateş, H. (2004). Kent Yönetimi, Kentlileşme Ve Göç: Sorunlar Ve Çözüm Öneriler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, *48*, 205–248.

Esen, E., & Yazıcı, Z. (2012). Temel AB. Çok Kültürlülük ve Kültürlerarası İletişimin Sağlık Hizmetlerinin Sunumuna Etkileri. In *Onlar Bizim Hemşehrimiz, Uluslararası Göç ve Hizmetlerin Kültürlerarası Açılımı* (pp. 43–73). Antalya: Siyasal Kitabevi.

Esentürk Ercan, L. (1998). *Yabancı Uyruklu ve Türk Üniversite Öğrencilerine Ait Sorunların Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Doktora Tezi). Ankara:

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EU in Turkey. (2019). SADA Merkezi, Dayanışma ile Güçlenen Kadınlar. https://www.youtube.com/watch?v=CkMvDJh-478&list=PLw5V7dmdvArQfuY4PNvcy-9BAlw_dslsN, (25.08.2021)

Euronews. (2016). IŞİD'in Tecavüz Ettiği Yezidi Kadınlar İntikam Peşinde. https://tr.euronews.com/2016/05/06/isid-in-tecavuz-ettigi-yezidi-kadinlar-intikam-pesinde, (01.10.2021)

European Commission. (2013). Roadmap Towards the Visa Free Regime With Turkey. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-is-new/news/news/docs/20131216-roadmap_towards_the_visa-free_regime_with_turkey_en.pdf, (28.10.2021)

European Commission. (2015a). EU Safe Countries of Origin. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-wedo/policies/European-agenda-migration/background-information/docs/2_eu_safe_countries_of_origin_en.pdf, (30.10.2021)

European Commission. (2015b). Facility for Refugees in Turkey Updated Strategic Concept Note. *European Commission*. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2018-12/updated_facility_strategic_concept_note.pdf

European Commission. (2016a). Fact Sheet Implementing the EU-Turkey Statement – Questions and Answers. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-4321_en.html, (10.08.2021)

European Commission. (2016b). Report From The Commıssıon To The European Parlıament And The Councıl. https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-12/third_progress_report_on_turkey_visa_liberalisation_roadmap_en_0.pdf, (29.10.2021).

European Commission. (2020a). Fourth Annual Report on the Facility for Refugees in Turkey. https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2020-07/Fourth Annual Report on the Facility for Refugees in Turkey.pdf

European Commission. (2020b). The Facility Results Framework – Monitoring Report – as of June 2020. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/facility-results-framework-monitoring-report-june-2020_en, (25.08.2021)

European Commission. (2021a). Asylum Migration and Integration Fund. https://ec.europa.eu/home-affairs/financing/fundings/migration-asylum-borders/asylum-migrationintegration-fund_en, (10.08.2021)

European Commission. (2021b). Internal Security Fund - Police. https://ec.europa.eu/home-affairs/financing/fundings/security-and-safeguarding-liberties/internalsecurity-fund-police_en, (10.08.2021)

European Commission. (2022). Commıssıon Staff Workıng Document. https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2022:0038:FIN:EN:PDF

European Council. (2016a). EU-Turkey statement, 18 March 2016. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/, (10.08.2021)

European Council. (2016b). Refugee Facility for Turkey: Member States Agree on Details of Financing. http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/03/refugee-facility-for-turkey/, (11.08.2021)

European Council. (2018). Facility for Refugees in Turkey: Member States Agree Details of Additional Funding. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/29/facility-for-refugees-in-turkey-member-states-agree-details-of-additional-funding/, (11.08.2021)

European Court of Auditors. (2018). The Facility For Refugees In Turkey: Helpful Support, But Improvements Needed To Deliver More Value For Money. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_27/SR_TRF_EN.pdf, (11.08.2021)

European Migration Network (EMN) (2010), "Temporary and Circular Migration: Empirical Evidence, Current Policy Practice and Future Options in EU Member States", Migrationsverket, 1-32.

ForcedMigration. (2010). What is Forced Migration? www.forcedmigration.org, (09.12.2010)

FRA. (2020). MigrantMigration: COVID-19 Continues To Cause Hardship For Migrants And Deprives Children Of Access To Education. https://fra.europa.eu/en/news/2020/migration-covid-, (01.03.2021)

Fredriksson, P. (1999). The Dynamics of Regional Labour Markets and Active Labour Market Policy: Swedish Evidence. *Oxford Economic Papers, Oxford University Press, 51*(4), 623–648.

Fress, M. (1977). *Psychische Störungen Bei Arbeitern*. Salzburg.

Frontex. (2019). Migratory Map. https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/

Gauriat, V., & Staikos, A. (2019). Migrants and Greeks in Samos Share Anger and Despair. https://www.euronews.com/my-europe/2019/05/10/refugees-on-samos-live-in-a-huge-camp-of-lost-souls, (26.07.2019)

Gazete Duvar. (2021). Karamollaoğlu: Türkiye Mülteciler Konusunda Sınıfta Kaldı, Göç Komisyonu Kurulmalı.

Gazete Vatan. (2016). Erdoğan: Adım Atmazlarsa Geri Kabul Yasası Çıkmaz. https://www.gazetevatan.com/gundem/erdogan-adim-atmazlarsa-geri-kabul-yasasi-cikmaz-948536 , (26.12.2021)

Gemici, O. O. (2020, 07 30). Anadolu Ajansı. 01 11, 2021 tarihinde AA:

Genç, Y. (2019). Göç ve Kalkınma İlişkisi. *Ustabaşa Gündüz, D Çöpoğlu, M*, *7*(18), 479–498.

Genç, Y., & Kara, H. Z. (2016). İç Göç Sürecinde Birey Rollerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi. *PESA International Journal of Social Studies*, *2*(3), 31–40.

Gezici, F., & Hewings, G. (2004). Regional Convergence And The Economic Performance Of Peripheral Areas In Turkey". *Review of Urban & Regional Development Studies*, *16*(2), 113–132.

GİGM. (2019). İstatistikler: Göç İstatistikleri, Geçici Koruma. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, (01.14.2021)

Global Education Monitoring Report. (2019). Göç, Yerinden Edilme ve Eğitim. https://abdigm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_06/14154733_Kuresel_EYitim_Yzleme_Raporu_GEM.pdf, (09.04.2021)

Global Initiative. (2018). No Title. https://globalinitiative.net/wpcontent/uploads/2018/05/TGIATOC-Understanding-Contemporary-Human-Smuggling1936-hi-res.pdf, 15.01.2021)

Güleç, G. M. (2012). Arap Baharı Nedir? https://www.tuicakademi.org/arap-bahari-nedir/?amp=1

Güler, Ç., & Yazıcıoğlu, S. A. (2006). Diğer Çevre Sağlığı Sorunları. In Ç. Güler & L. Akın (Eds.), *Halk Sağlığı Temel Bilgiler* (pp. 592–594). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Gündoğan, B. (2021). MHP Genel Başkanı Bahçeli: Düzensiz Göç, Adı Konmamış Bir İstiladır. https://www.aa.com.tr/tr/politika/mhp-genel-baskani-bahceli-

duzensiz-goc-adi-konmamis-bir-istiladir/2320260.

Güneş, M. E. (2013). İç Göç Terörizm Örneğinde Mersin Örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, *8*(2), 275–302.

Haber2021. (2022). Avrupa Birliği Türkiye'yi Göç Deposu Olarak Kullanıyor.

Hatipoğlu, M. (2020). Moria'daki Yangın Faciasının Etkileri Sürüyor. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/moriadaki-yangin-faciasinin-etkileri-suruyor/1975052, (09.08.2021)

Hughes, N. S. (2017). Neo-Cannibalism, Organ Theft, and Military-Biomedical Necropolitics. http://www.pass.va/content/scienzesociali/it/publications/acta/humantrafficking/scheper%0A-hughes2.html, (01.12.2021)

Hunter, L. M., White, M. J., Little, S., & Sutton, J. (2003). Enviromental Hazards, Migration and Race. *Population and Environment*, *25*(1), 23–39.

Hürriyet. (2015). Türk Turistlere Vize Kolaylığı Sözü. https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/turk-turistlere-vize-kolayligi-sozu-40003551, (

Hürriyet. (2020). Ayakkabıların Tabanından Reçine Esrar Çıktı. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ayakkabilarin-tabanindan-recine-esrar-cikti-41594605, (01.10.2021)

Hyman, H. (2004). Setting the Stage: Rewieving Current Knowledge on the Health of Canadian immigrants. *Can J Public Health*, *95*(3), 14–18.

IRC (2017) (https://www.rescue-uk.org/country/greece Erişim Tarihi :09.08.2021)

İçduygu, A. (2004). *Türkiye'de Kaçak Göç*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

İçduygu, A. (2008). *Circular Migration and Turkey: An Overview of the Past and Present Some Demo Economic Implications*. Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Circular Migration Series, 2008/10.

İKV. (2021). İKV, Suriye Krizi Ve 18 Mart Mutabakatı`na İlişkin Bir Toplantı Düzenledi. https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=5007&id=5357, (31.01.2022).

İlhan, M. N., Gözlü, M., Atasever, M., Dündar, M. A., Büyükgök, D., & Barkan, O. B. (2016). *Göç ve Halk Sağlığı*. Ankara: Sasam Yayınları.

Jenissen, R. (2010). Economic Theories of International Migration and The Role of Immigration Policy. www.epc.2006princeton.edu

Johnson, L. R. (2005). Gender Differences in Health-Promoting Lifestyles of African Americans. *Public Health Nurs*, *22*, 130–137.

Kahn, K., Collinson, M., Tollman, S., Wolff, B., Garenne, M., & Clarck, S. (2003). Health Consequences of Migration: Evidence from South Africa's Rural Northeast. *Paper Prepared for Conference on African Migration in Comparative Perspective*, 4-7 June 2003 Johannesburg, South Africa. p:4-7.

Kahya, Y. (2015). Suç Teorileri Işığında Türkiye'de Kaçakçılık Olgusu: Toplumsal Nedenleri, Boyutları ve Algısı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(3), 159–178.

Karaca, O. (2004). *Türkiye'de Bölgeler Arası Gelir Farklılıkları: Yakınsama Var Mı?* Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni (No. 2004/7).

Karpat, K. (2003). Göçler ve Türkiye. *Diyalog Avrasya, 10*, 8–17.

Kesler, M. (2016). "Can Yeleği de Sahte Bot da."

Kıray, M. (1998). *Kentleşme Yazıları*. Ankara: Bağlam Yayınları.

Kırdar, M. G., & Saraçoğlu, D. Ş. (2008). Migration And Regional Convergence: An Empirical Investigation For Turkey. *Papers Regional Science, 4*, 545–566.

Kızılay. (2016). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İle Kızılay Güçlerini Birleştiriyor. https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/2722 , (28.11.2021)

Kratzmann, K., Marik-Lebeck, S., Petzl, E., & Temesvari, M. (2011). *Temporary and Circular Migration in Austria*. European Migration Network.

Le Figaro https://www.lefigaro.fr/international (06.03.2022)

Michael Thumann Almanya'nın Die Zeit gazetesinden Michael Thumann ve Avusturya'nın Die Presse gazetesinden Duygu Özkan ile mülakatlar (45-47)

Meilaender, C. P. (2001). *Toward a Theory of Immigration*. New York: Palgrave Macmillan.

Milliyet. (2016). MHP: Türkiye Daha Fazla Para Verip Göndermeli!

Misto, M., & Musa, E. (2021). YPG/PKK'lı Teröristler, Kamışlı'da Zorla Silah Altına Alınmaktan Kaçan Gençlere Ateş Açtı. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ypg-pkkli-teroristler-kamislida-zorla-silah-altina-alinmaktan-kacan-genclere-ates-acti/2107479, (01.13.2021)

Network, E. M. (2010). *Temporary and Circular Migration: Empirical Evidence, Current Policy Practice and Future Options in EU Member States*. Migrationsverket.

Nguyen, K. (2015). Black Market Trade İn Organs Targeted in Anti-Trafficking Treaty. https://www.reuters.com/article/useurope-trafficking-organs/black-market-trade-in-organs-targeted-in-anti-traffickingtreaty-idUSKBN0MM2FR20150326, (01.02.2021)

NTV. (2015). IŞİD Eylemlerini Organ Ticaretiyle Finanse Ediyor. https://www.ntv.com.tr/dunya/isid-eylemlerini-organ-ticaretiyle-finanse-ediyor,wOvF5nYSfk-r0sFM6d3FrA, (01.11.2021)

Öcal, O., & Atasever, B. (2021). Düzensiz Göçün Karanlık Yüzü: Göçmen Kaçakçılığı. *Kapadokya Akademik Bakış*, *5*(1), 41–65.

Öğdü, M. İ. (2005). *Yasadışı Göç, Türkiye'nin Çıkarları Açısından Bir Çözümleme*. TODAİE.

Osmanoğlu, Ö. (2016). Türk Sineması'nda Dış Göç Olgusu: Sosyo-Kültürel Karşılaşmalar, Kimlik Çatışması ve Yabancılaşma. *Marmara İletişim Dergisi*, *25*, 77–98.

Özen, S. (1966). Kentleşme Sürecinde Sağlık Problemleri ve Politikaları. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi*. Kongre Özet Kitabı: 20-22 Kasım 1966 Ankara, s. 623-628.

Özgan, O. (2019). 750 bin Kürt YPG'den Kaçtı. https://www.yenisafak.com/dunya/750-bin-kurt-ypgden-kacti-3510272, (30.12.2020)

Özgür, E. M., & Aydın, O. (2011). Türkiye"de Evlilik Göçünün Mekânsal Veri Analizi Teknikleriyle Değerlendirilmesi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, *9*(1), 29–40.

Özkan Duvan, A. (2016). *Avrupa Birliği Hukukunda Azınlık Hakları*. Ankara: Astana Yayınları.

Öztürk, M., & Altuntepe, N. (2008). Türkiye'de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent Ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması. *Journal of Yaşar University*, *11*(3), 1587–1625.

Palabıyık, D. Ç. (2019). MASAK'tan DEAŞ'ın Para Trafiğine Büyük Darbe. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/masaktan-deasin-para-trafigine-buyuk-darbe/1613233, (01.05.2021)

Paul, A. (2012). Turkey's EU Journal: What Next? *Insight Turkey*, *14*(3), 29.

Pazarcı, H. (1998). *Uluslararası Hukuk Dersleri*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.

PAZARCI, Hüseyin, Uluslararası Hukuk, Ankara – 2013, s.217-218.

Polian, P. (2003). *Against Their Will, The History and Georgaphy of Forced Migrations in the USSR*. New York: Central European University Press.

Russell, S. S., & Teitelbaum, M. S. (1992). *Uluslararası Göç ve Uluslararası Ticaret*. DC: Dünya Bankası.

Sandhu, H. S., & Jost, P. M. (2000). Interpol/Fopac.

Sarı, B., & Tınas, M. (2018). *İnsanliğa Ve Demokrasiye Terör Tehdidi: Pkk Örneği*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

Sayın, H. (2017). Göçmen Kaçakçılığı: Yöntemler, Yollar, Güzergâhlar. *Lectio Socialis*, *1*(1), 14–26.

Schmeidl, S. (1992). International Mass Migration: A Challenge for Quantative Assesment. *Third Annual Meeting of The International Research and Advisory Panel for Refugee Studies in Oxford*, England, 2-5 January 1992.

SciDevNet. (2020). COVID-19 a 'Perfect Storm' for Organ Trafficking Victims.

Seavoy, R. E. (2000). *Subsistence and Economic Development*. USA: Greenwood Publishing Group.

SivilDüşünNet. (2015). Suriyeli Mülteciler ve STK'lar Ağ Haritası. http://sivildusun.net/suriyeli-multeciler-ve-stklar-ag-haritasi/

Sivil Toplum Derbis (2018). https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-faaliyet-alanlarina-gore-dagilimi (07.02.2022)

Sohng, Y. K., Sohng, S., & Y eom, H. A. (2002). Health-Promoting Behaviors Of Elderly Korean Immigrants in the United States. *Public Health Nurs*, *19*, 294–300.

Solomanio, A. (2001). International Migration and the Global Economic Order:An Overview. *Policy Research Working Paper*, *2720*(11), 15.

Sönmez, G., Bozbaş, G., & Konuşul, S. (2020). Afgan Talibanı: Dünü, Bugünü ve Yarını. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 59–77.

Sönmez, P., & Kırık, H. (2014). Turkish-EU Readmission Agreement: A Critique of EU-Turkey Migration Dialogue. *Güvenlik Stratejileri*, *13*(25)

Sözcü. (2016). Davutoğlu: Geri Kabul Anlaşması Ancak Vize Muafiyetiyle Birlikte Uygulanabilir. https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/davutoglu-geri-kabul-anlasmasi-ancak-vize-muafiyetiyle-birlikte-uygulanabilir-1202985/?utm_source=dahafazla_haber&utm_medium=free&utm_campaign=dahafazlahaber, (04.11.2021)

Sözcü. (2021). Merkez Bankası Faiz Kararı Açıklandı. https://www.sozcu.com.tr/2021/ekonomi/merkez-bankasi-faiz-karari-aciklandi-6776200/?utm_source=dahafazla_haber&utm_medium=free&utm_campaign=dahafazlahaber, (18.11.2021)

Stjerström, O. (2004). Theory and Migration Toward a Framework of Migration and Human Actions. *European Journal of Geography, 254*, 1–14.

TBMM. (2003, 01 30). 01 11, 2021 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4804.html adresinden alındı

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. (2021) Türkiye`nin Vize Serbestisi Yol Haritasındaki Seyri https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-08/visa%20factshet%20tr.pdf (04.12.2021)

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. (2021). Türkiye-AB Vize Muafiyeti Süreci ve Geri Kabul Anlaşması Hakkında Temel Sorular ve Yanıtları. https://www.ab.gov.tr/files/pub/turkiye_ab_vize_muafiyeti_sureci_ve_geri_kabul_anlasmasi_hakkinda_temel_sorular_ve_yanitlari.pdf, (04.11.2021)

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2016). Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun NTV'ye Verdiği Mülakat, 4 Mayıs 2016, Ankara.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2021). Düzensiz Göç. https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler, (08.08.2021)

T24. (2016). AB'den Erdoğan'ın Mülteci Anlaşması Restine Cevap: Türkiye Üzerine Düşeni Yapmalı. https://t24.com.tr/haber/abden-erdoganin-multeci-anlasmasi-restine-cevap-turkiye-uzerine-duseni-yapmali,342209 , (01.11.2021)

T24. (2021). Davutoğlu: 2016'da AB İle Yapılan Anlaşmadaki En Önemli Unsur, Suriyeli Mültecilerin 1 Milyonunun Avrupa'ya Gönderilecek Olmasıydı, İktidar O Anlaşmayı Yok Saydı. https://t24.com.tr/haber/davutoglu-2016-da-ab-ile-yapilan-anlasmadaki-en-onemli-unsur-suriyeli-multecilerin-1-milyonunun-avrupa-ya-gonderilecek-olmasiydi-iktidar-o-anlasmayi-yok-saydi,969033 , (10.01.2022)

Tacoli, C. (1998). Rural-Urban Interaction: A Guide to the Liberature. *Environment and Urbanization*, *10*(1), 147–166.

Tekeli, İ. (2008). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

The Councıl Of The European Unıon. (2017). Councıl Framework Decısıon 2008/919/JHA of 28 November 2008 Amending Framework Decision 2002/475/JHA On Combating Terrorism. *The Councıl Of The European Unıon*, *19*(16), 145–147.

The Councıl Of The European Unıon. (2018). Facility for Refugees in Turkey: Financing of the second tranche - Updated Common Understanding. https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11329-2018-INIT/en/pdf, (11.08.2021)

Todaro, M. (1981). *Economic Development in the Third World (2nd ed.)*. New York: Longman.

Topcu, S., & Beşer, A. (2006). Göç ve Sağlık. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, *10*(3), 37–42.

Trebilcock, M. J. (2003). The Law and Economics of Immigration Policy. *American Law and Economics Review*, *5*(2), 271–317.

https://tr.euronews.com/2021/01/24/yunanistan-n-midilli-adas-nda-bulunan-multeci-kamp-nda-kursun-zehirlenmesi (14.04.2022)

Uçak, B. (2017). Göç Hareketleri Ve Medyada Göçmen Haberleri. *E-Journal of New Media*, *1*(3), 242–254.

UNHCR (2019) https://www.unhcr.org/globalreport2019/#:~:text=The%20number%20of%20people%20of,million%20people%20to%2043.5%20million. (03.04.2022)

UNODC. (2003). No Title. https://www.unodc.org/unodc/en/humantrafficking/smuggling-of-migrants.html?ref=menuside#What_is_Migrant_Smuggling, (01.14.2021)

UNODC. (2018). Global Study on Smuggling of Migrants. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glosom/GLOSOM_2018_web_small.pdf, (01.04.2021)

UNODC. (2019). Financial Investigations. https://www.unodc.org/e4j/en/tip-andsom/module-3/key-issues/financial-investigations.html, (01.07.2021).

US Senate. (2001). The Subcommittee on Security and International Trade and Finance. https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG107shrg81714/html/CHRG-107shrg81714.htm, (01,11,2021)

Varol, N., & Gültekin, T. (2016). Etkin Bir Göç Faktörü: Afetler. *AÜDTCF Antropoloji Dergisi*, *32*, 43–51.

Vatandaş, S. (2019). Yunanistan'ın Göç Sınavı. https://www.insamer.com/tr/yunanistanin-goc-sinavi_2353.html, (09.08.2021)

Vergunst, P. J. B. (2009). Whose Socialisation? Exploring The Social Interaction Between Migrants and Communities of Place Rural Areas. *Population Space and Place*, *15*, 253–266.

Vertotec, S. (2007). Circular Migration:The Way Forward in Global Policy. *James Martin 21st Century School University of Oxford*, *4*, 9.

Veryansın TV. (2021). Ümit Özdağ Ve Ersan Şen'den Düzensiz Göçmen Uyarısı. https://www.veryansintv.com/umit-ozdag-ve-ersan-senden-duzensiz-gocmen-uyarisi-suriyeliler-donsun-derken-turkiye-ic-savas-yasamasin-kavgasi-veriyoruz, (31.01.2021)

Vitzthum, T., Kade, C., & Bewarder, M. (2016). CSU Will Türkei Zu Sicherem Herkunftsstaat Erklären. https://www.welt.de/politik/deutschland/article153051803/CSU-will-Tuerkei-zu-sicherem-Herkunftsstaat-erklaeren.html

Williams, A. S., Jobes, P., & Gilchrist, C. J. (1986). Gender Roles, Marital Status and Urban-Rural Migration. *Sex Roles*, *15*(11–12), 627–643.

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yamanoğlu, K. B. (2008). Türkiye"de Sosyo-Ekonomik Faktörlerin İller Arası Yakınsama Üzerine Etkileri. *İstatistikçiler Dergisi*, *1*, 33–49.

Yatar, H., & Özcan, G. (2021). Meral Akşener Sığınmacı Konusunda Müjdeyi Verdi. https://www.yenicaggazetesi.com.tr/meral-aksener-siginmaci-konusunda-mujdeyi-verdi-470752h.htm, (10.01.2022)

Yatmaz, M. (2020). *Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması'nın Türkiye-AB İlişkileri ve Mülteci Meselesi Üzerine Etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Yaycı, C. (2019). Irak'ta Yaşanan Savaşlar ve Türkiye'ye Etkileri. *Güvenlik Stratejileri*, *15*(30), 331–352.

Yazıcıoğlu, Y. (2021). "Göç Sorunu Maddi ve Siyasi Pazarlıkla Çözülmez." https://www.amerikaninsesi.com/a/kilicdaroglu-goc-sorunu-maddi-ve-siyasi-pazarlikla-cozulemez/6237516.html, (10.01.2021)

Yıldırım, K. (2007). *Göçün Aile Üzerindeki Etkisi*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Yüceol, H. M. (2011). Türkiye'de İllerarası İşsizlik Oranı Farklılıkları, Göç ve Ekonomik Kalkınma. *Sosyoekonomi, Özel Sayı*, 32.

Yükseker, D. (2007). *Coming to Terms With Forced Migration; Post Displacement Restitution of Citizenship Rights in Turkey*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı.